

Kalle Liukkunen

Televisio osaksi elämäntapaa

Televisio suomalaisten arjessa 1950-luvulta 1980-luvulle katsojan näkökulmasta

Suomen historian pro gradu -tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kesäkuu 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Kalle Liukkunen	
Työn nimi – Title Televisio osaksi elämäntapaa Televisio suomalaisten arjessa 1950-luvulta 1980-luvulle katsojan näkökulmasta	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesäkuu 2021	Sivumäärä – Number of pages 73 + liitteet 4 sivua
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Työssä selvitetään, kuinka suomalaiset suhtautuivat television tuloon ja kuinka he kokivat television ohjelmiston sen ensimmäisinä vuosikymmeninä aina 1950-luvun puolivälistä 1980-luvun alkuun saakka. Television tuloa selvitetään niin yksilötasolla kuin yhteisöjen kannalta. Aihetta tutkitaan muistitietoaineiston kautta, ja henkilökohtaisten kokemusten kautta rakentuvat merkityssisällöt ovat tutkimuksen keskiössä. Aikaisempi televisiotutkimus on keskittynyt pääasiassa televisioyhtiöiden historiaan ja instituutioihin osana mediaa. Täten katsojien kokemuksiin ja rooliin keskittyvä muistitieto tuo uusia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Työn pyrkimyksenä on tavoittaa sellaista tietoa suomalaisen arjen historiasta, jota ei voida löytää yksinomaan kirjallisten lähteiden avulla.</p> <p>Työssä selvitetään muistitiedon luonnetta menneisyyden tarkastelussa ja pohditaan menetelmällisiä reunaehtoja, jotka tulee ottaa huomioon muistitietoa hyödynnettäessä. Muistitiedon vääjäämättä subjektiivinen luonne ja erilaiset yksilöhaastatteluihin liittyvät epävarmuustekijät on otettava huomioon siinä, missä muistitieto kertoo menneisyyden tapahtumien sijasta menneisyyden tapahtumien merkityksestä. Toisaalta haastateltavien kerronnalle on annettava tilaa, jota haastattelijan kysymykset eivät saa ainakaan liikaa kaventaa.</p> <p>Tässä tutkielmassa muistitiedon kautta rakentuvat tulkinnat menneestä tuottavat tarkennuksia siihen mediatutkimukseen painottuneeseen kuvaan, joka meillä on television tulosta Suomeen. On tärkeää pohtia, kuinka televisio on vaikuttanut kulttuuriin ja elämänmuotoon suomalaisissa kodeissa ja yhteisöissä, ja tutkielmassa katsotaan, että muistitieto voi tarjota tähän pohdintaan luontevia välineitä.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu aikalaisten yksilöhaastatteluista sekä osaltaan myös vuonna 1982 järjestetyn <i>Kun TV tuli taloon</i> -kirjoituskilpailun vastauksista, joita voidaan pitää sisältönsä puolesta muistitietotutkimuksen kannalta erityisinä aineistoina. Katsojien kokemukset televisiosta ja niistä rakentuva kerroksellinen kuva kulttuurisesta muutoksesta suomalaisissa kodeissa ja yhteiskunnassa ovat tämän tutkimuksen tarkastelun keskiössä.</p> <p>Televisio ei ollut katsojille pelkästään uusi teknologinen keksintö, vaan sille rakentui monipuolinen rooli arjen rytmittäjänä, viihteellisyyden muokkaajana sekä monipuolisena ja reaaliaikaisena mediana. Televisiosta tuli lyhyessä ajassa perheiden media, jonka ääreen kaikki perheenjäsenet kokoontuivat. Huomattavaa oli myös television saapuminen yhteiskuntaan, jossa virkistys- ja vapaa-ajan menot kohosivat sotien jälkeisestä säännöstelyn ajasta huomattavasti. Osaltaan televisio symboloikin vaurautta sekä halua olla mukana ajan hengessä. Television myötä katsojat alkoivat aikatauluttaa arkirytminsä uudelleen sen mukaan, kuinka ohjelmatarjonta rakentui.</p> <p>Suomalaisten television katselua koskevat muistot rakentuivat varhaisemmassa vaiheessa perheen tai tuttavien kanssa vietetyistä hetkistä, joihin liittyi vahva yhteisöllisyyden tunne. Television katselun privatisoiduttua 1970-luvulla oli televisiolla edelleen huomattava merkitys arjen rytmittäjänä sekä vapaa-aikaa muokkaavana tekijänä samalla, kun Yleisradion ohjelmistopolitiikka muuttui vahvemmassi ja ohjelmatoiminta vakiintui.</p> <p>Monien informanttien mukaan alkuaikojen televisiotarjonta oli sisältönsä puolesta kaikille katsojille sopivampaa kuin nykyaikainen televisiotarjonta. Lisäksi haastateltavat korostivat sitä, että ohjelmisto oli kahdesta kanavasta ja rajoitetusta lähetyksistä huolimatta monipuolinen.</p>	
<p>Asiasanat – Keywords</p> <p>Muistitieto, arjen historia, television historia, Suomen historia, 1900-luku</p>	
<p>Säilytyspaikka – Depository</p> <p>Historian ja etnologian laitos</p>	
<p>Muita tietoja – Additional information</p>	

Sisällys

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimustehtävä.....	1
1.2 Lähdeaineisto ja metodit	3
1.3. Televisio historiantutkimuksen kohteena	8
1.4 Muistitieto osana historiankirjoitusta	12
2. Televisiotoiminnan alkaminen – laitteesta eläväksi kuvaksi	19
3. Televisio sosiaalisten suhteiden muokkaajana muuttuvassa yhteiskunnassa	24
3.1. Televisio osana muutosten yhteiskuntaa	24
3.2 Ensikontakti televisioon.....	27
3.3 Televisio yhteisöllisenä käyttöjärjestelmänä 1950- ja 1960-luvulla	35
3.4. 1970-luku ja 1980-luvun alku – television katselun privatisoituminen	37
3.5 Uuden ilmiön vakiintuminen osaksi katsojien elämäntapaa.....	43
3.5.1. Television ohjelmatarjonnan rakentumisen yhteiskunnallinen kehikko	44
3.5.2 Television ohjelmiston kehityksen merkitys katsojille	50
3.6 Televisio kotien ja perheiden mediana	52
4. Johtopäätökset	57
Lähteet	63
Liitteet	73

1. Johdanto

1.1 Tutkimustehtävä

Televisiosta on tullut monelle itsestäänselvyys, jonka roolia ei tule suuremmin pohtineeksi. Televisiolle voidaan kuitenkin antaa erilaisia merkityksiä. Sen lisäksi, että televisio on tekninen järjestelmä kommunikaation siirtämiseksi, on sillä eritasoisia käyttökulttuureja muodostava olemus, joka on vahvassa yhteydessä sosiaalisiin järjestelmiin¹. Osaltaan televisio rakentaa myös erilaisia elämäntapoja ja edustaa elämäntapojen merkityksiä². Television merkitysisältö rakentuu niissä käyttötavoissa ja kulttuurisissa merkityksissä, joita sille annetaan. Viestintäteknologisessa keskustelussa televisio voidaan helposti identifioida pelkäksi teknologiaksi³. Vaikka television vahva asema arjen rytmittäjänä sekä elämäntapojen hallitsijana on nykyään selvästi pienempi digitalisaation edetessä ja sosiaalisen median suosion kasvaessa, vielä muutama sukupolvi sitten televisiota pidettiin ennen kokemattomana asiana, jonka olemassaoloa ei olisi voitu aikaisemmin edes kuvitella.

Televisio on ollut jo alusta alkaen tärkeä tekijä historian sekä historiakulttuurin luomisen kannalta. Televisio popularisoi historiaa. Televisiosarjoilla on saattanut olla historiakulttuurin kannalta vaikutusvaltaisia merkityksiä, ja nämä sarjat ovat herättäneet vilkasta keskustelua historian tapahtumien kulusta. Akateemisen historiantutkimuksen keskuudessa television roolia historian kannalta on kuitenkin väheksytty, koska television on katsottu yksinkertaistavan historiaa ja pönkittävän vanhentuneita näkemyksiä ottamatta huomioon uusimpia tutkimustuloksia. Toisaalta television on katsottu vaikuttavan positiivisella tavalla historian ymmärtämiseen ja televisio onkin nähty eräänlaisena historian näyteikkunana⁴. Näin ollen televisio omaa laajan roolin niin historian tulkintojen kuin historian luojana.

Historiantutkimuksessa television merkitys on saanut tiettyjä korostuksia, kun taas katsojan näkökulma on jäänyt vähäisemmälle huomiolle. Tähän ovat vaikuttaneet myös metodiset valinnat ja lähteitä koskevat näkemykset, sillä katsojan perspektiivin tavoittaminen edellyttää televisiotutkimuksen avautumista muistitiedon hyödyntämisen suuntaan. Tarkastelukulman

¹ Television kehitysnäkymät Suomessa, 7.

² Roos 1988, 17.

³ Keinonen 2011, 21.

⁴ Kortti 2016, 295.

laventaminen katsojien kokemusten puolelle tarjoaa vähemmän käytetyn tavan tutkia televisiotoiminnan alkuvaiheita suomalaisessa yhteiskunnassa. Tältä kannalta tutkimus myös painottuu metodisten valintojen pohdintaan ja avaamiseen. Voidaan sanoa, että muistitietoon tukeutuminen on valinta, joka korostaa historiantutkimuksen metodisten ulottuvuuksien problematisoinnin painoarvoa.

Muistitietoa on hyödynnetty historiantutkimuksessa koko sen olemassaolon ajan, vaikka muistitiedon rooli onkin ollut suurempi etnologiassa ja antropologiassa. Historiantutkimuksessa muistitiedon metodologiset oivallukset saattavat olla yksittäisissä tutkimuksissa hajallaan. Joka tapauksessa ymmärrys muistitietotutkimuksen ja mikrohistorian välisestä suhteesta on viime vuosina kasvanut⁵. Muistitiedon merkitys on kyetty ymmärtämään aiempaa monitahoisemmin, ja metodisten lähtökohtien korostuminen on tehnyt entistä näkyvämmäksi ja hienojakoisemmaksi kysymyksen siitä, miten historiantutkimus vaikuttaa menneisyyttä koskevien kertomusten rakentumiseen.

Tutkin pro gradussani television tulemista Suomeen ja television katselun vakinaistumista osaksi suomalaista kulttuuria. Työssäni selvitän ensisijaisesti, kuinka suomalaisten arki muuttui television myötä ja kuinka televisio omaksuttiin osaksi suomalaista elämäntapaa. Lähestyn aihetta metodisesti erityisesti muistitiedon näkökulmasta tuodakseni uusia näkökulmia aiheeseen. Katsojien muistot sekä muistoista välittyvät kokemukset ovat tutkimukseni kannalta keskeisiä. Osaltaan työni voikin liittyä muistelun prosessin hyödyntämisen myötä kokemushistorian pariin.

Tarkastelen katsojien kokemuksia ja niistä rakentuvaa kuvaa kulttuurisesta muutoksesta suomalaisissa kodeissa. Kysyn työssäni, mitkä sellaiset tekijät, jotka linkittyivät televisioon, johtivat arjen muutokseen ja rakensivat television käyttökulttuuria. Vaikuttiko esimerkiksi sotien jälkeen vähitellen alkanut vaurastuminen osaltaan murrokseen suomalaisessa elämäntavassa? Selvitän myös, oliko television hankkiminen itsestään selvyyttä vai pitkään harkittu päätös. Haastatteluiden avulla kartoitan sitäkin, syrjäyttikö televisio perinteiset tiedotusvälineet, kuten sanoma- ja aikakauslehdet sekä radion. Muistitiedon avulla käyn lävitse sitä, miten ajan käyttö muuttui television vakiinnuttaessa roolinsa suomalaisessa arjessa. Kartoitan sitä, oliko television tulo koteihin ensi sijassa yksilötasolla vaiko yhteisöissä tapahtunut muutos.

Kiinnostus valitsemaani aiheeseen heräsi tehdessäni kandidaatin työni Suomen television kaupallistumisesta 1980-luvulla. Työssäni sivusin tutkimaani aikakauteen liittyvää teknologista

⁵ Fingerroos & Peltonen 2006, 7.

murrosta. Huomasin, että aikaisempi historiallinen televisiotutkimus on keskittynyt pääasiassa televisioyhtiöihin, ei niinkään katsojiin. Toisaalta Suomen television varhainen historia on aina kiinnostanut minua, ja tämän vuoksi halusin lähteä tutkimaan television ensimmäisiä vuosikymmeniä. Valitsin muistitiedon näkökulman, koska halusin haastatteluiden kautta tavoittaa television historiaa katsojien näkökulmasta käsin.

Tutkimukseni kohdistuu ajallisesti vuosiin 1955–1982. Aikakausi käsittää televisiotoiminnan vakinaistumisen Suomessa sekä Yleisradion nousun monopoliasemaan. Tutkimalleni aikakaudelle mahtuvat myös teknologisen kehityksen mukanaan tuomat muutokset sekä mahdollisuudet, kuten väritelevisioiden yleistymisen⁶. Aihe rajautuu ajallisesti 1980-luvun alkuun ennen television kaupallistumista, videonauhureiden myynnin kasvua sekä kaapeli- ja satelliittikanavien yleistymistä. Painopiste työssäni on tutkittavan ajanjakson ensimmäisissä vuosikymmenissä.

Tutkimaani aikakauteen sisältyy monia merkittäviä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia muutoksia suomalaisessa yhteiskunnassa. Tällä aikakaudella televisiolle on annettu erilaisia rooleja ja tehtäviä perheiden sekä laajempien yhteisöjen sisällä. Televisio on esimerkiksi voitu nähdä perheenjäsenenä, joka palaa maailmalta mukanaan kertomuksia elämän vaihtoehtoista, jotka saattavat olla muutoin ihmisen tavoittamattomissa⁷. Television historia on kuitenkin suhteellisen lyhyt ajanjakso Suomen historiassa, ja television asemaan ovat vaikuttaneet voimakkaasti toisiaan seuranneet murrosvaiheet. Niin radion kuin televisionkin ollessa muutostilassa näihin kohdistuva tutkimus on vakiinnuttanut asemansa akateemisena tutkimusalana. Kuitenkin katsojien kokemuksiin paneutuminen voi nostaa esille näkökohtia, jotka jäävät muutoin helposti vähäisemmälle huomiolle.

1.2 Lähdeaineisto ja metodit

Pääasiallisena lähteenä käytän tekemiäni aikalaisten haastatteluja, joiden analysoinnin kautta selvitän, kuinka televisio omaksuttiin osaksi suomalaisten arkea. Kaikkinensa tutkimukseen haastattemieni henkilöiden⁸ muistot televisiosta ulottuvat vuosien 1955–1982 väliselle ajalle. Olen kirjoittanut haastattelut muistiin, vaikka alun perin tarkoitukseni olikin äänittää ne. Päädyin

⁶ Vaikka Suomessa olikin jo 1970-luvun loppupuolella saatavilla videonauhureita, en kuitenkaan tutki työssäni niiden vaikutusta aikakauden katselukulttuuriin.

⁷ Roos 1989, 43.

⁸ Haastateltavat on valittu iän sekä maantieteellisen sijainnin perusteella, ja he esiintyvät tutkimuksessani anonyymeina henkilöllisyyden salaamisen periaatteen mukaisesti. Ks. esim. Eskola & Suoranta 2014, 57.

kirjoittamaan haastattelut, koska haastateltavien määrä ei lopulta ollut kovin suuri, yhteensä 14 henkilöä. Litteroin haastattelut tutkimuksessani kirjakielen muotoon, koska katsoin sen olevan lukijaystävällisempi vaihtoehto. Samalla halusin selventää haastateltavien esittämien ilmausten sanamuotoja⁹. Niihin vaikuttivat puhekielinen ilmaisutapa ja murre. Vaikka haastateltavien määrä on rajattu viiteentoista henkilöön, sillä ei ole välitöntä vaikutusta tutkimuksen kannalta. Aineiston rajaukseen vaikuttaa työssäni saturaation eli kylläntymisen määritelmä, jonka mukaan käsillä olevaa aineistoa on riittävästi, kun uusi aineisto ei enää tarjoa tutkimuksen kannalta lisää merkittävää tietoa aiheesta. Tässä yhteydessä voidaan toisaalta puhua myös siitä, että uudempi aineisto tarjoaa tutkijan kysymyksiin samoja vastauksia kuin aikaisempi¹⁰. Työn tarkoituksena on kuitenkin haastatteluaineiston avulla laajentaa ja tuoda esille uusia näkökulmia, eikä kertoa pelkästä rajatusta aineistosta¹¹. Viittaan haastateltaviini alaviitteissä käyttäen numerointia 1–14, ja haastatteluaineistoon viitataan H-lyhenteellä (esim. H1). Haastateltavat on erikseen eritelty liitteessä 1.

Löysin haastateltavat tutkimukseeni lumipallomenetelmällä¹², eli sukulaisten ja tuttavien kautta. Kaikki haastattelemani henkilöt eivät olleet toisilleen tuttuja. Haastateltavien sosiaalinen asema oli vaihteleva; valtaosa haastateltavista ei ollut korkeasti koulutettuja henkilöitä. Akateeminen tutkinto oli haastateltavistani yhdellä. Haastateltavat olivat tai olivat olleet pääasiassa työntekijöitä (9 kpl) tai yrittäjiä (3 kpl). Yksi haastateltavista oli kotiäiti. Lähes kaikki haastateltavat olivat kouluttautuneet ammattiinsa jo nuoruusiässä. Puolet heistä oli haastatteluista tehtäessä pienituloisia, mutta toimeentulevia eläkeläisiä (7 kpl). Tutkimuksen kohteena olevana ajanjaksona haastateltavista viisi kertoi asuneensa Keski-Suomessa maaseutukunnassa/-kunnissa ja kolme Pohjois-Savossa maaseutukunnassa. Etelä-Savossa asui haastateltavista yksi, Etelä-Suomessa asui haastateltavista kolme ja yksi haastateltavista oli asunut Vaasassa ja yksi Ivalossa.

Suurin osa haastatelluista oli eläkeiässä, ja siten huomattavasti minua vanhempia. Pitkän ajan kulumisen haastattelun kohteena olevista tapahtumista vaikutti luonnollisesti eri tavoin siihen, kuinka tarkasti haastateltavat muistivat asioita ja miten he niistä kertoivat. Haastateltavat olivat mielellään mukana tutkimuksessani. Tekemäni haastattelut ovat yksilöhaastatteluja, eli toteutin

⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.

¹⁰ Taira 2004, 46; Eskola & Suoranta 2014, 62.

¹¹ Ks, esim. Eskola & Suoranta 2014, 62.

¹² Läntinen 2012, 38.

haastatteluni kahden kesken kunkin informantin kanssa¹³. Tarkoitukseni on säilyttää haastattelut itselläni, enkä aio luovuttaa niitä toisille osapuolille, josta olen myös informoinut haastateltavia. Tutkimukseeni ei liittynyt eettisiä ongelmia, kuten aineiston keruuseen tai tutkimuksen toimintamalliin liittyviä ongelmatekijöitä tai tietojen antamisen vapaaehtoisuuteen liittyviä tekijöitä¹⁴. Koska tein yksilöhaastatteluja, olen ottanut huomioon haastateltavia koskevien tietojen esittämiseen liittyvissä valinnoissa henkilötietojen suojan.

Haastattelukysymyksissä käytiin lävitse kronologisesti sitä, kuinka televisio vaikutti haastateltavien elämään ja arkeen. Ajallinen eteneminen suorien ja yksinkertaisten kysymysten kautta niin television tulemisen kuin teknologisen kehityksen osalta auttoi jäsentämään haastatteluiden rakennetta. Vaikka kysymykseni olivat temaattisia ja kronologisesti strukturoituja, en kuitenkaan käyttänyt lomaketta, vaan haastattelutilanne oli vapaamuotoinen ja esitin kysymykset suhteellisen väljästi. Tällä tavalla tarkoitukseni oli ottaa huomioon myös se, ettei muistitietoaineisto ole kronologisesti etenevää kerrontaa, vaan tutkijan tehtäväksi jää kertomuksellisuuden rakentaminen aineistolle¹⁵. Toisaalta koetin välttää rakentamasta kertomuksellisuutta siten, että se vaikuttaisi keräämäni muistitiedon tulkintaan.

Rajattua haastatteluaineistoa täydentävä lähde työssäni on *Kun TV tuli taloon* -kirjoituskilpailun vastaukset (viitteissä muodossa SKS KRA: KTTT). Vuonna 1982 tuli kuluneeksi 25 vuotta ensimmäisestä Yleisradion järjestämästä koelähetyksestä. Tällöin Yleisradio järjesti kirjoituskilpailun, jonka tarkoituksena oli kerätä katsojien muistoja televisiosta sen ensimmäisinä vuosina. Kirjoituskilpailun pääpalkintona oli kolme rahapalkintoa sekä pienempiä palkintoja palkintolautakunnan harkinnan mukaan¹⁶. Aineisto on nykyään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) Kansanrunousarkistossa Helsingissä. Kirjoituskilpailun aineisto on huomattavan laaja, yhteensä 1019 vastausta. Olen rajannut aineiston käyttöä tutkimukseeni, ja hyödynnän työssäni yhteensä kymmentä vastauskirjettä, joiden avulla havainnollistan tutkimukseni katsojaan keskittävää näkökulmaa. Valitsemani aineisto käsittää eri asuinalueita kuin haastattelemani henkilöiden asuinpaikat. Myös tämän aineiston määrään vaikuttaa edellä mainittu saturaatio. Aineiston määrä on tutkimusongelmani kannalta riittävä myös rajattuna, koska haastatteluaineistoni huomioon ottaen aineistostani muodostuu teoreettisesti ja tutkimusongelman kannalta kokonaisuus, jonka

¹³ Ks. esim. Hirsjärvi & Hurme 1982, 61.

¹⁴ Eskola & Suoranta 2014, 52–55.

¹⁵ Ks. esim. Rossi 2013, 56.

¹⁶ Ensimmäinen palkinto 1000 mk, toinen palkinto 700 mk ja kolmas palkinto 500 mk. Liite 2.

pohjalta voidaan rakentaa ehjä tulkinta aiheesta¹⁷. Huomattava tekijä SKS:n aineiston suhteen on se, ettei kaikista vastauksista käy ilmi vastaajan ikä ja sosiaalinen asema. Näin ollen rajaaminen keskittyykin edellä mainittuun maantieteelliseen sijaintiin. Työssäni yhdistyvät niin muistitieto- kuin arkistotutkimus.

Kirjoituskilpailun osallistumisohjeissa oli esitetty kysymyksiä, jotka oli jaoteltu kuuteen teemaan: 1) television hankinta, 2) tv ja elämänmuutos, 3) lapset ja televisio, 4) jutunaiheita ja puheenparsia, 5) tv:n paikka kotona ja 6) televisio- ja radio-ohjelmien valinta¹⁸. Kilpailun ohjeistuksen mukaan kirjoittajien oli hyvä rajata vastauksensa tiettyihin kysymyksiin. Omien haastatteluideni kysymykset käsittelivät pääpiirteittäin samoja aihealueita kuin kirjoituskilpailunkin. Haastatteluissa keskityin kuitenkin laajemmin televisiota koskeviin muistoihin, enkä rajannut kysymyksiä tiettyihin osalueisiin samalla tavalla kuin kirjoituskilpailussa (Liite 3). Tavoitteenani oli antaa mahdollisimman paljon tilaa haastateltavien kerronnalle ja tehdä kysymyksiä, jotka mahdollistavat tämän.

On tärkeää pohtia, millä tavoin ajallinen konteksti on vaikuttanut siihen, kuinka katsojien televisiomuistot rakentuvat. Tällä on merkitystä myös historian tutkimuksen metodisen lähestymistavan kannalta. Tutkielmassa hyödynnetty SKS:n aineisto on koottu eri ajankohtana kuin omat haastatteluni. Olen ottanut mukaan tutkimusaineistoon SKS:n kirjoituskilpailuaineistosta kymmenen kirjoitusta, joiden kirjoittajat ovat myös muilta alueilta kuin mistä omat haastateltavani ovat. Näin olen voinut jonkin verran laajentaa muistitietoon perustuvan lähdeaineiston alueellista ulottuvuutta. Kirjoituskilpailun vastaajista viisi on Pohjois-Suomesta, kaksi Pirkanmaalta, yksi Pohjois-Savosta, yksi Etelä-Pohjanmaalta ja yksi pääkaupunkiseudulta. Vaikka sanottu SKS:n aineisto on suppea, voidaan sitä käyttää havainnollistamaan osaltaan katsojien televisiomuistoja koskevaa näkökulmaa.

Haastatteluistani ja kirjoituskilpailun vastauksia voidaan toisaalta pitää varsin samankaltaisina, vaikka kirjoituskilpailun kaikista vastauksista eivät käy ilmi vastaajan sukupuoli, sosiaalinen asema tai asuinpaikka¹⁹. Myös lähdeaineistojen välisiä eroja on kuitenkin havaittavissa. Huomattava erottava tekijä on ajallinen kuilu tekemieni haastatteluiden ja kirjoituskilpailun välillä. Tämä näkyy etenkin siinä, että useat haastateltavistani rinnastivat omat muistonsa ja kokemuksensa nykyhetkeen, jota

¹⁷ Eskola & Suoranta 2014, 65.

¹⁸ Liite 2.

¹⁹ Kirjoituskilpailun aineisto on valittu kirjoittajien maantieteellisen sijainnin perusteella, koska haastattelemani henkilöt eivät ole olleet kaikkialta Suomesta. Aineisto on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) arkistossa Helsingissä.

vasten he peilasivat menneisyyttä. Sen sijaan kirjoituskilpailun vastauksissa korostettiin muistoja eikä niinkään lähdetty vertailemaan menneisyyden tapahtumia kertojien nykyisyyden kanssa. Kirjoituskilpailun, kuten minkä tahansa muunkin muistitietoaineiston, kirjoittajilla on ollut jokin suhde tutkittavaan aiheeseen. Näin ollen osallistujat ovat olleet ketä tahansa, jolle tutkittava aihe on tavalla tai toisella tuttu²⁰; tässä tapauksessa heillä on ollut omia kokemuksia television katselusta. Sama soveltuu myös haastateltaviini, vaikka aikaperspektiivi onkin huomattavan erilainen.

Vaikka vakituisten vastaajien verkostoa on yleensä pidetty SKS:n kansanrunousarkiston järjestämien aineistonkeruiden yhteydessä maaseutupainotteisina²¹, tavoitti *Kun TV tuli taloon* henkilöitä ympäri Suomea. Aineistoa voidaan luonnehtia moniääniseksi. Vaikka joissain vastauksissa vastaajien omat taustat korostuvat voimakkaasti, kaikista vastauksista ei kuitenkaan käy ilmi vastaajan ammatti, asuinpaikka, ikä tai sukupuoli. Kirjoituskilpailun aineistoa on hyödynnetty muistitietotutkimuksissa aikaisemminkin. Hilkka Helstin vuonna 1988 ilmestynyt kansatieteen pro gradu -tutkielma katsojien televisiomuistoista on ensimmäisiä aihetta muistitiedon näkökulmasta tarkastelevia tutkielmia. Pro gradun tärkeimpänä lähdeaineistona oli käytetty *Kun TV tuli taloon* -kirjoituskilpailun vastauksia²². Erotukseksi oman tutkielmani lähestymistapaan Helsti tarkasteli aihetta aikakautensa näkökulmasta. 1980-lukuun liittyi merkittäviä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia muutoksia. Vaikka on selvää, että kirjoittajan näkökulmaa muovaa hänen oma aikakautensa, käsillä olevassa tutkielmassa on pyrkimyksenä keskittyä nimenomaan tutkittavaksi valittuun ajanjaksoon eli vuosiin 1955–1982 sellaisena kuin se muistitiedon varassa näyttäytyy.

Myös Tanja Välisalo hyödyntää *Kun TV tuli taloon* -kirjoituskilpailun laajaa aineistoa vuonna 2010 julkaistussa Suomen historian pro gradu -tutkielmassaan, jossa käsitellään yhtäältä fanikulttuuria, toisaalta television katselemiseen liittyviä muistoja. Tärkein lähdeaineisto hänen työssään ovat kirjoituskilpailun vastaukset. Vaikka Välisalo lähestyykin aihetta muistitiedon näkökulmasta, hänen työnsä keskittyy lähinnä fanikulttuurin syntymiseen television alkuvuosina sekä ohjelmien säännölliseen seuraamiseen. Tämä jättää tilaa omalle tutkimukselleni, joka fokuoituu televisioon osana elämäntapaa. Välisalo tuo työssään painokkaasti esille, että muistelijoiden ajalliset etäisyydet vaikuttavat siihen, kuinka heidän käsittelemänsä aiheet ovat valikoituneet ja jääneet mieleen²³. Tämä

²⁰ Tutkittava aihe, johon kirjoittajat osallistuvat, koskettaa heitä jollain tavalla. Ks. esim. Taira 2004, 41–42.

²¹ Latvala 2004, 143.

²² Helsti 1988, 2.

²³ Välisalo 2010, 3.

näkökohta on myös käsillä olevan tutkielman kannalta merkityksellinen, ja pohdin sitä erikseen jäljempänä.

Kirjoituskilpailun aineiston vastaukset käsittävät osaltaan myös aikakauden ennen televisiotoiminnan alkamista Suomessa. Tutkimukseni nivoo Suomen television historiaa osaksi muistitietotutkimusta lähtien liikkeelle tarkalleen juuri televisiotoiminnan alun vuosista. Muut lähteeni muodostuvat pääasiassa aikakauden viranomais selvityksistä sekä YLEn Elävän Arkiston dokumenteista ja niihin sisältyvistä haastatteluista, jotka ovat peräisin tutkimusajalta. Hyödynnän myös tutkimuksia, joita television historiasta on meillä tehty.

Verrattuna akateemiseen viestintätutkimukseen katsojien näkökulma on jäänyt historiantutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Sosiaali- ja taloushistorioitsija Jukka Kortin toimittamaa, vuonna 2007 julkaistua *Näköradiosta digiboksiin* -teosta voidaan pitää ensimmäisenä kattavana katsojien muistoja sekä kokemuksia käsittelevänä mediahistoriallisena yleisteoksena. Kortti korostaa katsojien merkitystä television historian kertojina ja painottaa katsojien kokemusten ainutlaatuisuutta tutkimuksessa. Hän toteaa myös, että aikaisempi tutkimus on voinut yleensä keskittyä yleisradioyhtiöihin jättäen katsojien roolin vähälle huomiolle. Aikaisempi tutkimus onkin keskittynyt yleisradioyhtiöiden ja television kaupallistumisen sekä teknologian historiaan²⁴. Kuitenkin televisio linkittyy jokapäiväiseen arkielämään ja sen rutiineihin. Tämä antaa aihetta lähestyä television katselua toisenlaisesta näkökulmasta.

1.3. Televisio historiantutkimuksen kohteena

Television määritelmä historiantutkimuksen tutkimusaineistoissa on monitahoinen. Puhuttaessa perinteisestä televisiosta tarkoitetaan usein broadcasting-periaatteen mukaista toimintaa, jossa lähetetään valtakunnallisesti tai alueellisesti samaa ohjelmaa sen lähettäjän aikataulun mukaisella tavalla. Tässä yhteydessä televisiosta voidaan puhua myös lineaarisena televisiona²⁵, johon keskittyvä televisiotutkimus yleistyi toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa samalla kun televisio vakiinnutti asemansa viestintävälineenä. Tutkimus lisääntyi 1960-luvulla, kun väritelevisiot alkoivat yleistyä²⁶. Suomessa akateeminen televisio- ja radiotutkimus alkoi vakiintua 1960-luvulla

²⁴ Kortti 2007a, 19.

²⁵ Tuomi 2015, 9.

²⁶ Herkman, Nordenstreng, Keinonen & Ala-Fossi 2008, 10.

yhteistyössä Yleisradion kanssa²⁷. Samalla tutkimus alkoi vähitellen kohdistua televisioyhtiöiden lisäksi myös katsojiin²⁸.

Television erilaisia vaikuttamispyrkimyksiä on tutkittu televisiotoiminnan alkuvaiheet mukaan lukien. Yhtenä kattavana teoksena voidaan mainita yhteiskuntatieteen dosentti Juhani Wiion vuonna 1984 ilmestynyt *Televisio ja arkikäyttäytyminen*. Wiion mukaan teoksen lähtökohtana ovat käytännölliset tarpeet, joiden katsotaan olevan hyödyllisiä terveystieteiden kannalta²⁹. Tutkimuksessa otetaan huomioon joukkotiedotussanoman perille meneminen ja vaikutus, eli se, kuinka vastaanottaja omaksuu vastaanottamansa sanoman omaan tajuntaansa. Tässä tapauksessa televisionkatsoja on tutkimuksen keskeisessä roolissa³⁰. Toisaalta Wiion teoksessa ruoditaan myös television vaikutuksen problematiikkaa katsojien kannalta.

Valtiovieteen professori Ilkka Heiskanen on todennut, että samalla kun televisio ajan kuluessa muuttuu teknologisesti sekä kulttuurisesti, muuttuvat myös katsojien käsitykset televisiosta. Muutokseen vaikuttaa Heiskanen mukaan se, millaisena joukkotiedotusvälineet esittelevät television. Tämän vuoksi televisiolle voidaan katsojien toimesta antaa erilaisia merkityksiä elämässä ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Heiskanen esittääkin televisio- ja joukkotiedotustutkimukselle kolmikentän, jossa käsitellään 1) televisiota osana elämäntapaa, 2) televisiota elämäntavan heijastajana sekä 3) televisiota elämäntavan muokkaajana. Nämä aihealueet ohjaavat tutkijat niistä muodostuvien yhtymäkohtien ääreen ja toisaalta myös näiden aiheiden ulkopuolelle selvittämään sitä, kuka määrittää ja luo merkityksiä televisiolle³¹.

Akateeminen radio- ja televisiotutkimus on mielletty yleensä osaksi sähköisen viestinnän tutkimusta. Humanistisilla aloilla se on voitu nähdä osana elokuvatutkimusta, koska televisiota ja elokuvaa on pidetty samankaltaisina audiovisuaalisen kerronnan muotoina. Yhteiskuntatieteiden aloilla elokuvatutkimus on voitu nähdä omana kokonaisuutenaan³². Joka tapauksessa katsojien rooli on jäänyt vähäisemmälle huomiolle tutkimuksissa, vaikka niissä onkin voitu ruotia teknologian murrosta, kaupallistumista sekä televisiomainonnan vaikutusta katsojien tottumuksiin kuluttajina. Yleisötutkimuksen yhteydessä on korostunut television vaikutuksiin ja käyttötarkoituksiin keskittyneet

²⁷ Herkman, Nordenstreng, Keinonen & Ala-Fossi 2008, 12.

²⁸ Kortti 2011, 3–4.

²⁹ Wiio 1984, 9.

³⁰ Wiio 1984, 13.

³¹ Heiskanen 1986, 93–94.

³² Ks. esim. Herkman, Nordenstreng, Keinonen & Ala-Fossi 2008, 10–11.

Mass Communication Research eli MCR-perinne, joka on suosinut mielipide- ja paneelitutkimuksia³³. MCR-perinteen mukaan lähettäjä toimii vaikuttavana osapuolena suhteessa vastaanottajaan³⁴. Kyseinen tutkimussuuntaus on kuitenkin voinut sysätä yleisön passiiviseen vaikutettavien rooliin. Uudempi mediakäytön tutkimus taas on kiinnittänyt huomiota 1950-luvulta alkaen yleisöjen aktiiviseen rooliin³⁵.

Viime vuosina suomalaisessa mediatutkimuksessa on otettu entistä enemmän huomioon tunteiden sekä kokemusten roolia, vaikka sille ei olekaan annettu yhtä suurta jalansijaa kuin kulttuurisen kontekstien painottamiselle³⁶. Televisiolle on siis annettu uusia kokemuksellisia merkityksiä, jotka eivät niinkään painota tiedontarpeen, vaan viihteen roolia suhteessa katsojiin. Kuitenkin televisiotutkimuksessa on nähtävissä vastaanottajaa korostavan tai esille ottavan tutkimusperinnön vaikutus.

Televisioon on viitattu tutkimuksissa eräänlaisena muistikoneena, jolle olennaista on nostalgia ja menneisyys. Lisäksi televisioon on liittynyt mielikuva reaaliaikaisuudesta, asioiden esittämisestä nopeasti teknologian avulla³⁷. Nostalgisuus nousi vahvasti esille myös tekemissäni haastatteluissa. Haastateltavien muistoissa korostuivat entisajan ohjelmien merkitys arjessa sekä varhaisemman ajan ohjelmien laadukkuus verrattuna nykyaikaiseen televisiotarjontaan. Nostalgisuuden rooli oli merkittävä myös kirjoituskilpailun vastauksissa, joissa korostettiin entisten aikojen ohjelmiston lisäksi omaa, henkilökohtaista elämäntilannetta ja siihen liittyviä vahvoja kokemuksia.

Televisiota on tutkittu myös sosiaalhistorian näkökulmasta. Lisäksi on tutkittu television poliittista historiaa ja mentaliteettihistoriaa³⁸. Perinteinen eurooppalainen televisiotutkimus on alati muuttunut uudistuvien ajattelutapojen ja tutkimussuuntausten mukana. Euroopassa yleisradiotutkimus jakautuu klassiseen, lähettäjäkeskeiseen ja moderniin, yleisökeskeiseen suuntaukseen. Myös Suomessa on otettu vaikutteita eurooppalaisesta tutkimuksesta, joka on muuttunut vallalla olevien tutkimussuuntausten sekä ajattelutapojen mukana. Tässä yhteydessä Suomesta voidaan puhua edelläkävijänä yleisradiotutkimuksen kehityksessä, vaikka Suomen televisiotutkimuksessa onkin seurattu uusia kansainvälisen tutkimusyhteistyön metodologisia

³³ Koivunen 1997, 61; Kortti 2007a, 39.

³⁴ Ruohomaa 2011, 68.

³⁵ Koivunen 1997, 61.

³⁶ Koivunen 2008, 8–9.

³⁷ Wiiio 1993, 86–87.

³⁸ Koivunen 1997, 61.

avauksia. Toisaalta yleisradiotutkimusta on kritisoitu sen tuottajalähtöisyydestä sitä erityisemmin yksilöimättä³⁹.

Televisio on antanut muitakin lähtökohtia tutkimukselle. Esimerkiksi faniutta on tutkittu television kontekstista käsin, kuten edellä on käynyt ilmi. Tässä tapauksessa ihailu kytkeytyy ensisijaisesti massatuotannon ja mediateknologian kehitykseen. Elokuvien myötä fanittamisesta on tullut järjestelmällisempää, kun televisioon liittyvä fanittaminen on usein liittynyt televisio-ohjelmiin sekä juontajiin. Faniuden kohteina ovat olleet erityisesti television komediat, draamasarjat, animaatiot sekä rikossarjat⁴⁰.

Tekstin muodossa olevaa muistitietotutkimusta⁴¹ on hyödynnetty suomalaisessa elokuva- ja televisiotutkimuksessa vähän. Katsojien tunteet ja kokemukset eivät ole saaneet suurta huomiota laajamittaisissa tutkimuksissa, vaikka tutkijat ovatkin ottaneet esille niitä koskevia kysymyksiä ja pohdintoja. Kuitenkin yhteiskunnallisen sekä kulttuurisen kontekstin painottaminen mediahistorian kirjoittamisessa on ollut tärkeää, ja katsojien roolin merkitys on otettu viime vuosina enenevästi huomioon. Vaikka televisio onkin osa mediaa, joka toimii politiikan, lainsäädännön ja talouselämän ehdoilla, on televisiolla oma roolinsa kansan äänenä. Toisaalta media voi vaikuttaa niin yhteisöiden kuin yksilöidenkin arvoihin, identiteetteihin sekä sosiaalisiin suhteisiin. Etenkin uutisoinnin rooli voi olla mediaa vahvistava tekijä myös television osalta⁴².

Tekemissäni haastatteluissa en selvittänyt television mahdollisia poliittisia vaikutuspyrkimyksiä katsojiin, vaikka yksi haastateltavistani kertoi, että ajankohtaisohjelmien ja uutisten poliittinen sisältö otettiin vastaan sellaisena kuin se televisiossa esitettiin⁴³. Mainosten rooli osana television katselua tuli ilmi aineistoni kautta. Huomionarvoista on, että televisiomainonta alkoi Suomessa jo varhaisessa vaiheessa 1950-luvulla, eikä se sinällään ollut erikoinen ilmiö sähköisen viestinnän kannalta⁴⁴. Mainoksilla pyrittiin vaikuttamaan ensisijaisesti katsojien kulutustottumuksiin sekä aineellisiin valintoihin, mikä tuli ilmi myös haastatteluissani sekä SKS:n kirjoituskilpailuaineistossa. Tämä näkyi etenkin 1960-luvulla siten, että kuluttaja pyrittiin määrittämään hahmoksi, joka piti synnyttää

³⁹ Ruohomaa 2011, 67.

⁴⁰ Nikunen 2005, 17, 96.

⁴¹ Tekstin muodossa oleva muistitietoaineisto on riippumatonta tutkijan tarpeista ja hypoteeseista, ja se on perusolemukseltaan muuttumatonta. Ks. Fingerroos 2011, 71.

⁴² Kivilaakso 2016, 361.

⁴³ H9.

⁴⁴ Kemppainen 2008, 97.

uudelleen lähes päivittäin ja samalla vakiinnuttaa. Mainonta oli keino ohjata kulutusta⁴⁵. Haastateltavieni mukaan mainoksilla ei ollut ratkaisevaa merkitystä kulutustottumuksiin, mutta joskus mainokset saattoivat vaikuttaa ostopäätöksiin siten, että uutuustuotteita voitiin hankkia kokeilumielessä, ja mainoksilla saattoikin olla tarkoitus valistaa sekä opettaa katsojia⁴⁶.

1.4 Muistitieto osana historiankirjoitusta

Muistitietotutkimus kehittyi aikoinaan *oral history* -suuntauksena vastareaktioksi vallitsevalle historiantutkimukselle ja vallitseville käsityksille historiasta. Muistitiedon kiinnostuksen kohteena oli tarkastella muistikertomuksia menneisyyden, henkilökohtaisten kokemusten ja eletyn elämän kuvaajina sekä tarkastella näiden suhdetta historiaan. Koska ajatuksena oli menneisyyden tarkasteleminen nykyisyydessä, on *oral history* -tutkimuksen myötä menneisyyden kuvaamiseen voitu liittää mukaan nykyisyyden näkökulma⁴⁷. *Oral history* tarkoittaa tiedonantajan muistiin pohjautuvaa tietoa. Suomalaisittain käännettynä *suullinen historia* viittaa tutkimusalan lisäksi myös kertojan suullisiin tulkintoihin menneisyydestä⁴⁸. Englanninkielistä termiä voidaan pitää suppeampana kuin suomalaista *muistitieto*-termiä, joka viittaa suullisen muistin lisäksi myös kirjalliseen muistiin perustuvaan tietoon, joita molempia on hyödynnetty tässä tutkimuksessa. Olennaista ei kuitenkaan ole aineiston suullisuus, vaan muistitieto ylipäänsä, koska useimmat tutkimukset julkaistaan kirjallisina⁴⁹. Termiä muistitieto voidaan kuitenkin tulkita eri tavoin eri yhteyksissä⁵⁰. Yleistä *oral history* -tutkimuksessa on ihmisen ja yhteisön historian tarkasteleminen⁵¹. Oma tutkimukseni tarkastelee television historiaa yhtäältä yksittäisen ihmisen, toisaalta myös yhteisön näkökulmasta.

Jorma Kalela oli ensimmäisiä suomalaisia historioitsijoita, joka toi käsitteen *muistitietohistoria* osaksi historiantutkimusta. Hänen mukaansa muistitieto ei tuo esille totuutta, vaan antaa uusia tulkintoja menneisyyden tapahtumista. Olennaista on myös se, kuinka ihmiset muistavat asioita

⁴⁵ Ks. esim. Huokuna 2001, 64.

⁴⁶ H9.

⁴⁷ Kortelainen 2008, 29.

⁴⁸ Rossi 2013, 55.

⁴⁹ Kalela 1984, 4; Rossi 2013, 50–51.

⁵⁰ Fingerroos & Peltonen 2006, 9.

⁵¹ Ks. esim. Ukkonen 2000, 13.

menneisyydestä⁵². Näin ollen tässäkin tutkimuksessa haastatteluaineiston analyysin tarkoituksena ei ole kertoa totuutta, vaan antaa uusia tulkintoja menneisyydestä ja lisätä menneen ymmärrystä. Kalelan mukaan tutkimuksissa historianäkökulma tulisi asettaa tiedenäkökulman edelle. Tässä yhteydessä myös akateemisen tutkimuksen ulkopuoliset näkemykset tulisi ottaa huomioon osoittamatta niitä vääriksi⁵³. Muistelijoiden on tapana esittää omat tulkintansa menneisyydestä, ja heidän kertomansa asiat saattavat olla tutkijan kannalta tärkeitä, vaikka muistelijat itse pitäisivätkin niitä vähäpätöisinä. Italialaisen muistitietotutkija Alessandro Portellin mukaan muistitietohistoria poikkeaa perinteisestä historiantutkimuksesta siten, että muistitietohistoria antaa menneisyyden tapahtumille merkityksen⁵⁴. Vaikka muistitietoaineistosta sekä muistitietotutkimuksesta voidaan käyttää erilaisia nimityksiä, kuten muistelukerronta, kokemuskerronta tai muistelmat, termejä on yleisesti ottaen käytetty toistensa synonyymeinä tutkimusaloilla⁵⁵.

Muistitieto on etnologian professori Outi Fingerroosin ja dosentti Riina Haanpään mukaan yhtäältä selittävää, jolloin menneisyyden ilmiöitä selitetään erilaisten aineistojen kautta. Toisaalta muistitieto on ymmärtävää, jolloin kyse on menneisyyden tulkinnasta⁵⁶. Aikaisemmin muistitietoaineiston litteroinnin ei ole katsottu hyödyttävän tutkimusta aineiston analyysin kannalta. Lisäksi litteroinnin on katsottu muuttavan puhutun aineiston elävyyttä. Viime vuosina litteroinnin merkitys on kasvanut tutkimuksissa, koska sen avulla voidaan antaa kokonaisvaltaisempi kuva tutkittavasta aiheesta ja tuoda esille puheen eteneminen⁵⁷. Muistelijoiden näkemykset voivat olla yksityisten muistojen lisäksi myös yhteen punoutuvia yhteisöllisiä kokemuskertomuksia, joiden keskiössä ovat yhteisönä koetut ja yhteisöllisesti tulkitut tapahtumat. Kerronnan keskiössä voivat olla myös kertojan oma kokemus tai tapahtuma, tai kertojan suhde kokemukseen tai kertojan ja tapahtuman suhde historiaan⁵⁸. Olennaista on tiedostaa, että muistitieto punoutuu yksittäisessä tutkimuksessa, kuten tässä tutkielmassa, yhteisölliseksi kokemukseksi, jonka rakennusainekset tulevat eri muistelijoilta. Voidaan puhua muistelun yhteisöstä, joka on konstruoitu ja olemassa juuri tätä tutkimusta varten.

Muistitieto voi auttaa jäsentämään menneisyyden tapahtumia tarjoamalla tähän eräänlaisen tietorakenteita havainnollistavan käsitekartan tutkijalle. Muistitietotutkimuksessa tulee ottaa

⁵² Kalela 2006, 74–75.

⁵³ Kalela 2000, 31–32.

⁵⁴ Portelli 2009, 22.

⁵⁵ Ukkonen 2000, 39–42; Rossi 2013, 55.

⁵⁶ Fingerroos & Haanpää 2006, 38.

⁵⁷ Ukkonen 2000, 57–58.

⁵⁸ Ukkonen 2000, 41–42.

huomioon, että muistitieto kertoo menneisyyden tapahtumien sijasta menneisyyden tapahtumien merkityksestä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö muistitiedon avulla pyrittäisi totuuden esittämiseen. Haastatteluissa tulee usein esille aiemmin tuntemattomia asioita tai tapahtumia, koska monenlaista tietoa tai subjektiivisia näkökulmia taikka psykologisia vaikutuksia ei kirjoiteta asiakirjoihin tai virallisiin muistelmiin⁵⁹. Olennaista on, että muistitiedon avulla voidaan laajentaa tulkintoja menneestä⁶⁰. Kuitenkin samalla on muistettava muistitiedon vääjäämättä subjektiivinen luonne ja erilaiset yksilöhaastatteluihin liittyvät epävarmuustekijät. Tässä tutkielmassa tulkinnat menneestä tuottavat tarkennuksia siihen mediatutkimukseen painottuneeseen kuvaan, joka meillä on television tulosta Suomeen. On tärkeää pohtia, kuinka televisio on vaikuttanut kulttuuriin ja elämänmuotoon suomalaisissa kodeissa ja yhteisöissä, ja muistitieto voi tarjota tähän pohdintaan luontevia välineitä.

Siinä, missä Jukka Kortti ja Tuuli Anna Mähönen korostavat, että kysymysten oikeanlainen asettaminen on olennaista muistitietotutkimukselle⁶¹, katson, että olennaisempaa on se, mitä haastateltavat kertovat. Tutkimuksen kohde huomioon ottaen haastateltavien kerronnalle on annettava tilaa, jota haastattelijan kysymykset eivät saa ainakaan liikaa kaventaa. Parhaimmillaankin muistitieto kuitenkin kertoo pikemminkin menneen merkityksistä kuin varsinaisista menneen tapahtumista eksaktilla tavalla⁶². Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että muistitietoa menetelmänä käytettäessä laajennetaan tutkimusaineistoa, jonka avulla päästään monitahoisemmin käsiksi tietoon menneestä sellaisena kuin se nykyhetken välittyy. Tämän tutkimuksen keskeinen lähtökohta on, että muistitiedon avulla kuva television ensimmäisistä vuosista katsojien näkökulmasta laajenee ja tarkentuu.

Muistitiedon luotettavuudesta käydään jatkuvasti kriittistä keskustelua. Tutkijalle on tärkeää itsereflektio, ja muistitiedon kohdalla tämä merkitsee vähintäänkin tietoisuutta siitä, että muistitietoa muovaavat myös sen kerääjän ja käyttäjän toiminta ja erilaiset valinnat. Lisäksi tutkijan ei voida olettaa tarkastelevan muistitietoa irrallaan omasta kontekstistaan. Tutkija ei voisi edes pyrkiä siihen, että hän irtautuisi omasta toiseudestaan suhteessa siihen, mitä tutkii. Tässä mielessä Kortin

⁵⁹ Portelli 2006, 55–56.

⁶⁰ Fingerroos & Peltonen 2006, 27.

⁶¹ Kortti & Mähönen 2009, 55.

⁶² Portelli 2006, 55–56.

ja Mähösen pyrkimys asettua katsomaan television historiaa aikalaisten silmin⁶³ on itsessään mahdoton vaatimus: tutkijoina emme voi siirtyä siihen aikaan, jossa emme ole koskaan olleetkaan.

Terminä muistitieto kattaa useilla tieteenaloilla⁶⁴ tehtävän tutkimuksen, joka hyödyntää muistitietoa lähteinään ja samalla kunnioittaa kertojan ajattelutapaa⁶⁵. Juuri kertojan huomioon ottava tutkimustapa on olennainen muistitiedon varaan rakentuvassa tutkimuksessa. Monissa tutkimuksissa humanistisilla aloilla muistitieto asettuu yleensä rinnakkain tai vastakkain historiallisen tiedon kanssa. Muistitieto suhteutetaan elettyyn elämään, perinteeseen ja erilaisiin menneisyyttä kartoittaviin teksteihin. Näkökulma saattaa painottua muistitiedon ja historian suhteeseen. Myös muistiedon ja mielikuvituksen välinen suhde voi tuoda esille uusia, mielenkiintoisia kysymyksiä. Psykoanalyttinen muistitietotutkimus tarkasteleekin muistia mielikuvituksen ja fantasian parina, jolloin muistia muokkaavat tiedostamattomat prosessit voivat korostua. Muistitiedon kannalta on kuitenkin tärkeää ymmärtää sen limittyminen kulttuuriin, vaikka otetaankin huomioon muistiin vaikuttavat tiedostamattomat prosessit ja muistitietoon liittyvä subjektiivisuus. Tutkimuksessa on keskeistä huomioida muistelemisen erilaiset variaatiot sekä esimerkiksi haastateltavien henkilöiden mahdollinen vaikeneminen joistain asioista⁶⁶. Muistitieto ei ole aukotonta, mutta se tarjoaa mahdollisuuksia näkökulmiin ja sosiaalisia ilmiöitä paikantaviin konstruktioihin, joita ilman muistitiedon hyödyntämistä ei voitaisi tavoittaa.

Muistitietoa on aikoinaan pidetty luonteeltaan konstruktivisena ja täten vähäpätöisenä ja jopa hyödyttömänä kirjallisia dokumentteja täydentävänä aineistona. Historiantutkija Pentti Virrankosken mukaan muistitieto on lähtökohtaisesti epäluotettavaa viiden eri tekijän vuoksi. Ensinnäkin ihmisen muisti heikkenee iän myötä ja toisekseen haastateltavalla on puutteellinen asiantuntemus tutkittavasta asiasta. Kolmanneksi muistot voivat perustua ulkopuolisiin lähteisiin eivätkä informantin omiin kokemuksiin, ja neljänneksi haastateltava saattaa kaunistella omaa toimintaansa ja asettaa vastustajansa huonoon asemaan. Viidentenä epäluotettavuustekijänä on Virrankosken mukaan haastattelija itse, koska hän saattaa esittää informantille ohjaavia lisäkysymyksiä tai jopa

⁶³ Kortti & Mähönen 2009, 55–57.

⁶⁴ Muistitietoa on hyödynnetty mm. psykologian, sosiaalitieteen sekä kansantieteen parissa. Ks. esim. Ukkonen 2000, s.15.

⁶⁵ Rossi 2013, 50.

⁶⁶ Kortelainen 2008, 30.

ymmärtää haastateltavan väärin. Väärinymmärrysten välttämiseksi on tärkeää, että haastattelija perehtyy aiheeseen myös muiden lähteiden kautta⁶⁷.

Muistitiedon osakseen saama kritiikki on vahvaa, mutta se heijastelee myös näkemyksiä, jotka kertovat vahvasta kiinnittymisestä perinteiseen lähteiden lukutapaan, joka estää näkemästä muistitiedon luonnetta avoimena ”mahdollisuuksien maailmana”. Kuten Fingerroos ja Peltonen kirjoittavat, muistitietotutkijan on tiedostettava vastuu tulkinnoistaan ja oman tutkijasubjektiveettinsa merkityksestä, ja häneltä edellytetäänkin tieto-orientaatiota⁶⁸. Television historiaa koskevassa tutkimuksessa muistitieto on liitettävä osaksi muuta olemassa olevaa tutkimusaineistoa. Muistitiedon avulla voin tuoda uusia näkökulmia tutkimaani aiheeseen, vaikka muistitiedon erityinen luonne on otettava huomioon muistitietoaineistoja hyödynnettäessä. Toisaalta muistitietotutkimuksessa aikaisemmin kootuista aineistoista on löydettävissä uusia tutkimustuloksia ja aineistoja voidaan lähestyä uudesta näkökulmasta⁶⁹. Koska aikaisempi televisiotutkimus on pääasiassa keskittynyt televisioyhtiöiden ja teknologisen murroksen tarkasteluun, muistitietotutkimus tarjoaa väylän toisenlaiseen näkökulmaan. Sen lähtökohtana on tuoda esille aikalaishenkilöiden omia käsityksiä menneisyydestä ja sen tapahtumista muistelemisen kautta⁷⁰.

Vaikka television historiaa on tutkittu jonkin verran myös muistitiedon kautta, haluan tuoda tutkimuksessani tarkemmin esille yksittäisten ihmisten näkökulmia. Näitä näkökulmia esimerkiksi myöhemmät tapahtumat, muiden ihmisten kokemukset ja erilaiset aineistot ovat voineet muokata. Huomattavaa onkin, että muistelijat voi suhtautua menneisyyden tulkintoihin kriittisesti tai vastaavasti samaistua niihin⁷¹. Muistitieto tulee asetta kontekstiin, jossa muistitiedon hyödyntämisen rajoituksista ja rajoista huolimatta on mahdollista päästä, muistitietoa muuhun historian tutkimuksen lähdeaineistoon yhdistämällä, laajempaan kontekstuaaliseen näkökulmaan. Aikaisempi televisio- ja mediatutkimus on korostanut enemmän instituutioiden, erityisesti televisioyhtiöiden, roolia sekä teknologisen muutoksen ja television kaupallistumisen merkitystä. Televisiohistorian keskeinen toimija on silti katsoja, joka kiinnittää antennin ja töpselin varassa

⁶⁷ Viitanen 2016, 99–10.

⁶⁸ Fingerroos & Haanpää 2006, 32; Ukkonen 2000, 13.

⁶⁹ Virrankoski 2002, 279; Rossi 2013, 55.

⁷⁰ Ukkonen 2000, 14.

⁷¹ Ks. esim. Ukkonen 2002.

toimivan teknisen laitteen osaksi omaa sosiaalista käyttöjärjestelmäänsä. Yksilön ja instituution suhteen tarkempi ymmärtäminen edellyttää myös yksilönäkökulman tutkimista.

On selvää, että muistitietoa voidaan pitää niin konstruktion kuin dekonstruktion välineenä. Yhtäältä se rakentaa kuvia menneisyydestä, toisaalta se osoittaa niihin liittyviä väärinkäsityksiä. Muistitietotutkimus voi tuoda esille sellaisten ryhmien näkökulmia, jotka ovat jääneet pois aikaisemmasta historiankirjoituksesta. Instituution ylivalta näkyy televisiotutkimuksessa katsojan poissaolona tai selvästi rajattuna läsnäolona. Voidaankin kysyä, miksi instituutiotutkimus on laajalti irrottanut katsojan näkökulman ja mitä vaikutuksia tällä on ollut instituutiotutkimuksen kehitykseen ja tuotoksiin.

Toisaalta myös tutkijan kriittinen itsereflektio on tarpeen. Muistitiedon epäluotettavuutta on eri tavoin pohdittu niin muistitietotutkimuksen kuin historian tutkimuksen parissa. Pohdinnoissa on viitattu ihmisen muistin rajallisuuteen sekä erilaisiin syihin, joiden vuoksi muistikuvat muuttuvat itse tapahtumien jälkeen. Koska ihmisten kokemukset ja havainnot ympäröivästä maailmasta ovat erilaisia, ovat kerrotut tapahtumat heidän henkilökohtaisia näkemyksiään tapahtuneesta. Kerrotut tapahtumat voivat olla virheellisiä ja puutteellisia, ne saattavat olla jopa toisilta henkilöiltä kuultuja. Osaltaan kertojan henkilökohtainen elämäntilanne tai kerrontatilanne saattavat vaikuttaa kerrontaan. Myös haastattelijalla ja hänen kysymyksillään on vaikutusta kerrontaan. Näiden näkökohtien huomioon ottaminen on tutkijalle haaste. Tehtäessä haastatteluja on otettava huomioon, että niiden teemat koskettavat lähtökohtaisesti haastateltavien omaa arkielämää sekä kokemuksia⁷².

Omaakohtaiset muistot muuttuvat yhteiseksi historiaksi, kun niitä muistellaan ryhmässä. Muistitietoaineisto ei siis ole pelkästään lähdeaineisto, vaan sillä on myös merkitys yhteisöllisyyden luoja. Sosiologi Pertti Raution mukaan puhuttaessa kansallisesta identiteetistä voidaan puhua yksilöllisestä identiteetistä, joka muuttuu kollektiiviseksi käsitykseksi suomalaisena olemisesta. Identiteettiä koskevat määritelmät voivat myös kuvata me-käsitettä⁷³. Tutkimuksessani yksilöhaastatteluiden avulla pyritään hahmottamaan kuvaa television vaikutuksesta arkeen niin yksilön kuin yhteisöjen kannalta. Katson myös, että yksittäisten informanttien yhteen punoutuva muistitieto muodostaa yhteisöllisen kuvan, jolla on vaikutusta tutkimuksen toteutustapaan.

⁷² Ks. esim. Ukkonen 2000, 240.

⁷³ Rautio 1989, 242–243.

Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että tutkija ja informantti käsittelevät aihetta yhteistyössä samalla kun muistelijä rakentaa omaa kuvaa menneisyydestään ja tekee oma historiansa näkyväksi itsenäisellä tavalla⁷⁴. Toisaalta käsitteellä oma historia voidaan viitata yhteisölliseen menneisyyden tulkintaan, joka muodostuu niistä asioista, joita ihmiset tai yhteisö määrittävät muistamisen arvoisiksi tai selitystä kaipaaviksi⁷⁵. Teemu Tairan mukaan muistitietotutkimuksessa on nähtävä myös menneisyydestä kertovan henkilön ja hänen kertomaansa tutkivan tutkijan erityinen suhde. Tutkija haluaa selvittää tutkimusongelmaansa ja hänen äänensä on tutkimuksessa hallitseva, eikä samanarvoinen tutkittavan äänen kanssa. Muistitietotutkimuksessa voidaan valita lähestymistapa, jonka avulla yhteistyö informantin ja tutkijan välillä toteutuu, jos ei Tairan esittämällä tavalla tasa-arvoisena⁷⁶, niin kuitenkin mahdollisimman tasa-arvoisena ja avoimena. Haastatteluja tehdessäni olen pyrkinyt tekemään tilaa haastateltavien äänelle esittämällä kysymyksiä, jotka antavat tilaa laajemmille vastauksille ja pohdinnoille. Kuitenkin joudun myöntämään, että valinnat, joita tutkijana teen muistitietoaineistoa hankkiessani ja tutkiessani, voivat nostaa omaa tutkijan näkökulmaani ja tutkimukseni ajallista kontekstia painottavia näkökohtia esille niin, että muistitietoaineistosta jokin osa saa muita osia suuremman painoarvon.

Muistitietotutkimuksessa käytetty aineisto on ollut yleensä kirjoitettua tai puhuttua, haastatteluiden kyselyvastauksina kirjoitettua tekstiä. Suullista muistitietoa pidetään hajanaisempana, koska suullinen kerronta perustuu lähinnä miellelyhtymille ja assosiaatiolle. Tämä näkyy esimerkiksi haastattelutilanteessa, jossa haastateltava joutuu vastaamaan nopeasti hänelle esitettyihin kysymyksiin⁷⁷. Oman aineistonkeruuni yhteydessä havaitsin, että haastateltava palasi toisinaan aikaisemmin esitettyihin kysymyksiin muistettuaan jotakin niihin liittyviä asioita haastattelun edetessä. Haastattelun verkkainen eteneminen ja riittävän tilan antaminen haastateltavien vastauksille oli tärkeää. Tällä pyrin torjumaan sitä, ettei suullinen kerronta asettuisi kysymysten sanelemana kapeaan vastaamisen muottiin.

Myös ilmaisumuotojen konventiot vaikuttavat kerrontatapoihin; mitä asioita haastattelija tahtoo tietää kertojan menneisyydestä, ja kuinka muistetut asiat muotoillaan. Tunteiden rooli saattaa korostua haastattelutilanteissa enemmän⁷⁸ kuin omaelämäkertojen ja kirjoitettujen muistojen

⁷⁴ Ukkonen 2000, 101–102.

⁷⁵ Ukkonen 2000, 42; Kalela 2000, 38.

⁷⁶ Taira 2004, 47.

⁷⁷ Kortelainen 2008, 28.

⁷⁸ Kortelainen 2008, 28; Saarikoski 2008, 39.

yhteydessä. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa hyödyntämäni kirjoituskilpailun aineiston vastaukset ovat ilmaisumuodoltaan ja tyyliään moninaisia. Haastatteluaineistoni taas on yleisesti ottaen kerrontatavaltaan jokseenkin yhtenäistä ja ilmaisumuodoltaan pohtivia. Litterointi osoittautui tärkeäksi vaiheeksi tutkimusta, sillä litteroinnin tarkkuus vaikuttaa haastatteluaineiston hyödynnettävyyteen ja puheiden taltioiminen yleiskieliseen muotoon edellyttää huolellista paneutumista kerronnan yksityiskohtiin.

Kuten Outi Fingerroos esittää, kertojan henkilökohtainen elämäntilanne voi vaikuttaa muistelutilanteeseen ja kerrontaan⁷⁹. Huomasin haastattelutilanteissa, että asiat voitiin muistaa vuoden tai vuodenajan tarkkuudella tai vastaavasti tarkkaa ajankohtaa ei osattu määrittää. Usein muistia virkistävien objektien, kuten vanhoja televisioita koskevien kuvien, avulla kyettiin muistamaan asiat uudella tavalla ja kertomaan niistä tarkempia yksityiskohtia. Kerronta ei myöskään aina ollut kronologisesti etenevää, vaan asioista kerrottiin aihepiireittäin. Havaitsin myös, että muistelijat eivät välttämättä niinkään pyrkineet olemaan oikeassa omien muistojensa suhteen, vaan muistoissa rakentuivat omat kokemukset erilaisten pienien omiin elämänvaiheisiin liittyvien kertomusten muotoon. Muistelukerronta voikin olla joissain tapauksissa yksilöllistä elämäntarkastelua, joka suhteuttaa oman elämän kulkua historiallisina pidettyihin tapahtumiin⁸⁰. Ratkaisevaa on, mikä menneisyyden tapahtumissa on ollut merkittävää ja olennaista, vaikka se olisikin historiallisen faktatiedon näkökulmasta tarkasteltuna epätarkkaa⁸¹.

2. Televisiotoiminnan alkaminen – laitteesta eläväksi kuvaksi

Televisio tuli Suomeen suhteellisen myöhään verrattuna esimerkiksi elokuvan tulemiseen jo vuonna 1896⁸². Kuitenkin Suomessa onnistuttiin vastaanottamaan saksalainen televisiolähetys jo 1930-luvulla⁸³. Yleisradiossa insinöörit kiinnostuivat televisiotoiminnasta jo 1940-luvun loppupuolella, ja Valtion teknillisessä tutkimuslaitoksessa (VTT) valmisteltiin samaan aikaan television tuloa

⁷⁹ Fingerroos & Peltonen 2006, 7.

⁸⁰ Ukkonen 2000, 40–41.

⁸¹ Ks. esim. Kalela 2000, 141.

⁸² Salmi 1997, 265.

⁸³ Salmi 1997, 267.

Suomeen⁸⁴. Ensimmäiset televisiolähetykset esitettiin Suomessa vuonna 1950. Lähetysten järjesti General Electric sekä Anglo-Nordic yhteistyössä Yleisradion sekä Helsingin olympialaisten järjestelytoimikunnan kanssa. Koska lähetysten tarkoitus oli esitellä televisioita viranomaisille, olivat lähetykseen tarvittavat laitteet lainattuja. Kymmenen päivää kestäneet lähetykset olivat sisältönsä puolesta viihdettä⁸⁵, mutta lähetystyötä voidaan pitää suomalaisen televisioiminnan käynnistymisen kannalta merkittävänä ensi askeleena.

Havulinna Oy toi Suomeen ensimmäiset televisiovastaanottimet kesällä 1954, ja samana vuonna nähtiin ensimmäinen kaapelitelevisioon perustuva lähetys, joka näytettiin Stockmannin tavaratalossa. Tuolloin ohjelmisto koostui lähinnä mainoksista⁸⁶. Ensimmäinen julkinen televisiolähetys, joka oli pituudeltaan noin kaksituntinen, lähetettiin 24.5.1955 Teknillisen korkeakoulun sähkölaboratoriosta. Lähetys koostui viihteellisestä ohjelmistosta, kuten sketseistä sekä musiikkiesityksistä⁸⁷. Television odotettiin seuraavan jossain määrin samoja muutoksia kuin elokuva-alallakin, vaikka selviä käsityksiä kehityskulusta ei vielä tuossa vaiheessa ollutkaan⁸⁸. Televisioiminnan kannattavuuden suhteen ongelmallisina tekijöinä pidettiin harvaa asutusta, laajaa pinta-alaa sekä alhaista elintasoja. Television ei uskottu leviävän Suomessa samalla tavoin kuin radion⁸⁹.

Yleisradion ulkopuoliset, säännölliset televisiolähetykset aloitettiin vuonna 1956 Tekniikan edistämissäätiön toimesta. Lähetystyötä vastasi TES-TV⁹⁰, joka oli Tekniikan edistämissäätiön oma kanava. Tämä pakotti myös Yleisradion toimimaan, vaikka sen johtokunta olikin alkujaan haluton aloittamaan televisioimintaa⁹¹. Lisäksi Tallinnassa oli aloitettu televisiolähetykset, ja helsinkiläiset olivat hankkineet vastaanottimia seurataksaan Viron televisio-ohjelmia⁹². Myös yksi haastateltavistani kertoi, että hänen naapurinsa sai Kuopiossa oman antennin avulla näkymään

⁸⁴ Salokangas, 2007, 39.

⁸⁵ Kortti 2007a, 64.

⁸⁶ Salmi 1997, 266.

⁸⁷ Television viisi vuosikymmentä, 33: Ks. Yle Elävä Arkisto 3.

⁸⁸ Salmi 1996, 168.

⁸⁹ Salokangas 1996, 116.

⁹⁰ Ks. Yle Elävä Arkisto 1.

⁹¹ Salokangas 1996, 109.

⁹² Wiio 1993, 80.

kotonaan Tallinnan television, josta seurattiin soutukilpailuja Englannista⁹³. Alkuaikoina katsojakunta oli kuitenkin suppeaa, ja televisiosta käytettiin yleisesti nimitystä näköradio⁹⁴.

Vuonna 1957 niin Yleisradio kuin Oy Mainos-TV Reklam Ab eli Mainos-TV⁹⁵ aloittivat säännölliset lähetykset. Mainos-TV toimi kuitenkin Yleisradion kaupallisena apuyhtiönä, joka tarjosi osan Yleisradion ohjelmistosta⁹⁶. Yleisradion, TES-TV:n samoin kuin Mainos-TV:nkin ohjelmisto koostui ulkomaisista sarjoista sekä asiaohjelmista. Uutiset ja urheilu sekä ajankohtaisohjelmat kuuluivat kuitenkin Yleisradion ohjelmistoon, joka ei ollut yhtä viihteellinen kuin Mainos-TV:n ja TES-TV:n⁹⁷.

Vuoden 1958 alusta kaikki televisiolähetykset olivat säännöllisiä. Lähetyspäiviä oli kaikkina viikonpäivinä paitsi maanantaisin ja torstaisin. Kesäkuun puolivälistä aina elokuun alkuun pidettiin lähetystauko. Lisäksi katsojien tuli hankkia 5000 markan arvoinen televisiolupa jo aikaisemman radioluvan lisäksi⁹⁸. Televisiolupia lunastettiin ahkerimmillaan vuosien 1961–1965 välisenä aikana, ja puolen miljoonan luvan raja ylittyi vuonna 1964⁹⁹. Pääkaupunkiseudulla televisiolupia myytiin vuonna 1958 jo 8000, ja vuoteen 1969 mennessä Suomessa oli myyty yli miljoona katselulupaa. Kymmenen vuoden päästä lupia oli 1,5 miljoonaa¹⁰⁰. Väritelevisioiden tultua markkinoille 1960-luvulla alettiin vuonna 1969 periä värilupia aikaisemman radio- ja televisioluvan lisäksi¹⁰¹. Katsojamäärän kannalta huippu aikaisempiin vuosiin verrattuna saavutettiin vuonna 1966, jolloin katsojia oli peräti 757 000¹⁰².

Säännöllisten televisiolähetysten alkaessa television rooli oli vielä vakiintumaton. Kuitenkin televisio levisi nopeasti 1960-luvulla myös syrjäseuduille, joilla tiedonsaanti oli ollut vahvasti sidoksissa maaseutuyhteisöjen sosiaalisiin käyttäytymismuotoihin ja kulttuurisiin konventioihin. Näin ollen televisio teki globaalista lokaalia tuomalla maailman muutokset päivittäisten rutiinien keskelle¹⁰³. Vaikka radio oli saanut jotain vastaavaa aikaan, antoi televisio visuaalisuudellaan jotain uutta ja

⁹³ H9.

⁹⁴ ks. esim. Salmi 1997, 267.

⁹⁵ Mainostajien, mainostoimistoiden ja elokuvayhtiöiden toimesta perustettu kanava rahoitti Yleisradion televisiotoimintaa vuokraamalla omaa lähetysaikaa sen televisioverkosta. Ks. esim. Keinonen 2011, 10.

⁹⁶ Television viisi vuosikymmentä, 33: Ks. Yle Elävä Arkisto 4.

⁹⁷ Aslama, Hellman, Lehtinen & Sauri 2007, 68–69.

⁹⁸ Ilmonen 1996, 106.

⁹⁹ Salokangas 1996, 161; Ks. Elävä Arkisto 5.

¹⁰⁰ Salokangas 1996, 191–192

¹⁰¹ Ks. Yle Elävä Arkisto 7.

¹⁰² Kortti 2007a, 91.

¹⁰³ Kortti 2016, 289.

erilaista. Ensimmäisten vuosien aikana televisio tarjosi vaihtoehtoja perinteiselle, suomalaiselle elämäntavalle ohjelmiensa sekä mainostensa kautta¹⁰⁴.

Siinä missä televisiotoiminta alkoi Suomessa vähitellen kasvaa, alkoi suomalaisen elokuvan rooli menettää vähitellen suosiotaan 1950-luvulta lähtien elokuvateattereissa. 1960-luvun myötä sen asema oli entistä heikompi, kun taas Keski-Euroopasta Suomeen tulleet elokuvat olivat suosittuja elokuvateattereissa¹⁰⁵. Kun elokuvissa käynti väheni, televisioiden myynti kasvoi. Kehitys ei kuitenkaan suoranaisesti johtanut elokuvissa käynnin romahtamiseen, vaikka televisioiden leviäminen Suomessa aiheuttikin elokuva-alalle valtavia tappioita¹⁰⁶. Kehitykseen vaikutti sekin, että elokuvateattereissa elokuvat oli mahdollista nähdä värillisinä toisin kuin televisiosta sen alkuaikoina¹⁰⁷.

Televisio pyrki alkuaikoina hakemaan omaa muotoaan Suomessa ohjelmistonsa avulla. Televisiojärjestelmä muistutti kuitenkin paljon brittiläistä BBC:n ja ITV:n yhdistelmää, josta haettiin mallia Suomeen. Tämä näkyi aikakauden ohjelmistopolitiikassa, jonka mukaan television ensisijaisena tavoitteena oli opettaa, valistaa ja viihdyttää¹⁰⁸. Täten viihde ei ollut television ensisijainen tavoite, vaan katsojat nähtiin ennen muuta valistettavina kansalaisina. Yleisradiolla oli pyrkimys muokata yhteiskuntaa kehittämällä katsojien tiedontasoa ohjelmistovalinnoillaan, joiden tuli olla asiallisia ja puolueettomia siinä missä radio-ohjelmienkin¹⁰⁹. Televisioiden kauppiat kuitenkin olettivat, että viihteen merkitys on suuri television ostopäätösten kannalta, ja olivat luottavaisia vapaa-ajan houkuttimien vetovoimaan¹¹⁰. Televisiota markkinoitiin sen alkuaikoina Suomessa perheenjäsenenä¹¹¹. Haastateltavieni muistoissa television markkinointi oli varhaisimpina aikoina huomiota herättävän värikästä ja haastateltavieni mukaan se herättikin monenlaisia mielikuvia television roolista monipuolisena laitteena¹¹².

Yleisesti ottaen televisiomainontaan suhtauduttiin alkuaikoina ristiriitaisesti. Yhtäältä keskusteltiin yleisellä tasolla mainonnan sallimisesta. Mainonta voitiin nähdä ohjelmiston kannalta haitallisena tekijänä, joka rikkoo ohjelmistoa. Toisaalta esitettiin perusteluja mainonnan puolesta, koska sen

¹⁰⁴ Kortti 2007a, 246–247.

¹⁰⁵ Kilpiö 2005, 50.

¹⁰⁶ Salmi 1996, 169.

¹⁰⁷ Kilpiö 2005, 62.

¹⁰⁸ Keinonen 2011, 105.

¹⁰⁹ Ruohomaa 2011, 70–71; Wiiö 2007, 410.

¹¹⁰ Hujanen 2007, 115.

¹¹¹ Kortti 2011, 8.

¹¹² H1; H2.

nähtiin olevan paras vaihtoehto rahoittaa televisiotoimintaa. Lisäksi televisiomainonnan katsottiin parantavan talouselämää ja pitävän mainosrahat Suomessa¹¹³. Mainonnalla oli kuitenkin keskeinen rooli suomalaisen televisiotoiminnan kehittymisen kannalta. Katsojille tämä merkitsi kahden kanavan, TES-TV:n ja Yleisradion, ansiosta monipuolisempaa ohjelmatarjontaa verrattuna muihin Pohjoismaihin, joissa oli käytössä vain yksi televisiokanava¹¹⁴. Suomi olikin televisiotoiminnan kehityksen kärkimaita, vaikka televisiotoiminta alkoi vuosia myöhemmin kuin monissa muissa Euroopan maissa¹¹⁵.

Suomalaisen televisiotoiminnan kannalta 1950-luku voidaan nähdä yhtäältä kokeilun aikakautena, toisaalta suhteellisen voimakkaan kasvun aikana. Molemmat tekijät vaikuttivat lähetyssaikojen lisääntymiseen sekä televisiotoiminnan vakinaistumiseen Suomessa. Vähitellen myös ohjelmistopoliittiset kysymykset näyttivät televisiotoiminnan suunnan 1950- ja 1960-lukujen taitteessa. Niin Yleisradion kuin Mainostelevisiokin rooli oli tässä suhteessa merkittävä. Seuraavalla vuosikymmenellä viestintäpoliittinen keskustelu sai uutta vauhtia. TES-TV:n tilanne vaikutti hyvältä vielä 1960-luvun alussa, ja se laajensikin toimintaansa Turkuun ja Tampereelle. Lopulta yhtiön taloudellinen tilanne heikentyi ja Yleisradio osti Tesvision¹¹⁶.

Haastattelemieni henkilöiden sekä kirjoituskilpailun osallistujien ensimmäiset muistot televisiosta ulottuvat pääasiassa 1950-luvulle ja ajalle, jolloin televisiotoiminta oli jo käynnistynyt¹¹⁷. Muistoissa korostuu 1960-luvun alkupuoli, jolloin osa haastateltavistani tutustui ensimmäistä kertaa televisioon¹¹⁸. Televisio oli kuitenkin jo varhaisessa vaiheessa, ennen varsinaisen lähetystoiminnan alkamista, käsitteenä tuttu. Vaikka televisiolle vakiintuikin melko nopeasti rooli kodinkoneena, sen uskottiin ulottuvan myös muihin käyttötarkoituksiin; televisioita ajateltiin voitavan käyttää esimerkiksi opetustarkoituksiin sekä voimalaitosten valvontaan ja teollisuusessittelyihin¹¹⁹. Osa haastateltavistani oli nähnyt televisioita jo ennen lähetystoiminnan alkamista, esimerkiksi tavaratalojen tai radioliikkeiden näyteikkunoissa tai ulkomailla. Yhdelle haastateltavistani ensikosketus televisioon oli tapahtunut 1950-luvun puolivälissä tekniikan messuilla Kuopiossa¹²⁰.

¹¹³ Keinonen 2011, 67.

¹¹⁴ Keinonen 2011, 64–65.

¹¹⁵ Kortti 2016, 254.

¹¹⁶ Ks. Yle Elävä Arkisto 2.

¹¹⁷ Ks. esim. Salokangas 1996, 109.

¹¹⁸ H1; H8; H11.

¹¹⁹ Salmi 1996, 163.

¹²⁰ H9.

Lisäksi televisioista oli voitu nähdä kuvia sanoma- tai aikakauslehdissä¹²¹ tai radioliikkeiden näyteikkunoissa:

”1960-luvun taitteessa oli paikallinen radioliike asentanut näyteikkunaansa television. Lähetys tuli Ruotsin kautta.”¹²²

Alkuaikoina televisiosta omaksuttiin mielipiteitä, jotka osoittivat, että television merkitystä elävän kuvan lähteenä oli vaikea hahmottaa. Sitä pidettiin joko tervetulleena tai tarpeettomana laitteena, mutta television tuloa joka tapauksessa seurattiin innokkaasti¹²³.

3. Televisio sosiaalisten suhteiden muokkaajana muuttuvassa yhteiskunnassa

3.1. Televisio osana muutosten yhteiskuntaa

Television tuleminen Suomeen ajoittui yhteiskunnallisesti merkittävään, useita muutoksia sisältävään aikakauteen. Yhtenä aikakauden keskeisenä piirteenä oli vaurastuminen sotien jälkeen. Siirtymä sodan jälkeisestä puutteellisuudesta ajasta hyvinvointivaltioksi oli suuri yhteiskunnallinen murros. Samalla kun ansiotaso nousi, ihmisten kulutus lisääntyi. Suomalaisten kulutus lähti 1950-luvulla nopeaan nousuun ja kaksinkertaistui vuosien 1952–1975 välillä¹²⁴. Sotakorvausten loppuminen sekä säännöstelyjärjestelmästä luopuminen toivat uusia kulutustavaroita vähittäismyynnin kautta ihmisten ulottuville¹²⁵. Suomi alkoi vähitellen muiden Pohjoismaiden tavoin vaurastua, ja tapahtui eräänlainen modernin yhteiskunnan läpimurto¹²⁶. Toisen maailmansodan jälkeen eurooppalaisissa teollisuusmaissa taloudellinen kasvu oli nopeaa. Tuotettavuuden ja investointien kasvu oli suurempaa kuin minään muuna ajanjaksona. Työvoiman kasvu oli hidasta verrattuna muuhun kehitykseen, mutta 1960-luvulle tultaessa tuottavuus parantui erityisen nopeasti¹²⁷. Haastateltavieni muistoissa muutokset esiintyivät kuvailuna 1960-luvusta sotien jälkeisenä nousukautena, jolloin koteihin ostettiin erilaisia kulutustavaroita ja uusia elektronisia laitteita, kuten televisioita, joista muodostui maaseudulla vaurauden symboleita¹²⁸. Toisaalta pelkän

¹²¹ H1.

¹²² SKS KRA: KTTT 649.

¹²³ Ks. esim. Salmi 1997, 269.

¹²⁴ Kortti 2007a, 86.

¹²⁵ Kilpiö 2005, 51.

¹²⁶ Heinonen 2008, 2.

¹²⁷ Hjerpe 1993, 11–12.

¹²⁸ H1; H2; H8; H14.

radionkin omistaminen oli vielä 1960-luvulla maaseudulla jossain määrin harvinaista, koska kaikissa maalaistaloissa ei ollut edes sähköjä¹²⁹.

Yhteiskunnallinen rakennemuutos oli mittava, ja sen myötä noin joka kolmas suomalainen vaihtoi ammattia perinteiseltä sektorilta modernille sektorille. Suomi siirtyi 1960-luvulla maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta kohti teollista sekä jälkiteollista yhteiskuntaa, jossa elinkeinorakenne muuttui varsin nopeassa ajassa¹³⁰. Kulutuskeskittyneisyys kasvoi, ja kaupungistuminen näkyi erityisesti kulttuurisena, monikerroksisena murroksena, johon sisältyi esimerkiksi vapaa-ajan kasvu ja työajan vähentyminen¹³¹. Samalla maa alkoi jakaantua näkyvämmiin elintaso- ja siirtomaa-Suomeen, jossa maan etelä- ja länsiosat olivat kehittyneempiä kuin itä- ja pohjoisosat. Kehittymättömämmillä alueilla elämisen laatu kävi heikommaksi, ja tästä seurasi muuttoaalto maalta kaupunkiin, etenkin Uudellemaalle¹³². Muuttoaalto Ruotsiin vaikutti huomattavasti yhteiskunnan rakenteisiin samalla kun Suomesta tuli kulutusyhteiskunta, jossa kulutuskulttuurista muodostui joukkoilmiö¹³³. Televisiosta tuli kulutusyhteiskunnan symboli, ja kodeissa sille annettiin merkityksiä, jotka nivoivat sen osaksi yhteiskunnallista muutosta laajemminkin. Esimerkiksi kahden haastateltavistani televisiomuistot liittyivät siihen, että televisio vaikutti käsityksiin muuttuvasta yhteiskunnasta uutisten ja etenkin ajankohtaisohjelmien välityksellä. Muutos, jonka keskellä elettiin, tuli koteihin etenkin television uutis- ja ajankohtaislähetysten kautta, vaikka televisio miellettiin usein viihdelaitteeksi.¹³⁴

Yhteiskunnallinen rakennemuutos merkitsi elinkeinorakenteen muutosta sekä elämäntavan uudistumista, johon television tuleminen koteihin sulautui. Yhteiskunnallinen hyvinvointi vaikutti myös sukupuolien väliseen tasa-arvoon ja muutti perinteistä käsitystä suomalaisesta ydinperheestä. Koska pientilojen kannattavuus alkoi koneistumisen myötä 1960-luvulla laskea, naiset saattoivat muuttaa kaupunkiin koulutuksen ja työn perässä ilman avioitumista¹³⁵. Muutto uuteen elinympäristöön vaati maaseudulta lähteneiltä sopeutumista, ja kaupungeissa televisio tarjosi vaihtoehdon sosiaaliselle kanssakäymiselle. Kaupungistuminen merkitsi uutta kehitysvaihetta television roolin kannalta, ja kaupunkitilassa television katsomisesta muodostui intiimimpi

¹²⁹ H8.

¹³⁰ Myllyntaus 1992, 47.

¹³¹ Waris 1974, 91.

¹³² Kortti 2007a, 82.

¹³³ Heinonen 2000, 11.

¹³⁴ H7; H9.

¹³⁵ Granberg 1992, 58.

tapahtuma. Muistelijat kertovat, että ennen kuin oma televisio oli hankittu kaupunkiasunnossa, seurattiin ohjelmia samassa talossa asuvien henkilöiden tai esimerkiksi vuokranantajan, kanssa¹³⁶.

Kysymystä kulutuksen merkityksestä kulttuurin heikentäjänä on eri tavoin ruodittu yhteiskunnallisissa tutkimuksissa. Vaikka televisiolle muodostui merkittävä rooli sodanjälkeisessä modernistisessa vapaa-ajan kulutuksessa, on kulutukselle annettu television katselun yhteydessä rooli luovana arjen tekemisenä, ja televisioyleisöt ovat saaneet kuluttajan roolin¹³⁷. Näin televisiolle on annettu merkitys kulttuuria vahvistavana tekijänä, joka on kasvanut katsojien keskuudessa. Toisaalta erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla kulutusta pidettiin kulttuurin kannalta heikentävänä tekijänä ja televisioita keinona päästä mukaan osaksi kulutusta¹³⁸. Tällaisissa painotuksissa katsojan suhde televisioon näyttäytyy kapeampana kuin silloin, kun televisio nähdään vastaanottimena, joka ensi vaiheessa omaksuttiin osaksi perheiden arkea niin, että television vaikutus sosiaalisiin suhteisiin korostui. Televisio muutti sosiaalisia suhteita, kun television katsominen asettui perheiden yhteisten arjen käytäntöjen ja kyläilyjen keskiöön, ja samalla ylläpiti niitä television katselun toimiessa kyläilyjen yhtenä virikkeenä.

Osana yhteiskuntapolitiikkaa 1960-luvulla pyrittiin kulttuuriseen tasa-arvoon¹³⁹. Kulttuurinen murros näkyi siten, että suuret ikäluokat ottivat huomattavaa etäisyyttä perinteitä ja vakiintuneita ilmaisuja kohtaan. Yhteiskunnallisella tasolla tämä merkitsi yhteiskunnallista ja poliittista sisältöä omaavaa sukupolvikonfliktia, joka ilmeni irtiottona perinteisistä kansallisista perusarvoista¹⁴⁰. Osaltaan kulttuuriseen murrokseen vaikutti teollistuminen, jonka myötä suomalaisten vapaa-aika kasvoi työajan supistuessa useilla aloilla. Lisäksi siirtyminen viisipäiväiseen työviikkoon 1960-luvun puolivälissä lisäsi entisestään vapaa-aikaa ja osaltaan muokkasi sen käyttöä¹⁴¹. Televisio liittyi ihmisten elämässä muuhunkin kuin arkeen ja vapaa-ajan käyttöön. Yhtäältä televisio näytteli suurta osaa kulttuurin kentällä, toisaalta televisiolla oli tärkeä rooli politiikan kentällä suomalaisten maailmankuvan muokkaajana. Televisio linkittyi olohuoneiden lisäksi osaksi poliittista kenttää niin instituutiona kuin areenanakin erityisesti 1960-luvulla¹⁴². Katsojien mukaan tämä näyttäytyi esimerkiksi siten, että television ajankohtaisohjelmien ja uutisten poliittinen sisältö vaikutti

¹³⁶ H6: H9.

¹³⁷ Kortti 2007a, 32.

¹³⁸ Kortti 2007a, 32–33.

¹³⁹ Niemi 1993, 218.

¹⁴⁰ Alasuutari 1996, 218.

¹⁴¹ Waris 1973, 90.

¹⁴² Kortti 2007a, 30.

kahvipöytäkeskusteluihin¹⁴³. Samaan aikaan television katsominen muuntui perhekeskeisestä enemmän yksilökeskeiseksi tapahtumaksi.

Näkyvänä tekijänä suomalaisessa kulttuurielämässä kulutusyhteiskunnan läpimurron aikakaudella oli amerikkalaisen kulttuurin rantautuminen Suomeen. Amerikkalaisuus tarkoitti yhtäältä teknologisten voittokulkujen mahdollistamaa hyvinvointia, toisaalta korkeaa elintasoja ja onnellisuuden tavoittelua¹⁴⁴. Valtaosa television ohjelmistosta oli 1960-luvulla amerikkalaisia sarjafilmejä¹⁴⁵. Myös keräämässäni haastatteluaineistossa ja SKS:n kirjoituskilpailun vastauksissa nousi esiin amerikkalaisia sarjoja sekä elokuvia, jotka asettuivat television katsomisen keskiöön, ja osaltaan viestittivät katsojille uutta ja erilaista elämäntapaa toisella puolella maapalloa¹⁴⁶. Tässä muistitietoaineistossa eivät niinkään nouse esille televisiotarjonnan poliittiset ulottuvuudet, jotka korostuivat 1970-luvulle tultaessa Suomessa. Haastateltavistani vain yksi kertoi ohjelmiston poliittisen sisällön jääneen mieleen uutisten ja ajankohtaisohjelmien lisäksi myös viihdeohjelmista, joissa oli myös poliittista sisältöä¹⁴⁷.

3.2 Ensikontakti televisioon

Yhteiskunnan vaurastuminen antoi perustan television hankinnalle, jota pidettiin uuden aikakauden laitteena. Ensimmäiset televisioon liittyvät miellelyhtymät olivat vahvoja ja usein tunneperäisesti latautuneita. Katsojien muistoissa televisiolaitteeseen tutustuminen oli ollut mieleenpainuva tapahtuma. Ensituntumaa televisioon leimasivat ristiriitaiset, mutta odottavat ajatukset, joissa televisio miellettiin uuden ajan airueksi:

”Täällä Pohjolan perillä, yhä kiihkeemmin lämpeni ihmisten mielet odottavan TV:n ympärille. Saatimpa nähdä jo hieman kongreettista näyttöäkin. Vaikka uudenajan televisioaallot, eivät vielä huuhtoneet Perämeren rantoja, niin siitä huolimatta, erään radiokaupan ikkunaan ilmestyi se ihan oikea ”töllötin”...”¹⁴⁸

¹⁴³ H9.

¹⁴⁴ Kortti 2007a, 87.

¹⁴⁵ Kortti 2007a, 122.

¹⁴⁶ H1.

¹⁴⁷ H7.

¹⁴⁸ SKS KRA: KTTT 3.

*”Elettiin noin vuotta 1950. Stockmannin tavaratalon ulkoseinälle toisen kerroksen korkeuteen oli ripustettu TV -vastaanotin, lähetystäkin saatiin tulemaan ja tätä oli seuraamassa lehti-ilmoituksen houkuttelemana suuri joukko ihmisiä. Olin tuolloin alle 10-vuotias. Seisoimme isäni kanssa ”Primulan kulmassa” ja ihmettelemistä oli. Muistan isäni sanoneen, että Suomi on liian harvaan asuttu maa, jotta täällä olisi taloudellisia mahdollisuuksia TV-verkon luomiseksi. Se oli ensimmäinen kokemukseni televisiosta”.*¹⁴⁹

Nämä muistot kertovat mielenkiinnosta, mutta myös ristiriitaisista ajatuksista, joita uusi ilmiö ja siihen tutustuminen herättivät. Televisiosta esiintyi vahvoja ennakkokäsityksiä niin puolesta kuin vastaanakin. Erään haastateltavan mukaan hän oli ajatellut, että seurauksena olisi ajankäytön muuttuminen, jos tv-vastaanottimet yleistyisivät. Ne voisivat viedä aikaa tarpeellisilta arkitoimilta¹⁵⁰. Toinen haastateltavista, joka oli syntynyt 1960-luvulla, kertoi, ettei hänellä ollut 1950-luvulla televisiota kohtaan ennakkoluuloja ja lapsena hän suhtautui televisioon myönteisesti, mutta hänen vanhempansa pitivät televisioita tarpeettomana ja ostivat sen vasta 1970-luvun alussa. Hän kertoi, että televisio saattoi vielä tuolloinkin jäädä sivummalle töiden takia¹⁵¹. Kolmas, 1960-luvulla syntynyt, nuorempaa sukupolvea edustava haastateltava vuorostaan kertoi, ettei televisiota kohtaan ollut kenelläkään hänen perheessään ennakkoluuloja. Päinvastoin oli hyvä asia, että oli televisio, jota voitiin katsoa¹⁵².

Televisioon kohdistui sen alkuaikoina muista medioista poiketen kielteisiä ennakkokäsityksiä, joita ruokkivat esimerkiksi väitteet mahdollisista haittavaikutuksista terveydelle. Alkuvuosina esiintyi uskomuksia, joiden mukaan television katselu voi heikentää näkökykyä tai aiheuttaa muita terveysongelmia, kuten seuraavassa muistossa kuvataan:

*”Jo vuonna 1957 olin kuullut tietoja, kuinka Amerikassa television katselu oli aiheuttanut ihmisille tylsämielisyyttä, säteilyn aiheuttamia sairauksia. Useat olivat turmelleet näkönsä ja terveytensä, tuijottamalla televisiota päivästä toiseen, useita tunteja. Mielestäni se oli turhaa pelottelua...”*¹⁵³

¹⁴⁹ SKS KRA: KTTT 951.

¹⁵⁰ H1; H2.

¹⁵¹ H6.

¹⁵² H7.

¹⁵³ SKS KRA: KTTT 810.

Haastateltavani eivät kertoneet terveysongelmia koskevista uskomuksista, vaikka muistoista kävikin ilmi, että jo alkuaikoina oli varoitettu siitä, ettei televisioita pidä katsoa aivan lähietäisyydeltä silmiin kohdistuvan rasituksen vuoksi¹⁵⁴. Toisaalta haastateltavat kertoivat siitäkin, että 1950- ja 1960-luvuilla kuvanlaatu oli televisioissa heikko, eikä lähetyksiä ollut mielekästä katsoa aivan lähietäisyydeltä. Television kuvanlaatu oli suuremmalta etäisyydeltä katsottuna tarkempi¹⁵⁵.

Osalle haastateltavistani televisio oli käsitteenä tuttu jo ennen televisiotoiminnan alkamista. He olivat esimerkiksi lukeneet televisiosta sanomalehdistä 1950-luvulla¹⁵⁶. Huomattavaa on, että muistitiedon avulla ei voida aina tavoittaa tarkkoja vuosilukuja, jotka ovat tarkastettavissa kirjallisista lähteistä¹⁵⁷. Kuitenkin enemmistö haastatteleistani henkilöistä muisti television hankintaan tai televisiolaitteeseen saamaansa ensikontaktiin liittyvät tapahtumat vuoden, jopa vuodenajan tarkkuudella¹⁵⁸. Vastaavasti myös SKS:n kirjoituskilpailun aineistossa tällaisia asioita muistettiin päivämääränkin tarkkuudella:

”Meille ostettiin televisio 1.12.–59. Se oli 17 tuumainen. Minä en ollut tveetä aiemmin katsellut”¹⁵⁹.

Television hankintaan liittyvien muistojen yhteydessä voidaan puhua historiantutkimuksen kannalta sosiaalisesta tai kollektiivisesta muistista¹⁶⁰. Käsitteellä viitataan tietyn yhteisön tai kansakunnan ylläpitämiin historiantulkintoihin sekä tapoihin, joilla näitä tulkintoja ylläpidetään. Yhteisö siis määrittää sen, mitkä asiat ja tapahtumat ovat muistamisen ja muistelemisen arvoisia. Lisäksi yksilöiden muistot ovat osa yhteisön muistoja¹⁶¹. Tässä tapauksessa television tulemiseen Suomeen liittyi kollektiivisia muistoja, joita yhteisöjen keskuudessa pidetään joissain tapauksissa kiistattomina totuuksina. Aikaisemmissa muistitietotutkimuksissa on tunnustettu median rooli kollektiivisten muistojen muokkaajana sekä ylläpitäjänä¹⁶². Kuitenkin jakoa yhteisöllisen ja yksilöllisen muistitiedon välillä on pidetty mahdottomana¹⁶³. Tässä suhteessa käyttämäni muistitietoaineisto haastaa

¹⁵⁴ H1; H4.

¹⁵⁵ H9.

¹⁵⁶ H1; H2.

¹⁵⁷ Rossi 2013, 54.

¹⁵⁸ H1.

¹⁵⁹ SKS KRA: KTTT, 810.

¹⁶⁰ Käsitteinä sosiaalista ja kollektiivista muistia käytetään toistensa synonyymeina. Ks. esim. Rossi 2013, 64.

¹⁶¹ Ukkonen 2000, 35; Rossi 2013, 64.

¹⁶² Rossi 2013, 67.

¹⁶³ Tonkin 1999, 85; Rossi 2013, 56.

perinteistä näkökulmaa yhdistämällä yhteisöllisen ja yksilöllisen muistitiedon, joka koskee television hankintaa.

Joka tapauksessa televisio tuli laitteena tutuksi viimeistään ihmisten omien katselukokemusten myötä. Tärkeintä ei välttämättä alkuvuosina ollut television tuolloin vielä sangen rajallinen ohjelmatarjonta, vaan katselukokemuksista välittynyt tunnelma, jonka uusi laite toi tullessaan. Haastateltavieni mukaan pitkän televisioillan päätteeksi television ääreen voitiin jopa nukahtaa tai katsojat saattoivat elävöittää ohjelmia omalla toiminnallaan, kuten esittämällä itse televisio-ohjelmia samalla kun katsoivat niitä¹⁶⁴. Olennaista oli osallisuus televisiolaitteen tuomista kokemuksista, ja mahdollisuus näihin kokemuksiin saattoi tarjoutua television ensimmäisinä vuosikymmeninä muuallakin kuin omassa kodissa tai naapurissa, kuten seuraavasta muistosta käy ilmi:

”Itse olin katsellut Helsingissä TV:tä vuonna 59, olin silloin Hyrylässä sotapalveluksessa, ja iltiksellä ”suuressa” kylässä käydessäni katselin tuota ihmettä eräässä sen suuren kylän puistossa olevassa panssari lasikaapissa.”¹⁶⁵

”Olimme katselleet TV:tä kaupunkilaissukulaisten luona ja se oli tuntunut mukavalta.”¹⁶⁶

Etenkin kaupungeissa televisio tuli helposti tutuksi näyteikkunoista uutena, ihmeellisenä esineenä. Tämä ei tarkoittanut televisiota pelkästään sen käyttöfunktioon liittyvänä laitteena, joka sisälsi aiempaan verrattuna lupauksen uudentyyppisestä kerronnasta ja sisällöstä. Televisioon voitiin eri tavoin ottaa muutakin kuin katselukontaktia sen alkuaikoina, kuten seuraavasta muistosta käy ilmi:

”Vanhin pojistani löysi radiostamme hyvin selvästi kuuluvan TV aseman ja näin TV tuli kotiimme ensin aivan ilman ”kasvoja” pelkkänä äänenä. Kuulimme uutiset, mainokset, filmit, koko ohjelman, vain kuva puuttui. Lapset seurasivat ohjelmista, milloin esitettiin sellaista, jota pelkän kuuntelun avulla voi seurata ja olihan sitä ohjelmistossa sellaistaakin. Vanhat suomenkieliset filmit oli mukava seurata pelkällä äänellä sellaisen, joka oli ne joskus aikoinaan nuorena nähnyt ja nyt sai samalla kuunnella tehtyä jotain kotitöitä ja kylläpä isommat lapsetkin mieleisiään filmejä kuuntelemalla seurasivat...”¹⁶⁷

¹⁶⁴ H8; H11.

¹⁶⁵ SKS KRA: KTTT 996.

¹⁶⁶ SKS KRA: KTTT 949.

¹⁶⁷ SKS KRA: KTTT 3.

Vaikka television tulo näyttäytyy tutkimukseni haastatteluaineistoissa positiivisessa valossa, liittyi televisioon myös varauksellisia ennakkokäsityksiä, kuten edellä on selvitetty. Osaltaan pelko sosiaalisten suhteiden kärsimisestä ja kotien elämänrytmien sekoittumisesta sai ihmiset kuvittelemaan television perhesuhteita rikkovaksi keksinnöksi¹⁶⁸. Yhteiskunnan muuttuessa suomalaiset halusivat kuitenkin siintää katseensa tulevaisuuteen sotien jälkeen¹⁶⁹. Televisio koettiin uutena ja mullistavana keksintönä, jonka hankkimiseen haluttiin panostaa. Vaikeiden aikojen jälkeen arkeen kaivattiin viihdettä ja unohdusta. Silti ennakkokäsityksissä televisiota voitiin pitää turhanpäiväisenä ja tarpeettomana asiana, johon investoiminen olisi taloudellisesti kannattamatonta. Television ostaminen ja laitteen saapuminen koteihin oli monelle tapahtumana suuri asia, joka muistettiin tarkasti vielä vuosia myöhemmin:

”Kun tämä tekniikan ”ihmevempele” tuotiin kotiimme ja sitä ensi kertaa katselin, tunsin pelonsekaista ihmettelyä sitä kohtaan. Pelostani ja ensi ihmettelystä selvittyäni, vähitellen aloin ihailemaan sitä”¹⁷⁰.

Yhtenä ennako-oletuksena televisiota ja sen kotouttamista kohtaan oli ajatus kotiteatterista, jossa katsojat olisivat mukana niin yleisönä kuin näyttelijöinäkin, ja kotiteatteri olisi erotettu kodin muista tiloista omaksi erilliseksi tilakseen. Ajatus olohuoneen muuttumisesta kotiteatteriksi 1950- ja 1960-luvuilla koettiin uhkatekijäksi sosiaalisille suhteille¹⁷¹. Television tuloon liittyivät muistoissa vahvasti käsitykset, joita ennalta oli omaksuttu television luonteesta ja roolista. Televisiota pidettiin lähinnä maaseudulla lehtitietojen perusteella laitteena, joka veisi aikaa työnteolta ja arkiaskareilta liiaksikin¹⁷². Toisaalta kaupungeissa samanlaista suhtautumista uutta laitetta kohtaan ei esiintynyt, vaan se voitiin käydä ostamassa radioliikkeessä miltei saman tien, kun se oli ostettavissa¹⁷³.

Televisiokokemukset eivät kiinnittyneet pelkästään ohjelmasisältöihin, vaan ajatukseen nähdystä ja kuullusta jatkumona, jota voidaan seurata. Televisiota onkin verrattu sirkukseen tai tivoliin, jossa tärkeintä on esitysten jatkuvuus, jota television kuuluttajat sitovat yhteen¹⁷⁴. Ohjelmistorakenne oli vaihtelevaa, ja se sisälsi niin odotettavissa olevia kuin yllätyksellisiäkin elementtejä. Television on myös katsottu yhdistävän ihmisiä ja tekevän maailmasta yhden kylän. Puhuttaessa television

¹⁶⁸ Peteri 2006, 137–138.

¹⁶⁹ Salmi 1996, 160–161.

¹⁷⁰ SKS KRA: KTTT 810.

¹⁷¹ Ks. esim. Peteri 2006, 308; 326.

¹⁷² H1; H2; H8.

¹⁷³ H10.

¹⁷⁴ Koski 1993, 210.

muuttumisesta on esitetty television aikakauslehtimäistyneen. Tällä viitataan siihen, että aluksi se vaikutti itse omaan sisältöönsä, ja myöhemmin sitä voitiin katsoa vapaasti ilman, että kaikkea tarvitsi seurata. Katsoja otti etäisyyttä ohjelmiin eikä halunnut kiinnittyä niihin samalla tavalla kuin aikaisemmin. Samalla viihde laajeni, ja voitiin puhua yleisestä viihteellistymisestä. Siinä, missä 1950-luvulla viihdettä saatettiin jopa vaatia, voitiin sitä sittemmin hylkiä. Viihteellisyys näyttäytyikin myöhemmin itsestäänselvyytenä, jota kohtaan esitettiin vastalauseita¹⁷⁵. Ensimmäisinä aikoina tällaista kriittisyyttä ei uuden laitteen omaksumiseen liittyneen viehtymyksen edessä omaksuttu.

Erilaiset tekniset apuvälineet yleistyivät Suomessa 1960-luvulla, jolloin myös matkustaminen ulkomaille tuli halvemmaksi. Samalla television käyttö osana suomalaisten vapaa-aikaa kasvoi huomattavasti¹⁷⁶. Tämä merkitsi matalan kulttuurin tarjonnan vapautumista samaan aikaan, kun nuorisokulttuuri voimistui¹⁷⁷. Lisäksi työaikojen muutokset ja palkkatyön yleistyminen lisäsivät suomalaisten vapaa-aikaa. Television katseluun käytetty aika lisääntyi luontevasti, ja samalla televisio muovasi vapaa-ajan käsitettä¹⁷⁸. Ensimmäisenä televisiosukupolvena pidetään 1960- ja 1970-luvuilla syntyneitä henkilöitä. Heidän korkeampi koulutustasonsa loi edellytyksiä kansainvälisten televisio-ohjelmien katselulle. Lisäksi he ovat olleet valikoivampia kuin vanhempi sukupolvi sen suhteen, mitä katsovat¹⁷⁹. Omissa haastatteluissani on myös mukana televisiosukupolven edustajia (6 kpl).

Aikaisemmin televisio oli ollut vain varakkaimpien henkilöiden hankittavissa ollut laite, mutta 1960-luvun myötä televisio alkoi löytyä taloudellisesti heikommassakin asemassa olevien ihmisten olohuoneista. Kyseessä ei ollut pelkkä taloudellinen investointi, vaan osa sosiaalista kulttuuria¹⁸⁰. Yhteiskuntatieteilijä J.P. Roosin mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävin kulttuuria muovannut tekijä on ollut televisio. Hänen mukaansa televisio on hyvä esimerkki siitä, kuinka yhteiskunnalliset muutokset muovaantuvat kulttuuriksi. Roosin mukaan työväen keskuudessa televisio otettiin vastaan ongelmattomasti, kun taas keskiluokan keskuudessa se nähtiin kulttuurin kannalta uhkatekijänä¹⁸¹.

Elintason nousu näkyi suomalaisten olohuoneiden sekä maaseututupien varustuksen muutoksessa. Koteihin hankittiin jääkaappeja, pesukoneita sekä muita aikakauden ylellisyystuotteita, kuten

¹⁷⁵ Koski 1993, 210–212.

¹⁷⁶ Kortti 2007a, 79.

¹⁷⁷ Oinonen 2008, 89.

¹⁷⁸ Ks. esim. Oinonen 2008, 89.

¹⁷⁹ Oksanen 1986, 107.

¹⁸⁰ Huokuna 2005, 62–63.

¹⁸¹ Roos 1988, 223–224.

televisioita¹⁸². Yhteiskunnallinen kehitys aikaansai sekä elinkeinorakenteen muutosta että muuttoliikettä kaupunkiin. Lisäksi ihmisten vapaa-aika kasvoi materiaalsen hyvinvoinnin lisääntyessä ja kulutusmahdollisuuksien laajetessa.¹⁸³ Osaltaan tämä merkitsi myös sitä, että televisiolle tarjoutui tila ihmisten arjessa ja tämä tila alkoi laajeta. Televisio alkoi muokata suomalaisten tilan- ja ajankäyttöä. Viihteellisyys oli keskeinen tekijä, johon kiinnitettiin huomiota niin television katsojien kuin sen kauppiaidenkin keskuudessa. Televisiokauppiaille 1960-luvun ensimmäiset vuodet olivat katsojien muistojen perusteella otollista aikaa¹⁸⁴. Etenkin vuosia 1961–1965 voidaan pitää televisioiden myynnin kannalta merkittävänä.¹⁸⁵ Televisioita ostettiin, vaikka ne olivat hintavia, eikä laitteiden hinnasta välttämättä tingitty. Tärkeintä oli olla mukana ajan hengessä niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Myös markkinointi vaikutti televisioiden kysyntään. Kauppiat markkinoivat televisiovastaanotinta television alkuaikoina toisinaan erilaisena kuin se todellisuudessa oli. Tähän liittyi vääränkin tiedon antamista:

”Kauppias ilmoitteli lehdessä, että heidän edustamissa radio merkeissä, on kehitetty tekniikka, joka katsoo tulevaisuuteen. Edustamamme radiovastaanottimet ovat niin sanottuja kaksitehokoneita, joissa on radion lisäksi jo valmiina TV:n vastaanotin, joka pienellä lisälaitteella saadaan hetkessä katselukuntoon. Tämä myyntivaltti oli radiokauppiaille, erinomaisen hyvä, radio/TV:t meni kaupaksi kuin kuumille kiville. Kieltämättä se oli kuluttajalle, vallan erinomainen sijoitus, sillä vastaanotinta sai toistaiseksi kuunnella tavallisena radiona ja sitten kuin koittaa TV:ee hetki, niin muuttaa radion katselukuntoon.

Kauppias oli erinomaisen tyytyväinen nykyiseen kauppataseeseen, mutta poliisi, se ei ollutkaan tyytyväinen, vaan he poliisin tavoin, alkoivat epäillä kauppiaan rehellisyyttä. Asia tutkittiin ja tulos oli se, että radio pysyi vielä pelkkinä radioina. Vihaiset ja petetyt ihmiset kiikuttivat radio/TV:n takaisin ja kauppiasta tuli tuota pikaa, vain entinen kauppias”¹⁸⁶.

Siinä, missä radiota voitiin pitää ennen television tuloa maaseudulla eräänlaisena statussymbolina, saattoi televisio ylittää kaikki siihen kohdistuvat odotukset. Katsojien muistoista käy ilmi, että

¹⁸² Ks. esim. Heinonen 2008, 2–4.

¹⁸³ Heinonen 2008, 2.

¹⁸⁴ H1; H2; H8.

¹⁸⁵ Salokangas 1996, 51.

¹⁸⁶ SKS KRA KTTT, 3.

television merkitys oli viihteen tarjoajana monesti huomattavampi kuin radion. Radiosta voitiin seurata lähinnä uutisia ja säätiedotuksia, mutta televisio tarjosi varsinaisen viihteen. Joka tapauksessa molemmat olivat tärkeitä tiedonvälittäjiä, vaikka radion uutistarjonta olikin alkuaikoina runsaampi. Televisiosta seurattiin enemmän sarjoja ja niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin viihdeohjelmia¹⁸⁷. Sen sijaan uutiset ja säätiedotukset seurattiin 1950-luvulla edelleen aktiivisesti radiosta. Television uutistarjontaa pidettiin tuolloin hyvin vähäisenä verrattuna radion tarjontaan¹⁸⁸.

1960-luvulla maaltamuutto kaupunkeihin merkitsi sopeutumista uuteen asuin ympäristöön. Muutto kaupunkeihin lisäsi sosiaalista eriarvoisuutta, ja kaupunkiin muuttaneille uusien tuttavuuksien solmiminen saattoi työllistymisestä ja arjen sosiaalisesta kanssakäymisestä huolimatta olla haasteellista uudessa ja vieraassa ympäristössä. Televisio auttoi yksinäisiä ihmisiä sopeutumaan uuteen elinpiiriin ja luomaan osaltaan myös turvallisuuden tunnetta uudessa kodissa¹⁸⁹. Näin televisio toimi puuttuvien sosiaalisten suhteiden korvikkeena.

Televisio toi viihteen myös kaupunkilaiskoteihin, mutta se ei alkuvuosinaan vaikuttanut elokuvateattereiden asemaan kaupungeissa. Vaikka televisio toikin mukanaan viihdeohjelmistoa, elokuvissa voitiin käydä edelleen säännöllisesti. Tämä oli yleistä etenkin paikkakunnilla, jotka olivat television näkyvyysalueen ulkopuolella. Television alkuaikoina tarjoama viihde ei ollut verrattavissa elokuvateattereiden tarjonnassa olleisiin ulkomaisiin elokuviin, joita televisiossa esitettiin vähemmän. Yksi muistelijat kertoi, että elokuvissa käyminen väheni vasta 1960-luvulla television ohjelmatarjonnan kasvun myötä. Tähän oli syynä se, että television myötä ei enää ollut mielekästä lähteä katsomaan elokuvia kodin ulkopuolelle eikä myöskään tarvinnut maksaa elokuvan näkemisestä lipun hintaa¹⁹⁰.

Television katseluun liittyi jo varhaisesta vaiheesta lähtien erilaisia teknisiä ongelmia. Etenkään maaseudulla lähetysten seuraaminen ei ole ollut helppoa, koska näkyvyys saattoi olla heikko esimerkiksi huonon sään vuoksi¹⁹¹. Muitakin teknisiä ongelmia liittyi television katseluun alkuaikoina. Antennit olivat heikkoja, ja antenninkorjaajat kävivät niitä korjaamassa¹⁹². Joissain tapauksissa myös joku katsojista kiipesi katolle pitämään antennia kohdallaan, että muut katsojat näkisivät

¹⁸⁷ H9; H10.

¹⁸⁸ H1.

¹⁸⁹ Ks. esim. Kortti 2011, 8.

¹⁹⁰ H1.

¹⁹¹ H2, H9.

¹⁹² H2; H6.

lähetyksen¹⁹³. Tekniset ongelmat saattoivat yllättää katsojat juuri sellaisella hetkellä, kun oltiin seuraamassa suosikkiohjelmia. Ne eivät kuitenkaan heikentäneet televisiolaitteen suosiota. Television tuomaa tuntua uudesta ajasta eivät hälventäneet esimerkiksi antennin asentamisen vaikeudet:

*”Aikaansa jäljessä olivat kuitenkin ne radiomiehet, jotka asensivat asuintalomme katolle antennin, jonka suuntasivat aluksi täysin väärin ja vielä heikommasti osuivat banaanikoskettimet TV:n reikiin.”*¹⁹⁴

Teknisiä ongelmia pyrittiin ratkaisemaan myös Yleisradion toimesta. Yleisradio otti käyttöön paperisen virityskuvan, jonka avulla voitiin säätää kuvan tarkkuutta. Väritelevisioiden tultua markkinoille käyttöön otettiin elektroninen virityskuva¹⁹⁵. Tämä ei kuitenkaan ratkaissut kaikkia teknisiä ongelmia, jotka olivat tyypillisiä etenkin maaseudulla. Kuvan tarkkuudessa oli ongelmia ja lähetyksissä esiintyi katkoksia, jotka saattoivat yllättää katsojat sellaisella hetkellä, kun seurattiin tärkeitä ohjelmia kuten urheilulähetyksiä¹⁹⁶. Toisinaan ruudulle ilmestyi tutuksi tullut teksti *”Valitamme häiriötä kansainvälisessä kuvayhteydessä”* sekä teksti *”Hetkinen”*¹⁹⁷. Toisaalta haastateltavieni muistoista välittyi myös sekin, että televisiot näkyivät aikaisemmin paljon paremmin nykypäivään verrattuna¹⁹⁸.

3.3 Televisio yhteisöllisenä käyttöjärjestelmänä 1950- ja 1960-luvulla

Television katselu oli 1950- ja 1960-luvulla tavallisesti yhteisöllistä toimintaa niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Television ensimmäisiä vuosia voidaankin pitää yhteiskatselun vuosina, joina televisiota kokoonnuttiin katsomaan yhdessä sellaiseen talouteen, johon vastaanotin oli hankittu. Tämä vaikutti siihen, että vierailut ajoitettiin sen mukaan, että samalla päästiin seuraamaan televisio-ohjelmia. Television ostaminen oli vielä 1950-luvulla huomattava investointi yhteiskunnassa, jossa valtaosa väestöstä asui maaseudulla¹⁹⁹. Osaltaan ostopäätökseen vaikutti se, että televisio oli tullut tutuksi esimerkiksi naapureiden tai tuttavien luona, vaikka ostopäätöstä voitiinkin harkita vakavasti:

¹⁹³ H8.

¹⁹⁴ SRS KRA: KTTT 567.

¹⁹⁵ Ks. Yle Elävä Arkisto 6.

¹⁹⁶ H2; H12.

¹⁹⁷ H4; H6.

¹⁹⁸ H11; H13.

¹⁹⁹ Kortti 2011, 14.

*”Ei koskaan edes juolahtanut mieleen, että meidän perheeseen suunniteltas niin kalliin esineen ostamista kuin mitä TV oli”.*²⁰⁰

Lisäksi urheilukilpailut ja olympialaiset olivat tapahtumana katsojien kannalta keskeisiä, ja niiden vuoksi televisiovastaanotin hankittiin²⁰¹. Toisaalta televisio haluttiin ostaa sen vuoksi, että pystyttiin seuraamaan ohjelmia, eivätkä naapureiden tai tuttavien ostopäätökset vaikuttaneet oman television hankintaan²⁰². Näin ollen televisio oli jo jollain tavalla ennalta tuttu, ja sitä kohtaan muodostuneet ennakkokäsitykset olivat laantuneet. Televisioon voitiin suhtautua ihmettelevästi ja ihailevasti, vaikka katseleminen edellyttikin joissain tapauksissa totuttelua. Yksi haastatelluista kertoi, että hän oli ollut katsomassa televisiota ensimmäistä kertaa naapurien luona vanhempiansa kanssa. Television kuvaruudun pieni koko oli vaikuttanut siihen, että hän oli kärsinyt myöhemmin samana päivänä tasapaino-ongelmista. Television kuva ei ollutkaan vastannut samaa todellisuutta kuin asioiden näkeminen luonnollisessa koossa. Joka tapauksessa televisioon tottui hänen kertomansa mukaan nopeasti²⁰³.

Katsojien muistot kuvastavat television merkitystä niin sosiaalisen kanssakäymisen välineenä kuin teknisenä uututena. Etenkin maaseudulla oli 1950- ja 1960-luvulla oli tyypillistä käydä kylässä ystävien sekä naapureiden luona. Kyläilyjen yhteydessä television katseluun alkuaikoina liittynyt yhteisöllisyys lisääntyi, kun tavanomaisten kyläilyjen puitteissa kokoonnuttiin katsomaan esimerkiksi yhdessä urheilua²⁰⁴. Televisiolupien määrä kasvoikin nopeasti maaseudulla 1950- ja 1960-lukujen taitteessa. Televisio symboloi haastateltavien mukaan maaseudulla vuosikymmenten taitteessa myös vaurautta, koska pienillä paikkakunnilla kaikissa taloissa ei ollut tuohon aikaan edes sähköjä. Samalla tietoa television ostamisesta levisi naapureiden tietoon. Vaikka televisiot olivatkin hintavia, ei laadusta haluttu tinkiä²⁰⁵.

Television katsomiseen voidaan liittää arjen rutiinien uudistuminen. Eräänlainen rituaalisuus liittyi television katseluun sen alkuajoista lähtien. Television katseluun liittyvät rituaalit linkittyivät arjen erityisrutiinien kanssa, ja rituaalit muodostivat myös kansakuntia muistuttavia kuvitteellisia yhteisöjä²⁰⁶. Yhteisöissä koetut toistuvat rutiinit sekä rituaalit muodostivat merkityksiä, jotka olivat

²⁰⁰ SKS KRA: KTTT 895.

²⁰¹ H8.

²⁰² H10.

²⁰³ H1.

²⁰⁴ H8; H14.

²⁰⁵ H1.

²⁰⁶ Kortti 2007b, 20.

poikkeuksellisen elämän vastakohtia²⁰⁷. Television katselu muodosti tämänkaltaisia yhteisöjä, ja televisiolla oli merkittävä rooli ihmisiä yhteisöiksi kokoavana mediana jo sen alkua ajoista lähtien. Ohjelmistossa esitetyt tapahtumat olivat joskus etukäteen suunniteltuja ja tunnettuja, väestöryhmien ja maanosien etäisyyksiä ylittäviä live-lähetyksiä, kuten olympialaisia tai kuninkaallisten kruunajaisia. Tällaiset tapahtumat olivat niin mullistavia, että arjen rutiinit kodeissa keskeytyivät niiden vuoksi. Näiden tapahtumien kautta yleisö osallistui julkiseen elämään antaumuksellisemmin kuin muina aikoina²⁰⁸. Television merkitys ihmisiä yhdistävänä tekijänä korostui näiden tapahtumien kautta, mistä haastateltavanikin ovat kertoneet.

3.4. 1970-luku ja 1980-luvun alku – television katselun privatisoituminen

Yhteiskunnallinen rakennemuutos näkyi 1960- ja 1970-lukujen taitteessa sosiaalisena ja alueellisena liikkuvuutena. Ominaista tälle liikkuvuudelle oli siirtyminen pois maataloudesta samalla kun yhteiskunnallinen eriarvoisuus alkoi kaveta ja taloudellinen vaurastuminen lisääntyi²⁰⁹. Tämä tarkoitti sitä, että kansalaisten oli mahdollista panostaa erilaisiin kestokulutushyödykkeisiin, kuten televisioihin. Televisio levisikin ympäri Suomea kaikkien yhteiskuntaluokkien keskuudessa nopeasti korkeasta hinnastaan huolimatta²¹⁰.

Vuosikymmenen vaihtuessa 1970-luvuksi television katselusta oli tullut rutiininomainen osa arkea. Uuteen mediaan oli totuttu, eikä siihen tarvinnut enää katsojien keskuudessa opetella²¹¹. Yhteiskatselusta siirryttiin vähitellen yksityisen katselun pariin, vaikka maaseudulla yhteiskatselun aika ei haastatteluaineiston perusteella vielä 1970-luvulla loppunutkaan²¹². Samaan aikaan lähetyspaneella otettiin teknisiä edistysaskelia ja ohjelmiston sisällöt muuttuivat edellisestä vuosikymmenestä²¹³.

Yhteiskunnallisella tasolla Suomea leimasivat 1970-luvulla monet muutokset. Teollisuusvaltioiden talouden rakennemuutos oli alkanut näkyä jo 1960-luvun lopussa kasvukyvyyn heikkenemisenä sodan

²⁰⁷ Ks. esim. Ukkonen 2000, 68.

²⁰⁸ Kortti 2007b, 20.

²⁰⁹ Alestalo 1993, 47–48.

²¹⁰ Kortti 2007a, 107.

²¹¹ Kortti 2007a, 130.

²¹² H1; H2.

²¹³ Ks. esim. Kortti 2007a, 132.

jälkeisen jälleenrakentamisen päätyttyä. Vuosikymmenen lopulla raaka-aineiden hinnat kääntyivät nousuun, ja tuotanto hiipui. Öljykriisi 1973 aiheutti työttömyyttä ja maailmanlaajuisen laman. Vuosikymmenen tuotannon kasvu oli noin puolet siitä mitä se oli ollut kahdella edellisellä vuosikymmenellä. Joka tapauksessa Suomen tuotettavuuden kasvu pysyi muita teollisuusmaita korkeampana²¹⁴. Öljykriisillä ei ollut Suomessa kulutustuotteiden ja kestokulutushyödykkeiden kannalta suurta merkitystä. Maatalouden tuotanto väheni entisestään vuosikymmenen aikana²¹⁵. Rakennemuutos merkitsi maa- ja metsätalouden tuotannon osuuden supistumista samalla kun palvelu ja jalostus lisääntyivät²¹⁶.

Palvelusektorin nousu toimi voimakkaana vastakohtana maatalouden supistumiselle. Tämä merkitsi pankkien, liikenteen, kaupan sekä vakuutuslaitosten tuotannon reilua kaksinkertaistumista. Painopisteenä oli myös kuntien toiminnan kasvu²¹⁷. Yksilötasolla huomattava tekijä oli vapaa-ajan lisääntyminen jo vuosien 1966–1970 välisenä aikana, jolloin siirryttiin 40-tuntiseen työviikkoon ja lauantaista tuli valtaosalle vapaapäivä²¹⁸.

Myös teknisiä edistysaskelia otettiin televisiotoiminnassa. Huomattava muutos katselun kannalta oli värilähetyksiin ja -televisioihin siirtyminen. Lisäksi Suomessa alkoi 1970-luvulla kaapelitelevisiotoiminta. Ensimmäinen kaapelitelevisio aloitti pienessä verkossa Pietarsaassa 1972. Tähän vaikutti Ruotsin ohjelmien huono näkyvyys²¹⁹. Seuraavana vuonna perustettiin Helsingin Kaapelitelevisio Oy, ja se aloitti toimintansa 1975. Yhtiön toiminta oli kuitenkin tappiollista, ja sen ohjelmatoiminta lopetettiin vuosikymmenen lopulla²²⁰. Huomattavaa oli kuitenkin, että kanava näytti ensimmäistä kertaa Tesvision jälkeen omia, erillisiä uutisia²²¹.

Television katselu muuttui 1970-luvun kuluessa vähitellen yhteiskatselusta yksityiseksi, oman kodin sisällä tapahtuvaksi toiminnaksi. Osaltaan aikaisemmin mainittu Yleisradion ohjelmatarjonnan muuttuminen vuosikymmenen loppupuolella sekä elämäntapojen muutokset saattoivat vaikuttaa tähän kehitykseen. Toisaalta kaupungeissa television katselu oli jo varhaisessa vaiheessa 1960-luvulla privaattimpaa. Yksi haastateltavista luonnehti, että yksinäiselle ihmiselle elävä kuva on ollut kuin

²¹⁴ Hjerppe 1993b, 13–14.

²¹⁵ Hjerppe 1993b, 15.

²¹⁶ Hjerppe 1993, 13.

²¹⁷ Hjerppe 1993, 13–14.

²¹⁸ Kalela 2005, 221.

²¹⁹ Ks. Yle Elävä arkisto 7.

²²⁰ Wiiio 1993, 83; Kortti 2007b, 24.

²²¹ Kortti 2007a, 140.

seuralainen, joka on helpottanut yksinäisyyden tunnetta²²². Myös muiden perheenjäsenten ollessa poissa kotoa televisio oli kyennyt antamaan kotona oleville vaikutelman, että paikalla oli muutakin seuraa²²³.

Haastatteluiden perusteella television katseluun liittyvää yhteisöllisyyttä esiintyi vielä 1970-luvun loppupuolella etenkin maaseudulla, kun taas urbanisoituneissa lähiöissä katselu oli yksityisempää²²⁴. Osaltaan tähän saattoi vaikuttaa se, että 1970-luvulla suomalaisten työssäkäyvien ihmisten vapaa-ajan käyttö oli vakiintunut noin viiteen ja puoleen tuntiin päivässä²²⁵. Lisäksi maaseudulla oli vähemmän televisiovastaanottimia ja naapureiden luona kylässä käynti oli edelleen tyypillistä ajanvietettä, jonka yhteyteen television katselu liittyi.

Arjen aikatauluttaminen muuttui vähitellen television myötä yksilötasollakin. Kotiaskareiden ja harrastusten parissa vietetty aika mukautettiin television katseluun. Viikonloppuna tehtävät kotityöt aikataulutettiin sen mukaan, tuliko televisiosta tärkeitä ohjelmia, joita ei voinut jättää välistä. Televisio alkoi siten sanella ajankäytön järjestämistä perheissä. Tavalliset arjen tapahtumat, kuten ruokailut ja saunomiset, aikataulutettiin suosikkisarjojen mukaan niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Television katselu vähensi perinteistä sosiaalista kanssakäymistä maalla:

”Maaseudulla TV on vaikuttanut sen, että normaali talojen välinen kanssakäyminen on heikentynyt ja sen mukana hyvät naapuruussuhteet, kun kaikki istuvat nokka kuvaruudussa kiinni ehtimättä kiinnittää huomiota perinteiseen kanssakäymiseen. Tämä vaikuttaa jo pysyvältä olotilalta, sillä TV on tullut jäädäkseen.”²²⁶

Haastateltavieni mukaan naapureiden tai tuttavien luona vieraileminen ei muuttunut maaseudulla vielä 1970-luvulla, vaan ohjelmia voitiin tulla katsomaan edelleen samalla tavalla kuin aikaisempina vuosikymmeninä²²⁷. Maaseudulla muutos kohti television katsomisen privatisoitumista tapahtui asteittain, yhtäältä vallalla olevan kyläilykulttuurin, toisaalta voimakkaan yhteisöllisyyden vuoksi. 1970-luvulle tultaessa kaupungistuminen oli voimakas modernisaation ilmentymä, ja melkein puolet Suomen väestöstä asui kaupungeissa²²⁸. Urbanisoituminen oli vahvasti yhteydessä teollistumisen,

²²² H5.

²²³ H6; H9.

²²⁴ H4; H5.

²²⁵ Heinonen 2008, 5.

²²⁶ SKS KRA: KTTT 567.

²²⁷ H1; H8.

²²⁸ Peltonen 1982, 84.

kaupan ja palveluelinkeinojen kehittymisen kanssa. Samaan aikaan kaupungistumisen kanssa maatalousyrittäjien määrä väheni ja väestö keskittyi maan eteläosaan²²⁹.

Tämä heijastui myös suomalaisen kulttuurin murroksena. Osa haastattelemistani henkilöistä tutustui televisioon 1960- ja 1970-lukujen taitteessa, varhaisessa vaiheessa elämäänsä alle kouluikäisinä. Heille rakenteelliset muutokset suomalaisessa yhteiskunnassa, kuten maaltamuutto ja lähiöasuminen²³⁰, olivat lapsuutta. Kaupungeissa asuneiden informanttien muistojen mukaan kaikki olivat kerrostaloissa omissa oloissaan, eikä televisiota menty erikseen katsomaan toisten luokse, vaikka joskus saatettiin katsoa kaveripiirissä yhdessä lasten- ja nuortenohjelmia, kuten *Kivisiä ja Sorasia*²³¹. Usein tällaiseen yhteiskatseluun liittyi näissä tapauksissa se, että vierailu osui samaan aikaan, kun televisiosta tuli kiinnostavia ohjelmia²³². Yksityiseen katseluun vaikutti joidenkin haastateltavien mukaan myös se, että monet heidän tuttavistaan omistivat omat televisiot eikä sen vuoksi kerääntynyt katsomaan erikseen televisio-ohjelmia²³³.

Suomen televisiossa aloitettiin värilliset lähetykset vuonna 1969. Katselutottumukset muuttuivat huomattavasti miltei saman tien, kun väritelevisio ostettiin. Väritelevisiot alkoivat vähitellen yleistyä kodeissa seuraavalla vuosikymmenellä. Väritelevisio antoi vahvemman ja aidomman katselukokemuksen, mikä edesauttoi television aseman vahvistumista entisestään kodeissa. Lisäksi television katseluun voitiin käyttää vapaa-ajan lisääntyessä entistä enemmän aikaa. Toisaalta 1970-luvun ohjelmistoa on luonnehdittu pysähtyneeksi, ohjelmistoksi, jolle ominaista oli vakavuuden ja kevytmielisyyden selkeä vastakkainasettelu²³⁴. Joka tapauksessa väritelevision ostoon vaikutti huomattavasti mahdollisuus nähdä ohjelmia väreissä, mikä oli monelle katsojalle ainutlaatuinen kokemus. Haastateltavien mukaan väritelevisio toi hyvin esille värien moninaisuuden etenkin luonto-ohjelmien kautta²³⁵ ja television katselu tuntui mielekkäämmältä sekä luonnollisemmalta²³⁶. Samalla television katselu lisääntyi ja mustavalkotelevisio osoittautui miltei tarpeettomaksi²³⁷. Joidenkin informanttien mukaan katselutottumukset eivät kuitenkaan muuttuneet huomattavasti

²²⁹ Wii 1993, 82.

²³⁰ Roos 1988, 56–57.

²³¹ H7; H9; H12.

²³² H5.

²³³ H4; H7.

²³⁴ Ks. esim. Kortti 2007a, 138

²³⁵ H1.

²³⁶ H4; H8.

²³⁷ H10.

väritelevisioiden myötä²³⁸, mutta osa haastateltavista kertoi, että he katsoivat värien myötä entistä enemmän televisiota²³⁹. Myös SKS:n aineistosta kävi ilmi, että väritelevisiot koettiin erityisinä:

”Ostin ensimmäisen väri-tv:n 28.2.68 kello 19:30. Nimi oli Telefunken.”²⁴⁰

”Väri-tv toi ja loi aivan ihanan, todellisen maailmankuvan”.²⁴¹

Tultaessa 1980-luvulle viihteen arvostus ohjelmistossa kasvoi, eivätkä televisio-ohjelmien kriteereinä olleet enää ohjelmien tuottajien asettamat, edellisellä vuosikymmenellä leimallisiksi tulleet poliittisuus ja realismin vaatimukset sisältöjen suhteen²⁴². Tämä merkitsi katsojien kannalta laajempaa ohjelmatarjontaa ja valinnanvapautta. Huomattava käänne oli myös Yleisradion monopolin murtuminen, jonka voidaan katsoa alkaneen Mainostelevisiion saadessa oman, Yleisradion uutisista erillisen uutislähetyksensä Kymmenen uutiset vuonna 1981²⁴³, mikä oli yhtiön kannalta merkittävä muutos. Mainostelevisiion nimi vaihtui vuonna 1982 MTV:ksi²⁴⁴.

Videonauhureiden myynti alkoi kasvaa vuosikymmenen alkupuolella. Haastatteluissani videonauhureita ei mainittu osana television katselua 1980-luvun alussa. Sen sijaan väritelevisiolla oli keskeinen asema. Esimerkiksi speaktaakkelimaiset tapahtumat, kuten Dianan häät vuonna 1981, olivat jääneet mieleen sellaisina, jotka katsottiin koko perheen kanssa sukulaisen hankkimasta uudesta väritelevisiosta. Tällainen tapahtuma haluttiin nähdä nimenomaan väritelevisiosta eikä mustavalkotelevisiosta²⁴⁵.

Väritelevisioon liittyvistä muistoista nousee esiin kuva televisiosta maailmankuvan muutoksen edesauttajana. Jo ennen televisiotoiminnan alkamista television arvioitiin muokkaavaan suomalaisista maailmankansalaisia, joiden tietämys vieraista kulttuureista kasvaa television välityksellä²⁴⁶. Etenkin suurille ikäluokille televisio toimi maailmankuvan esittäjänä, joka antoi kulttuurisia ja poliittisia impulsseja katsojille²⁴⁷. Televisiosta tuli uusi perheenjäsen, joka toi maailman monimuotoisuutta suomalaisiin olohuoneisiin. Tämä johti siihen, että vähitellen myös

²³⁸ H4; H6; H9.

²³⁹ H1.

²⁴⁰ SKS KRA: KTTT 838.

²⁴¹ SKS KRA: KTTT 974.

²⁴² Hietala 2007, 363.

²⁴³ Kymmenen uutiset alkoivat Mainostelevisiossa 1.9.1981. Ks. esim. Lyytinen 2007, 187; KM 1980, 48; Puolueiden tulevaisuus, 137.

²⁴⁴ Hietala 2007, 355.

²⁴⁵ H1.

²⁴⁶ Salmi 1996, 161.

²⁴⁷ Kortti 2007b, 20–21.

muiden medioiden, etenkin sanoma- ja aikakauslehtien, rooli muuttui. Television katseluun käytetty aika kasvoi, eikä uutisia seurattu samalla tavalla muista medioista kuin ennen television hankkimista. Siinä, missä painetut uutislähteet olivat näytelleet suurta roolia suomalaisten kotien arjessa, alkoi niiden asema televisioiden myötä muuttua. Perinteisten tiedotusvälineiden, kuten sanomalehtien, rooli alkoi menettää merkitystään hyvin varhaisessa vaiheessa, jo ennen digitalisaatiota. Televisio oli toisaalta joidenkin haastattelemani henkilöiden muistoissa vain yksi tiedotusväline, joka ei suuremmin heikentänyt lehtien tai radion roolia perheissä²⁴⁸. Kaikkia medioita voitiin edelleen käyttää samanaikaisesti asettamatta niitä keskenään eriarvoiseen asemaan.

Uutisten reaaliaikaistumisen myötä Suomi alkoi muuttua vähitellen teollisesta yhteiskunnasta kohti informaatioteknologista yhteiskuntaa²⁴⁹. Televisiolla oli tässä keskeinen rooli, ja television asema kodeissa vahveni sanomalehtien kustannuksella. Pienet maakuntalehdet lakkasivat ilmestymästä, ja lehtiä tilattiin vähemmän 1970-luvulle tultaessa. Yhden informantin mukaan 1950-luvulla kotiin tilattiin *Keskisuomalainen*, *Savon Sanomat*, *Kotiliesi* ja *Suomen Kuvalehti*, mutta television hankinnan myötä lehtiä ei lopulta tullut enää kuin *Keskisuomalainen*²⁵⁰. Toisaalta televisio ei kaikissa tapauksissa vähentänyt lehtien tilaamista. Haastateltavani kertoivat, että lehdet olivat television katselun osalta erittäin tärkeä tekijä, koska niistä voitiin katsoa televisio-ohjelmat ja merkitä ne ylös²⁵¹. Joissain perheissä sanomalehti, kuten *Savon Sanomat*, oli edelleen keskeinen tiedonantaja²⁵². Television myötä radion kuuntelu väheni, vaikka radio saattoikin olla kodissa auki aamupäivästä iltapäivään, kunnes televisio alkoi näyttää ohjelmia iltapäivällä²⁵³. Joskus kuitenkin televisio jäi sivuun, kun haluttiin kuunnella musiikkia radiosta²⁵⁴. Toisaalta oli myös koteja, joissa lehtiä luettiin ja radiota kuunneltiin televisiosta riippumatta muistitiedon mukaan samalla tavalla kuin ennenkin²⁵⁵.

Vuosikymmenen vaihtuessa 1980-luvuksi talouskasvu oli ollut nopeaa, ja kehitys eteni pikkujaljaa myös maaseudulla ja pienemmillä paikkakunnilla. Maatalous sekä jalostuksen osuus supistuivat edelleen, ja palvelujen osuus vastaavasti lisääntyi samalla kun palvelut kehittyivät. Tämä johti siihen, että kaupungistuminen ja väestön keskittyminen Etelä-Suomeen kasvoivat entisestään²⁵⁶, ja

²⁴⁸ H1; H6.

²⁴⁹ Allardt 1989, 13.

²⁵⁰ H1.

²⁵¹ H12; H14.

²⁵² H9.

²⁵³ H6.

²⁵⁴ H6; H7.

²⁵⁵ H4.

²⁵⁶ Hjerpe 1993b, 16–17; Hulkko 1993, 19.

agraarivaltainen yhteiskunta muuttui entistä enemmän kohti palveluvaltaista yhteiskuntaa. Samalla kun suomalaisten elämäntavat muuttuivat, koki myös television katselu muutoksen. Tapa katsoa samoja ohjelmia samaan aikaan vanhentui²⁵⁷, vaikka joitain ohjelmia, kuten uutisia ja urheilutapahtumia, seurattiin edelleen samalla tavalla kuin aikaisemmin. Tultaessa 1980-luvulle ei myöskään enää kyläilty samaan tapaan kuin aikaisemmin, ja yhden haastateltavan mukaan vieraanvaraisuuskin muuttui erilaiseksi²⁵⁸. Televisiosta tuli enemmän perheiden sisäinen, yksityinen media.

Kuitenkin perheiden kesken television katselu oli yhteistä ajanvietettä, jota leimasivat viihdesarjat. 1980-luvun alkupuolen ohjelmista joillekin haastateltaville olivat jääneet mieleen etenkin *Tankki täyteen* ja tähän liittyvä spin-off sarja *Reinikainen*²⁵⁹. Myös yhdysvaltalainen draamasarja *Dallas* sekä saksalaiset poliisisarjat *Derrick* ja *Kahden keikka* olivat sarjoja, joita seurattiin koko perheen voimin. Niitä seuranneiden muistelijoiden mukaan kyseiset sarjat toivat hyvin esille amerikkalaista elämäntyyliä sekä Itä- ja Länsi-Saksan välisiä eroja²⁶⁰.

3.5 Uuden ilmiön vakiintuminen osaksi katsojien elämäntapaa

Television yleistymisen vaikutti myös siihen, että sen statusarvo vastahankittuna uutuutena laski, vaikkei se hävinnyt kokonaan²⁶¹. Television omistaminen kytkeytyi edelleen varallisuuteen, mutta sen katselua voitiin toisaalta pitää matalana kulttuurina, joka edusti rahvaanomaisuutta. Sivistyneistö saattoi nähdä television uhkakuvana korkeakulttuurille. Television katseluun ei haluttu käyttää aikaa, ja näin ollen sen ostamisen suhteen ei pidetty kiirettä. Toisaalta juuri sivistyneistön parissa ostettiin eniten televisioita alkuaikoina. Ostopäätökseen ei aina vaikuttanut se, että naapuri tai tuttava oli hankkinut television²⁶².

Laitteena televisio poikkesi muista aikalaistuotteista, joita koteihin hankittiin, sillä television ostamisen myötä elämäntavat kokivat muutoksia monella saralla. Ajankäyttö työssä käymisen ulkopuolella koki valtavan muutoksen. Tavalliset arjen askareet, kuten käsitöiden tekeminen tai

²⁵⁷ Kortti 2011, 21.

²⁵⁸ H3.

²⁵⁹ H3; H7.

²⁶⁰ H1; H4.

²⁶¹ Kortti 2007a, 234.

²⁶² Kortti 2007a, 237.

kirjojen lukeminen, eivät näytelleet enää samanlaista roolia kuin aikaisemmin. Aikaisemmat arkiaskareet korvautuivat television katsomisella. Haastateltavieni muistoissa korostui harrastusten ja kotitöiden sovittaminen televisio-ohjelmien mukaan, koska mieluisat ohjelmat piti päästä katsomaan.²⁶³ Television katselusta oli muodostunut itsestäänselvyys:

”Ennen kuin tv tuli kotiimme, tein käsitöitä enemmän ja luin iltaisin.

Tv:n tultua oli itsestään selvää, että jokainen sitä katseli, ainakin syys- ja talvikausina, vierailujenkin yhteydessä.”²⁶⁴

Televisio ei ollut enää pelkkä tekninen laite, vaan se muuttui sosiaalisesti kulttuuriksi, materia-
tavaksi toimia.²⁶⁵ Vaikka katselu alkoi vähitellen muuttua privaattimmaksi televisioiden yleistyessä, televisio-ohjelmiin sekä televisiossa esitettyihin elokuvaan eläydyttiin yhdessä muiden kanssa niin kouluissa kuin työpaikoillakin. Ohjelmista ja niiden sisällöistä tuli usein tuttuja puheenaiheita koulukavereiden ja työyhteisöjen keskuudessa²⁶⁶. Esimerkiksi välitunneilla otettiin esille televisiosta tutuiksi tulleita repliikkejä, ja koululaisten leikeissä televisiosarjojen hahmot näyttelivät keskeistä osaa. Myös työpaikkojen kahvipöytäkeskustelut linkittyivät televisioon tavalla tai toisella²⁶⁷. Ihmiset hahmottivat omaa elämäänsä television kautta, ja televisio-ohjelmien omaksuminen tuli osaksi habitusta²⁶⁸. Lapset omaksuivat leikkeihinsä televisio-ohjelmien sisältöjä. Esimerkiksi *Ohukainen ja Paksukainen* samoin kuin *Tarzan* ja *Zorro* tarjosivat mieluisia leikkien aiheita²⁶⁹. Myös mäkihyppääjiä ja esimerkiksi Neuvostoliiton jääkiekkjoukkuetta saatettiin matkia leikeissä. Komediasarjoista otettiin repliikkejä omaan käyttöön. Hauskat mainossloganit vuorostaan kiersivät välitunneilla kaveripiireissä²⁷⁰.

3.5.1. Television ohjelmatarjonnan rakentumisen yhteiskunnallinen kehikko

Suomalaisen television kehityksen ensimmäiset vuosikymmenet on jaettu paitsi sosiaalisen kanssakäymisen kannalta, myös ohjelmatarjonnaltaan kolmeen eri aikakauteen. Ensimmäisenä

²⁶³ H6; H8.

²⁶⁴ SKS KRA: KTTT 810.

²⁶⁵ Huokuna 2001, 63.

²⁶⁶ H4; H8.

²⁶⁷ H6; H9.

²⁶⁸ Roos 1988, 19.

²⁶⁹ H4; H11; H12.

²⁷⁰ H4; H13.

voidaan puhua niukkuuden ajasta, jolloin tarjonta oli vähäistä ja samoja ohjelmia seurattiin kaikkialla Suomessa. Kyseisestä aikakaudesta voidaan puhua suurten yleisöjen aikana, sillä ohjelmat tavoittivat suuren osan ihmisistä. Toisena on laajentuneen tarjonnan aikakausi, jona katseluun vaikuttivat laajentuneet katsomismahdollisuudet; vähitellen kaapeli- ja satelliittikanavat toivat uusia mahdollisuuksia katseluun. Kolmantena on runsauden aika, jona digitalisoituminen lisäsi ohjelmatarjontaa entisestään, ja kanavat pyrkivät profiloitumaan tavoittaakseen omat kohdeyleisönsä.²⁷¹ Edellä mainitut aikakaudet ovat keskenään poikkeavia, mutta niissä voidaan havaita myös yhtäläisyyksiä.²⁷² Vaikka oma tutkimusajakauteni rajautuukin pääosin kahdelle ensimmäiselle aikakaudelle, on jaottelun käyttöarvo huomattavissa haastatteluistani. Kulttuuris- yhteiskunnallisen kehityksen vaikutus ohjelmatarjontaan näyttäytyy sitä vastoin haastatteluissani etäisempänä.

Katsojien mielestä rajoitetusta lähetysajasta ja kahdesta televisiokanavasta huolimatta ohjelmatarjonta oli monipuolinen jo 1950- ja 1960-luvuilla. Niin nuoret kuin vanhemmat katsojatkin muistelevat aikakauden ohjelmistoa kaikille sopivana²⁷³. Näin ollen niukkuuden aikakauden käsitteelle annettua merkitystä voidaan jossain määrin problematisoida televisiomuistojen välittämien kokemusten kautta. Täsmällisempää voisi olla puhua pikemminkin niukan ohjelmatarjonnan ajasta, sillä niukkuuden aikakausi viittaa käsitteellisesti tarjontaan, joka ei täytä kysyntää, koska tarjontaa on liian vähän. Muistitietoaineiston pohjalta tehdyn analyysin perusteella katsojat kokivat ohjelmatarjonnan television alkuvuosina moninaisena, vaikka se vertautuu 2000-luvulla tehdyissä tutkimuksissa myöhempään tarjontaan niukkana ja yksipuolisena. Jukka Kortin mukaan niukkuuden aikakaudella televisiosta seurattiin lähes kaikkia lähetettäviä sarjoja²⁷⁴.

Vaikka kanavia oli ainoastaan kaksi ja lähetysaika rajallinen, tarjontaa pidettiin haastateltavien mielestä todella monipuolisena²⁷⁵. Yksi informanteista kertoi, että hänen perheessään seurattiin 1970-luvulla erilaisia lastenohjelmia, musiikkiohjelmia sekä ulkomaisia sarjoja. Kun yksi sarja päättyi, ryhdyttiin seuraamaan uutta sarjaa. Hänen mukaansa nykyinen televisiotarjonta ei ole yhtä monipuolinen ja kaikilla katsojille sopiva²⁷⁶. Toinen informantti taas kertoi, että Vaasassa näkyivät

²⁷¹ Ks. esim. Nikunen 2005, 72–74.

²⁷² Kortti 2011, 34.

²⁷³ H1; H4; H6; H8; H11; H12.

²⁷⁴ Kortti 2007, 51.

²⁷⁵ H3; H6.

²⁷⁶ H3.

kahden suomalaisen kanavan lisäksi myös Ruotsin televisiokanavat, ja hänen mukaansa valinnanvara ohjelmiston suhteen oli tavallista monipuolisempi²⁷⁷.

Vaikka suositulla televisio-ohjelmalla oli suuri yleisö, tämä ei kuitenkaan tarkoita, että yleisöllä olisi ollut jokin kiinteä olomuoto yhteiskunnassa²⁷⁸. Jos ohjelma oli yleisesti ottaen suosittu, saattoi tämä vaikuttaa yksittäisten katsojien valintoihin²⁷⁹. Haastatteluissani tämä asia tuli muistojen kautta ilmi. Sarjan suosio vaikutti siihen, että sitä kohtaan heräsi mielenkiinto ja sitä ryhdyttiin seuraamaan. Näin ollen television sosiaalinen vaikutus heijastui myös siihen, kuinka ohjelmatarjontaan suhtauduttiin. Toisaalta ohjelmatarjontaa koskevissa muistoissa korostui usein vertailu vanhojen ja uusien, nykyään esitettävien ohjelmien välillä. Monet muistelijat korostivat haastatteluissa tutkimusaikakauden ohjelmiston sopivuutta kaikenikäisille siinä, missä nykyajan kuvatarjonta nähtiin raakana, sopimattomana ja ei-realistisena²⁸⁰. Lisäksi vanhempi ohjelmisto nähtiin muistoissa korkeatasoisempana. Toisaalta kaikki eivät olleet tyytyväisiä television tarjontaan kahden kanavan aikakaudella:

”Roskaakin työnnetään kuvaruudusta, mutta sen suhteenhan on se paras pelinappula. Se jolla kuvaputki antaa runsauttaan ja millä roskat voi työntää takaisin sinne mistä yrittävätkin.”²⁸¹

Television katselussa voidaan erottaa aikasidonnainen ja tiettyyn ohjelmasisältöön nojaava tapakatselu. Esimerkkinä aikasidonnaisesta katselusta voidaan mainita televisiouutiset, joita alettiin lähettää jo vuonna 1959²⁸². Ohjelmasisältöön nojaavan katselun yhteydessä puhutaan tietystä ohjelmasta, jota seurataan esimerkiksi tiettyinä viikonpäivinä. Ohjelmasisältöön nojaava katselu voi olla ohjelmakohtaista, ja katsojien tarpeet sekä arvostukset voivat muuttua yksittäisten ohjelmien suhteen²⁸³. Haastatteluideni perusteella molemmat tapakatselun muodot olivat yleisiä jo alkuaikoina²⁸⁴.

²⁷⁷ H5.

²⁷⁸ Oksanen 1986, 213.

²⁷⁹ Oksanen 1986, 217.

²⁸⁰ H3; H4; H6; H14.

²⁸¹ SKS KRA: KTTT 567.

²⁸² Alkuvuosina televisiouutiset näytettiin nimellä Kamerakerros. Lähetykset eivät olleet päivittäisiä, ja ohjelmaa näytettiin viidesti viikossa. Ks. esim. Rantala 2007, 154.

²⁸³ Oksanen 1986, 217.

²⁸⁴ H1; H6; H8.

Aikakaudella ennen videonauhureita kahden kanavan käyttäminen aiheutti ohjelmien seuraamiselle omat haasteensa. Kanavilla saattoi tulla päällekkäin ohjelmia, joista olisi haluttu katsoa samaan aikaan. Päällekkäisyydet eivät kuitenkaan näytelleet arjessa hallitsevaa roolia. Vuorotyöntekijöiden television katselua haittasivat työvuorot. Jos jokin sarja jäi katsomatta, tämä ei kuitenkaan harmittanut, sillä töissä kuuli työtovereilta, mitä sarjassa oli tapahtunut²⁸⁵. Tutkimallani aikakaudella oli harvinaista, että samassa taloudessa olisi omistettu kaksi televisiota. Haastatteluissani ei tullut myöskään ilmi tapauksia, joissa videonauhuri olisi ostettu sen varhaisessa vaiheessa 1970-luvun loppupuolella. Joissain tapauksissa lähetyksiä seurattiin myös erillisten matkatelevisioiden kautta esimerkiksi kesälomamatkoilla tai sisätilojen ulkopuolella. Sukupuolten väliset näkemuserot television katselusta olivat näkyviä television ensimmäisinä vuosikymmeninä, vaikka yhteisöllinen tapa katsoa yhdessä televisiota häivytti tätä korostaessaan sitä, että sisällöt jaettiin, joko suoraan yhteisenä katselukokemuksena tai keskusteluissa, perheiden ja naapurustojen sekä työyhteisöjenkin jäsenten kesken²⁸⁶. Toisaalta myös perheiden välisiä eroja television katselussa oli havaittavissa jo alkuaikoina. Perheenjäsenillä oli omat television katselutavat, jotka osaltaan vaikuttivat sukupuolirooleihin niitä vahvistavina tai horjuttavina. Etenkin perheenäideillä oli television katselijoina alisteinen rooli suhteessa muihin perheenjäseniin²⁸⁷. Riitaa syntyi kahden kanavan käytöstä; koska videoita ei vielä alkuaikoina ollut, oli suostuttava siihen, että perheissä kaikki katsovat samaa ohjelmaa²⁸⁸.

*”Ne miehet. Riitaa syntyy kahden kanavan käytössä, kuka perheessä päättää? Useammat kanavat olisivat turhauttavia, onneksi meille ei ole enempää.”*²⁸⁹

Katselijoiden keskuudessa suosituista ohjelmasisällöistä tuli ihmisiä kokoavia. Etenkin urheilulähetykset olivat katsojille tärkeitä, ja Yleisradio panostikin urheilulähetyksiin alusta asti²⁹⁰. Lisäksi uutis- ja ajankohtaisohjelmat ovat jääneet monien katsojien mieleen siinä missä koti- ja ulkomaiset elokuvat sekä sarjafilmitkin. Osaltaan nämä ohjelmat ja niiden saavuttama suosio vaikuttivat päätökseen hankkia televisio. Esimerkiksi *Ben Casey* oli alkuaikoina sarja, jota seurattiin²⁹¹.

²⁸⁵ H6.

²⁸⁶ H6; H8.

²⁸⁷ Kortti 2007a, 303; 365.

²⁸⁸ H1.

²⁸⁹ SKS KRA: KTTT 996.

²⁹⁰ Kortti 2007a, 119.

²⁹¹ H1.

Lasten mieliin jäivät *Batman* ja *Pyhimys* sekä tämän käyttämä Volvo²⁹². Myös *Pertsu ja Kilu*²⁹³ sekä Euroviisut²⁹⁴ olivat nuorempien katsojien suosikkeja. Toisaalta nuoret katsojat seurasivat myös aikuisille tarkoitettuja sarjoja, joista joidenkin haastateltavien mieleen olivat jääneet *Juuret* sekä *Maanalainen armeija*²⁹⁵.

Urheilulähetysten merkitys etenkin miespuolisille katsojille nousee tutkimusaineistosta esille. Lisäksi urheilulähetysten katsominen oli herättänyt katsojissa tunteita. Niin raveja, talvilajeja kuin yleisurheiluakin seurattiin televisiosta. Jos suomalaiset menestyivät esimerkiksi hiihtokisoissa tai olympialaisissa, katsojat liikuttuivat. Urheilun seuraamista televisiovastaanottimista pidettiin tärkeänä senkin vuoksi, että suomalaiset menestyivät hyvin²⁹⁶. Sen sijaan naispuoliset katsojat kertoivat, ettei urheilun seuraaminen ollut yhtä tärkeää kuin esimerkiksi viihdeohjelmien katsominen. Poikkeuksen tekivät kuitenkin olympialaiset²⁹⁷. Väritelevision myötä urheilulähetysiä tulivat seuraamaan naapurit sinne, missä väritelevisio oli hankittu kotiin. Oman television hankkineet katsoivat sitä kuitenkin lähinnä kotonaan mieluummin kuin naapureiden tai sukulaisten luona²⁹⁸.

Ohjelmistotarjontaan vaikutti yhteiskunnallinen kehitys muutoinkin kuin teknisesti. Television asemaan ja ohjelmisisältöihin vaikuttivat 1960- ja 1970-lukujen taitteessa poliittiset kehityskulut. Poiketen maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta teollisessa yhteiskunnassa kansalliset yhtenäistämisyrittäykset olivat varsin voimakkaita. Yrittäykset ulottuivat myös kulttuurisen yhdenmukaisuuden edistämiseen. Television katselun osalta tämä tarkoitti Suomessa yleisradiotoiminnalla tavoiteltua kansanvalistusta, yhtenäiskulttuurin luomista ja yhdenmukaistamista. Aikaisemmin Suomessa ei ollut mahdollisuuksia, edellytyksiä eikä kulttuurista tarvetta yleisradiotoiminnalle, mutta 1960-luvulla suomalaisesta yleisradiotoiminnasta tuli näkyvä teollisen yhteiskunnan tunnusmerkki ja ilmenemismuoto²⁹⁹, joka noudatti informoivaa, valistavaa ja korkeakulttuurista ideologiaa³⁰⁰.

1970-luvulla ohjelmatarjontaan vaikuttivat osaltaan vasemmistolainen politiikka sekä Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet. Osa ohjelmista voitiin hyllyttää Radio- ja televisiotoimittajien liiton

²⁹² H7.

²⁹³ H11; H12.

²⁹⁴ H3; H7.

²⁹⁵ H3; H6.

²⁹⁶ H2; H6; H13; H14.

²⁹⁷ H1; H11

²⁹⁸ H1; H2; H4.

²⁹⁹ Allardt 1986, 186–189.

³⁰⁰ Kortti 2007a, 118.

toimesta sopimattomina. Lisäksi joidenkin aikaisemmin esitettyjen ohjelmien uusinnat voitiin kieltää, koska ohjelmat nähtiin poliittisesti epäkorrekteina esitettäviksi televisiossa³⁰¹. Aikakauden ohjelmistopolitiikkaa on toisinaan verrattu suomalaiseen alkoholipolitiikkaan. Sähköistä viestintää haluttiin kontrolloida ja säännellä valtion toimesta samalla tavoin kuin alkoholin käyttöä. Vain Yleisradiolla oli tuolloin toimilupa, jonka puitteissa oli mahdollista harjoittaa radio- ja televisiotoimintaa. Lisäksi ohjelmistopolitiikassa vedottiin kansansivistyksellisiin syihin samalla tavalla kuin alkoholipolitiikassa. Molemmissa perustehtävä oli puitteiltaan samankaltainen³⁰². Siinä missä Mainostelevisiion ohjelmisto koostui pääasiassa viihdeohjelmista, oli Yleisradion ohjelmistosta vain 31 % kaikista ohjelmista viihdettä 1970-luvulla. Asiatyyppinen ohjelmisto muodostikin Yleisradion ohjelmatarjonnasta yli 50 %³⁰³.

Suomalaista viestintäpolitiikkaa leimasi 1970-luvulle tultaessa keskustelu Yleisradion monopolista sekä kaupallisen viestinnän ja sananvapauden suhteesta. Jo edellisellä vuosikymmenellä suuri yleisö oli osallistunut keskusteluun niin sanotusta reporadiosta. Yleisradion silloisen johtajan, vuonna 1966 työssä aloittaneen Eino S. Revon aikakaudella ohjelma- ja viestintäpolitiikka oli vasemmistolaista. Repo saikin tuekseen tutkijoita sekä nuorta älymystöä laatimaan uutta ohjelmistopolitiikkaa³⁰⁴. Repo halusi muutosta Yleisradioon ja antoi tilaa nousevalle radikalismille, jota aikakauden julkisuus vahvisti. Näin Yleisradio muuttui vasemmistolaisemmaksi³⁰⁵.

Revon ohjelmapolitiikka koettiin kuitenkin yksipuolisena ja virtaviivaisena. Lopulta yleinen arvostelu johti siihen, että Repo erosi tehtävästään 1969. Siirryttäessä 1970-luvulle Yleisradio jatkoi edelleen vahvalla tavalla yhteiskunnallisesti vasemmistolaisella linjalla³⁰⁶. Yleisradio ilmensi laajempaa suomalaista yhteiskuntaa vahvan poliittisuuden kautta. Vahvasti politisoitunutta aikakautta luonnehditaan myös pysähtyneisyyden ajaksi; etenkin Suomen idänsuhteet olivat huomion keskipisteenä Yleisradiossa, ja ohjelmistopolitiikkaan sekä ohjelmien valintoihin vaikutti aikakaudella itsesensuuri³⁰⁷.

³⁰¹ Salokangas 1996, 297.

³⁰² Alasuutari 1996, 213–214.

³⁰³ Aslama, Hellman, Lehti & Sauri 2007, 63–64.

³⁰⁴ Allardt 1986, 3.

³⁰⁵ Salokangas 1996, 246.

³⁰⁶ Wiio 1993, 82.

³⁰⁷ Kortti 2007a, 129; Wiio 1993, 84.

3.5.2 Television ohjelmiston kehityksen merkitys katsojille

Katsojakulttuurin muodostumiselle oli leimallista tapa seurata samoja ohjelmia³⁰⁸. Mielipidemittausten ja gallupeiden mukaan suosituimpia ohjelmia katsojien keskuudessa olivat 1960-luvun alussa uutiset sekä urheilulähetykset³⁰⁹. Ohjelmatoiminta vakiintui 1970-luvulla, jolloin kummankin televisiokanavan lähetyssaikaa lisättiin yhteensä 60 prosentilla. Tämä näkyi siten, että ohjelmisto viihteellistyi ja osaltaan myös muuttui entistä kansainvälisemmäksi. Näin ohjelmilla oli sisäinen pyrkimys viihteellistymiseen ja ohjelmiston rakenne muuttui, vaikka Yleisradiolla ja Mainostelevisiolla oli omat, profiloituneet ohjelmistonsa. Lisäksi suosituimmat ohjelmat olivat tuolloin parhaan katseluajan, kello 18–21 välisen ajan, prime-time-ohjelmistoa, johon televisiokanavat panostivat eniten³¹⁰. Aiemmin samaa aikaa arki-iltoina ja viikonloppuina oli käytetty radion kuunteluun, mutta televisio korvasi radion tältä osin³¹¹. Katsojien kannalta voidaan puhua television arkipäiväistymisestä.

Tutkimuksellisesti television sosiaalinen käyttö alkoi hahmottua 1970-luvun loppupuolella. Televisio ei perinyt ainoastaan radion roolia kodeissa, vaan myös sen roolin mediatutkimuksessa. Vaikka median - tässä yhteydessä television - rooli oli esillä tutkimuksissa alusta lähtien, median käyttöä ei kuitenkaan tutkittu television alkuaikoina. Vasta myöhemmin, tutkimusmenetelmien kehittyessä, kyettiin hahmottamaan ja ymmärtämään mediassa tapahtuneita muutoksia laajemmin³¹². Myös ohjelmistotarjonnan merkitystä alettiin tutkia monisyisemmin.

Haastateltavani eivät tuoneet ohjelmistopolitiikan linjauksiin liittyviä kokemuksiaan varsinaisesti esille, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että he olisivat suhtautuneet muutoksiin neutraalisti tai että niillä ei olisi ollut vaikutusta television katseluun liittyviin valintoihin. Päällimmäisinä muistoissa korostuivat muun tyyppiset asiat. Ohjelmisto ilmeni monien muistoissa ennen muuta kaikille sopivana, eikä raastavana tai huonoja vaikutteita välittävänä³¹³. Muistojen mukaan sisällöltään sopimattomampi ohjelmisto lisääntyi vasta 1980-luvun kuluessa tai viimeistään siinä vaiheessa, kun K-18 elokuvia alettiin levittää videovuokraamoissa³¹⁴.

³⁰⁸ Kortti 2007b, 37–38.

³⁰⁹ Salokangas 1996, 128–129.

³¹⁰ Hellman & Sauri 1989, 30; Heinonen 2008, 8.

³¹¹ Kemppainen 2008, 100–101.

³¹² Ruohomaa 2008, 210.

³¹³ H1; H6; H8; H11.

³¹⁴ H3; H4.

Vielä 1970-luvulla televisio-ohjelmistoa katsottiin koko perheen voimin. Silloista ohjelmistoa ei pidetty yhtä väkivaltaisena kuin nykyistä. Muistoissa ohjelmat olivat sangen tasalaatuisia, niitä luonnehdittiin mielenkiintoisiksi ja mieluisiksi eikä niihin kyllästytty. Tällä vuosikymmenellä lapsia olleista informanteista osa kertoi katsoneensa ”kaikkea mahdollista” tuona aikana, mikä viittaa siihen, että ohjelmistoa pidettiin yleisesti perheille sopivana. Erilaisia sarjoja katsottiin runsaasti³¹⁵.

Television katseluun liittyi voimakkaita tunteita, jotka saattoivat edelleen elää katsojien muistoissa vahvoina kokemuksina. Toisaalta kaikkiin ohjelmiin ei aina suhtauduttu kovin vakavasti, vaikka ne olisivat olleet realistisia tai sisältönsä puolesta katsojien tunteisiin vaikuttavia. Monet haastateltavista kertoivat, että onnettomuuksien tai luonnonkatastrofien näkeminen televisiossa vaikutti tunteisiin aiheuttaen pahaa mieltä³¹⁶. Yksi haastateltavistani kertoi laulaja Sammy Babitzinin kuoleman olleen tapahtuma, joka vaikutti tunteisiin³¹⁷. Myös jotkin sarjat, kuten *Pieni talo preerialla* tai *Kahdeksan surmanluotia*, herättivät tunteita katsojissa³¹⁸. Usein tunteisiin saattoi haastateltavien mukaan vaikuttaa ohjelmien perustuminen todellisuuteen. Myös sotaelokuvia pidettiin totuudenmukaisina³¹⁹. Vaikka ensitieto katastrofista tai onnettomuudesta voitiin saada radion kautta, antoi televisio tapahtumille kasvot. Juuri tämänkaltaisiin poikkeuksellisiin tapahtumiin liittyvät muistot ovat tyypillisiä television katseluun liittyviä muistoja³²⁰. Seuraava muisto kuvaa tunteita television tiedottaessa ikävistä uutisista:

”Jatkuvat katselemiset ihmisten kärsimyksistä, herättävät sääliä.”³²¹

Osaltaan tunteisiin voimakkaasti vetoavat katselukokemukset saattoivat edesauttaa maailmankuvan muokkaantumista. Haastatteluissani kävi ilmi, että varsinkin nuoret katsojat omaksuivat ohjelmiston kautta käyttäytymismalleja ja vaikutteita erilaisista elämäntavoista³²². Televisio tarjosi katsojille erilaisia kuvia vieraista maista ja niiden kulttuureista, mutta välitti myös poliittista ja kaupallista ideologiaa. Näin ollen television rooli oli viihde- ja asiasisällön lisäksi myös luonteeltaan institutionaalinen. Television tarkoituksena oli viihteen lisäksi katsojien sivistäminen ja valistaminen³²³. Tämä ulottuvuus käy kuitenkin selvemmin ilmi ohjelmatarjontaa koskevasta

³¹⁵ H1; H3; H6.

³¹⁶ H1; H4, H8; H14.

³¹⁷ H11.

³¹⁸ H6; H12.

³¹⁹ H4; H6.

³²⁰ Kytömäki & Ruohomaa 2007, 533–534.

³²¹ SKS KRA: KTTT 810.

³²² H3; H4; H5; H12.

³²³ Kortti 2007a, 248–249.

tutkimuksesta kuin katsojakokemuksiin paneutumisesta. Haastateltavieni muistoissa painottuvat ohjelmatarjonnan sijaan ennen muuta television uutuusarvo, kokemuksellisuus ja muokkautuminen ajan tarpeisiin.

Television katseluun käytetty aika lisääntyi vähitellen samaan aikaan, kun ohjelmatarjonta lisääntyi, mikä osaltaan lisäsi katsojien mielenkiintoa uusia vaihtoehtoja kohtaan. Televisiolla oli myös merkitystä ohjelmatarjonnan kasvaessa harrastusten tukena. Musiikkiharrastusta tuki television musiikkiohjelmien seuraaminen ja niiden kautta uusiin artisteihin tutustuminen. Toisinaan äänitettiin c-kasetille mikrofonilla musiikkia televisiosta, jonka äänimaailma oli toisenlainen kuin radiosta äänitettäessä³²⁴. Harrastuksiin ja ihmisten väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen käytetty aika saattoi myös olla television vaikutuksesta vähäisempi. Toisaalta televisiota voitiin käyttää rakennettaessa vuorovaikutusta ihmisten välille ja perheiden sisälle, vaikka muutokset olisivatkin olleet negatiivisia ja heikentäneet vuorovaikutusta³²⁵. Televisiota voitiinkin joltain osin pitää tarpeettomana, turhaan ajankäyttöä sanelevana tekijänä. Samanaikaisesti televisio nähtiin monessa suhteessa hyödyllisenä. Näin ollen sille annettiin jo varhaisessa vaiheessa kaksoismerkitys. Televisio oli yhtäältä etenkin harrastusten tai jopa kasvatuksen osalta merkityksiä rakentava tekijä. Alle kouluikäinen lapsi saattoi jopa oppia lukemaan ilman aikuisten tukea televisio-ohjelman tekstitystä seurattessaan³²⁶. Lisäksi televisio tarjosi käyttäytymis- ja pukeutumismalleja muualta maailmasta sekä laajensi katselijoiden maailmankuvaa³²⁷. Toisaalta televisiolla rakentui alusta pitäen viihdeellinen funktio, joka enenevästi ohjasi ajankäyttöä. Television merkitys maailmankuvan muokkaajana on nähtävissä välillisesti voimakkaista katsojakokemuksiin liittyvistä muistoista. Televisio ylitti ajan ja paikan eri tavoin kuin muut mediat³²⁸. Ajan ja paikan rajat ylittävälle sillalle kipuaminen kotisohvilta käsin oli jättänyt merkittävän muistijäljen katsojiin.

3.6 Televisio kotien ja perheiden mediana

Puhuttaessa olohuoneista tv-huoneina ja viihdekeskuksina rajattiin alue, jonne televisiovastaanotin kuului ja jossa se ei ollut väärässä paikassa osana kodin sisutusta. Yhtäältä televisio oli äänekäs

³²⁴ H3.

³²⁵ Ihanus 1989, 15.

³²⁶ H1.

³²⁷ Heinonen 2008, 7.

³²⁸ Kortti 2016, 306–307.

tunkeilija, toisaalta myös huonekalumainen esine, joka piilotettiin osaksi kodin sisustusta³²⁹. Yleinen käsitys oli, että televisio vaikuttaa kielteisesti perhesuhteisiin ja perheen toimintatapoihin. Toisaalta televisiolle annettiin merkitys sosiaalisen vuorovaikutuksen perustana, johon perheen arkielämä kiinnittyi. Jokainen perheenjäsen muodosti oman suhteensa kuvaruudun tapahtumiin, mutta perhe kokonaisuutena jäseni televisiokokemusta³³⁰. Televisio saneli osaltaan kotien sisustusta myös Suomessa³³¹. Erilaisten sisustusta koskevien neuvojen avulla pyrittiin sijoittamaan televisio esimerkiksi hyllyyn kirjojen joukkoon tai varamaan erillinen tila television katseluun ja vastaavasti erillinen tila sosiaalisille suhteille³³². Muistelijat korostivat televisioiden roolia osana kodin sisustusta³³³. Muistot ovat tältä osin kuitenkin myös jossain määrin toisistaan poikkeavia, sillä osa heistä korosti, että television sijainnilla kodissa ei ollut suurta merkitystä, kunhan paikka oli sopiva ja huonekalut saatiin järjesteltyä siten, että televisiota oli helppo katsoa. Joskus istumapaikkoja ei riittänyt kaikille katsojille, ja osa heistä istui lattialla. Toisaalta televisiolle saatettiin hankkia erillinen, sisustukseen sopiva TV-taso³³⁴. Tärkeintä oli kuitenkin päästä katsomaan televisiota riippumatta siitä, kuinka se oli sijoitettu³³⁵. Osa muistelijoista korosti television roolia keskeisellä paikalla olohuoneessa³³⁶.

Televisio saattoi olla ihailun kohde, vaikei se olisi ollut edes päällä. Lisäksi alkuaikojen televisiot saivat kehuja ulkonäön lisäksi laadukkaasta valmistuksesta, joka oli kestävyuden tae. Yksi muistelijoista kertoo, että entisajan tavarat kuten televisiot kestivät pitkään ja soveltuivat todella hyvin osaksi muun kodin sisustusta³³⁷. Lisäksi television päälle voitiin sijoittaa kaikenlaista, kuten kynttilänjalkoja tai kukkia³³⁸. Kaikki eivät kuitenkaan halunneet laittaa television päälle koriste-esineitä, koska he halusivat huolehtia television kunnosta sähkölaitteena vaurioittamatta sitä. Lisäksi oli huolehdittava siitä, että television ilmanottoaukkoja ei tukittu ja aiheutettu palovaaraa³³⁹.

Televisiolle rakentui jo sen alkuaikoina erilaisia merkityksiä. Yhtäältä se voitiin nähdä aikaa vievänä, turhana esineenä. Toisaalta se voitiin nähdä hyödyllisenä, perhettä yhteen sitovana ja jopa

³²⁹ Peteri 2006, 131, 138.

³³⁰ Ihanus 1986, 15–16.

³³¹ Heinonen 2008, 7.

³³² Peteri 2006, 326.

³³³ H6; H11; H12.

³³⁴ H9; H10, H11; H12.

³³⁵ H1.

³³⁶ H4; H6.

³³⁷ H6; H11; H12.

³³⁸ H1; H2; H12.

³³⁹ H9.

kasvatuksen kannalta merkittävänä tekijänä. Television merkitys sosiaalisena, kulttuurisia merkityksiä rakentavana tekijänä on ollut kaikkien haastateltavien kertoman valossa keskeinen. Mahdolliset televisioon liittyvät kielteiset ennakkokäsitykset saattoivat ajan mittaan osoittautua vääriksi ja liudentua. On toisaalta selvää, että muistitieto myös korostaa joitakin kokemuksia ja arvioita ja edellyttää johtopäätöksiltä tiettyä varovaisuutta.

Ensimmäiset kokemukset televisiosta heijastuivat konkreettisesti katsomisajan ulkopuolelle. Tästä ovat esimerkkinä lasten ja nuorten kokemukset. Televisio-ohjelmat vaikuttivat nuorten harrastuksiin ja lasten leikkeihin. Usein ohjelmista otettiin vaikutteita, koska ne innostivat leikkimään, ja ohjelmien hahmot loivat uusia roolimalleja lapsille. Huomattavaa on myös se, että kyseessä eivät aina olleet lapsille tarkoitettut ohjelmat, vaan viihteellisiin ohjelmiin eläydyttiin samaistumalla esiintyjien rooliin ja ”matkimalla näitä kotona”. Yksi haastatelluista oli nähnyt kahden veljensä kanssa *Slade*-yhtyeen Iltatähdessä vuonna 1973, ja he ryhtyivät matkimaan yhtyettä kotitalonsa tuvassa. Sama haastateltava kertoi, että heidän maatilansa ladosta tuli ”vankila”, kun veljekset olivat nähneet *Alice Cooperin* videon, jolla yhtye pakeni vankilasta³⁴⁰.

Nämä muistot havainnollistavat television vaikutusta yhtäältä leikkeihin sekä toisaalta vapaa-ajan musiikkimaailmaan³⁴¹. Informantin kertomasta välittyä kuvallisen kerronnan yhteys musiikin ja rockyhtyeiden fanittamiseen. Fanius voidaan liittää osaltaan musiikkiin sekä tekemiseen³⁴², joka ilmeni muistojen kautta voimakkaana eläytymisenä. Populaarikulttuurista tuli luokkarajoja ylittävä tekijä, joka yhdisti suomalaisia. Televisiolla oli tärkeä merkitys populaarimusiikin levittämiselle. Konserttitaltiointien kautta tavoitettiin suurempia yleisöjä³⁴³. Toisaalta television voidaan nähdä toimineen tässä tapauksessa vuorovaikutuksia muodostavana tekijänä ja lapsien kannalta viihdyttävänä tekijänä.³⁴⁴ Jaettu eläytyminen ja voimakkaat katselukokemukset tulivat aineistossani esille muidenkin kuin lasten ja nuorten kohdalla³⁴⁵.

Jo alkuaikoina perheenjäsenille muodostui käsitys omista suosikkiohjelmista, mikä muistoistakin käy ilmi. Perheillä oli myös yhteisiä suosikkiohjelmiä, joita keräännuttiin katsomaan yhdessä. Siinä missä miehet seurasivat mielellään urheilua ja elokuvia, naiset katsoivat saippuasarjoja ja ruokaohjelmiä.³⁴⁶

³⁴⁰ H3.

³⁴¹ Taavitsainen 2008, 32.

³⁴² Nikunen 2005, 18.

³⁴³ Hako 1993, 208.

³⁴⁴ Ks. esim. Taavitsainen 2008, 37–38.

³⁴⁵ H8.

³⁴⁶ Ks. esim. Kortti 2007a, 365.

Katsojat muodostivat jo varhaisessa vaiheessa oman käsityksensä siitä, mitkä ohjelmat olivat katsomisen arvoisia ja mieluisia. Joillekin näitä olivat 1970-luvun kokkiohjelmat, toisille esimerkiksi *Peyton Place*³⁴⁷. Myös *Columbo* ja *Me Tammelat* olivat sarjoja, joita seurattiin ahkerasti 1970-luvulla³⁴⁸. Jokaisella katsojalla olikin omat kiinnostuksen kohteensa ja suosikkisarjansa. Televisiota katsottiin niin, että kullakin katsojalla oli oma paikkansa laitteen äärellä. Joissain tapauksissa tuli riitaa istumapaikoista television ääressä mieluisan ohjelman aikana³⁴⁹.

Televisio vaikutti paitsi vanhempien, myös lasten ja nuorten elämään monella tavalla. Lapsetkin löysivät omat suosikkiohjelmansa, jotka vaikuttivat perheiden päivärytmiin. Esimerkiksi silloin, kun oltiin perheenä viettämässä viikonloppua mummolassa maalla, piti lähteä hyvissä ajoin sunnuntaina autolla takaisin kotiin kaupunkiin, jotta lapsi pääsi katsomaan suosikkisarjaansa, *Tohtori Sykeröä*³⁵⁰. Osa haastateltavista kertoi kuitenkin, etteivät he lapsena välttämättä aikatauluttaneet arkeansa televisio-ohjelmien mukaisesti, eikä perheen yhteistä ruokailuaikaa muutettu television katselun vuoksi³⁵¹. Vaikka ohjelmisto oli monen haastateltavan mukaan lapsille sopivaa, voitiin lapsilta myös kieltää vanhempien toimesta tiettyjen ohjelmien katsominen tai rajoittaa television katseluun käytettävää aikaa³⁵². Televisio oli toisaalta jo alkuajoista lähtien pyrkinyt tarjoamaan lapsille sopivia ohjelmia³⁵³. Haastateltavistani osa kertoikin, että lapsilla oli etuoikeus katsoa lastenohjelmia, kuten *Pikku Kakkosta*³⁵⁴. Perheiden käytännöt poikkesivat kuitenkin toisistaan, eikä lasten kohdalla television katsominen välttämättä rajoittunut lapsille tarkoitettuihin ohjelmiin. Joissakin perheissä ei asetettu katselun suhteen sääntöjä lapsille, kun taas toisissa oli asetettu lapsille television katsomiseen oma aikataulunsa. Monet haastateltavistani kertoivat, että televisiota katsellessa osattiin olla hiljaa ja keskittyä ohjelmien seuraamiseen³⁵⁵. Lisäksi lapsilla ja nuorilla riitti aikaa muillekin harrastuksille, kuten ulkoilulle³⁵⁶. Erään haastateltavan mukaan television katselu ei ollut samanlaista riippuvuutta aiheuttavaa toimintaa kuin videopelien pelaaminen nykyaikana³⁵⁷.

³⁴⁷ H1; H7; H10; H14.

³⁴⁸ H1; H2; H3.

³⁴⁹ H1; H2; H3; H11.

³⁵⁰ H1.

³⁵¹ H4; H7.

³⁵² H3; H8; H14.

³⁵³ Kortti 2007a, 303.

³⁵⁴ H6; H8.

³⁵⁵ H1; H2; H6; H8.

³⁵⁶ H4.

³⁵⁷ H5.

Lapsuuden muistot televisiosta olivat usein tunnepitoisia. Lapsille suunnatussa ohjelmatarjonnassa oli toisaalta ohjelmia, jotka muistuiivat yhä mieleen erityisen onnistuneina. *Nukkumattia* pidettiin unihiekkoinen ja ohjelman taustalla soivine musiikkeineen ainutlaatuisena hahmona³⁵⁸. Jotkin ohjelmat lapsuudesta, kuten edellä mainittu *Nukkumatti*, *Tarzan*, *Matti ja Miisu* ja *Ivanhoe*, olivat jääneet mieleen erityisellä tavalla, ja niitä olisi haastateltavien mukaan mielekästä katsoa uudelleen nyt aikuisiässä³⁵⁹.

Huomionarvoista on lapsien muuttuminen sosiaaliryhmänä, joka ilmeni television katselun osalta myöhemmässä vaiheessa paljon monimuotoisempana kuin television aikaisempina vuosikymmeninä³⁶⁰. Osaltaan teknologian kehittyminen sekä median muuttuminen vaikuttivat lasten median käyttöön. Moni oli kuitenkin sitä mieltä, että vaikka televisiosta katsottiin lapsena myös lännenelokuvia ja myöhäisen lähetysajan ohjelmia, kuten *Yöjuttu*-sarjaa tai *Coronation Streetia*, ilman rajoituksia, ei tästä koitunut ongelmia³⁶¹. Toisaalta vieraiden perheiden lapsille oltiin ohjelmatarjonnan suhteen sallivampia niissäkin perheissä, jotka olivat rajoittaneet omien lastensa television katselua³⁶², kuten seuraavasta muistosta käy ilmi:

*”Lapsilta kielletyt ohjelmat muodosti tietysti oman brobleeman. Mutta lapset, joilla tunnetusti on vilkas mielikuvitus, he eivät jääneet neuvottomiksi, vaan he ratkaisi asian, heille myönteiseen suuntaan. Kävi nimittäin niin, että kun me vanhemmat sanoimme heille, että tämä ohjelma on kielletty. Ei lapset siitä mieltään mitenkään pahoittaneet, vaan he lähti kiltisti ulos. Mutta mikä yhteensattuma se oli, että samanaikaisesti, naapurin lapset pöllähti meille ja eihän me vierailta lapsilta kehdanneet katsomista kieltää, eihän toki.”*³⁶³

Muistot korostavat television roolia perheiden ja lasten mediana. Siirryttäessä 1970-luvulle television katselu muuttui vähitellen perheenjäsenten kesken privaattimmaksi. Televisio ei ollut enää leimallisesti yhteisöjen media samalla tavoin kuin alkuaikoina. Samalla televisio muuttui itsestäänselvyydeksi osana arkielämää siinä, missä televisio oli aikaisemmin ollut erityisasemassa

³⁵⁸ H3.

³⁵⁹ H3; H11; H12.

³⁶⁰ Kortti 2007a, 303.

³⁶¹ H3; H7; H11; H13.

³⁶² H6.

³⁶³ SKS KRA: KTTT 3.

perheiden keskuudessa. Ohjelmatarjonnan lisääntyessä perheiden sisällä alkoi esiintyä eroja ja ristiriitajakin sen suhteen, mitä televisiosta haluttiin katsoa.

4. Johtopäätökset

Tutkielmassa on selvitetty television tuloa koteihin ja vakiintumista osaksi ihmisten arkea kahdella eri tasolla, yksilön ja yhteisön kokemuksena. Haastatteluaineistossa ja sen ohella osaltaan hyödynnetyssä SKS:n *Kun TV tuli taloon* -kirjoituskilpailun aineistossa muistot televisiosta kumpuavat tyypillisesti perheen, sukulaisten, naapureiden tai ystävien parissa vietetyistä katseluhetkistä niin television alkuaikoina kuin myöhemmässäkin vaiheessa, vielä väritelevision ostamisen myötä. On toisaalta mahdollista, että television alkuvuosiin leimallisesti liittyvä yhteisöllisyys korostaa katsojien mielissä television tarjoamien sisältöjen sopivuutta kaikille katsojille. Vahva yhteisöllisyyden miellelyhtymä voi peittää alleen muita ulottuvuuksia. Vaikka ohjelmatarjonta oli kapea-alaista ja lähety aika rajoitettua, katsojien muistoissa varhaisen ajan ohjelmisto näyttäytyy tarjonnaltaan sopivana. Televisiomuistoja on toisaalta peilattava muistitiedon tulkintaan ja hyödyntämiseen liittyviä historiantutkimuksen metodisia peruskysymyksiä vasten. Muistitieto nostaa tyypillisesti esiin sellaisia kokemuksia menneisyydestä, joilla on vahvoja emotionaalisia piirteitä. Huomattavaa on myös television katseluun liittyvien miellelyhtymien merkitys katselijoille, joiden muistot välittävät enemmän tapahtuman erityistä merkitystä kuin itse tapahtumaa menneisyydessä³⁶⁴.

Alkuperäislähteet, kuten tutkittavan aikakauden dokumentit, eivät pysty tuomaan esille samanlaisia kokemuksia menneisyydestä kuin mitä muistitiedon avulla rakentuvien merkitysisältöjen avulla voidaan tuoda esille³⁶⁵. Tutkielman erityispiirteenä korostuu muistitiedon hyödyntäminen ja sen merkityksen arvioiminen hieman uudenaikaisesta näkökulmasta. Olen pyrkinyt korostamaan sitä, että tuon työni kautta uusia näkökulmia aiheeseen ja annan tilaa informanttien kerronnalle. Tutkielmassani tämä on merkinnyt sitä, että olen voinut poimia vapaasta kerronnasta näkökohtia, joita en välttämättä ollut ajatellut haastatteluihin valmistautuessani. Haastatteluaineistoa hyödynnettäessä on kuitenkin myös tiedostettava, että informanttien tulkintojen tavoittaminen ei välttämättä ole työn keskiössä, vaan tutkimus tuottaa aineistoa tutkijan sekä informantin välisestä vuoropuhelusta, jossa kohtaavat erilaiset historian tapahtumien tulkinnat.

³⁶⁴ Ks. esim. Portelli 2006, 55.

³⁶⁵ Salmi-Niklander 2006, 199.

Muistitietoa voidaan katsoa luonnehtivan eräänlaisen epäjatkuvuuksien muodostelman. Kuitenkin käsityksemme menneestä usein rakentuu jatkuvuuksien tai historiallisten seuraantojen kautta. Muistitiedon hyödyntäminen historiantutkimuksessa lähtee siitä, että muistitietoa ei voida irrottaa kontekstistaan ja samalla se kuitenkin tulee asettaa suhteeseen tutkimuksen tekijän ”toiseuteen”. Muistitiedon ja sen hyödyntämisen välillä vallitsee jännitteinen suhde, joka osaltaan kilpistyy tarpeeseen siirtää menneisyyden kokemuksen tuottama merkityssisältö tutkijan omaksumaan kontekstiin. Silloinkaan, kun muistitietoa käytetään tutkimuksessa näkökulmia laajentavasti, ei voida irrottautua tästä jännitteestä. Mutta on myös ajateltavissa, että jännitteen läsnäolo korostaa tarvetta menetelmälliseen ja kontekstuaaliseen avoimuuteen joka kerta kun muistitietoon tukeudutaan.

Käyttämästäni muistitietoaineistosta välittyvät muistelijoiden erilaiset suhtautumistavat televisioon ja sen ohjelmistoon, mikä korostaa kulttuurisen muistamisen kerrostuneisuutta sekä yhteiskunnallista muutosta, joka näkyi television ensimmäisinä vuosikymmeninä niin ohjelmistossa kuin yhteisöjenkin tasolla. Vaikka asioista ei muistitiedolle ominaisella tavalla aina kerrota suoraan, aineistosta on luettavissa erilaisia merkityksiä ja tulkintoja, jotka kiinnittyvät perhepiirissä tapahtuneeseen yhteisölliseen muutokseen. Tämän tutkimuksen perusteella voi todeta, että televisio on omaksuttu suomalaisten arkielämään yhteisöllisen kokemuksen kautta.

Vaikka alkuaikoina television katseluun liitettiin yhteenkuuluvuuden tunne, televisiovastaanottimien yleistyessä tuli katselusta entistä yksityisempää. Yhteiset ja yhteisöllisyyden tunnetta korostavat television katseluun liittyvät muistot ajoittuvat pääasiassa 1950- ja 1960-luvuille, joiden jälkeen yhteisöllisyys alkoi murentua niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Huomattava tekijä yhteisöllisen katselun aikana oli sitä vahvasti leimannut kyläilykulttuuri, johon liittyi sosiaalista kanssakäymistä maaseudulla ja kaupungeissa. Arkipäivien uudenlainen rakentuminen teollistuvassa ja kaupungistuvassa yhteiskunnassa vaikutti vapaa-ajan sekä television katseluun käytetyn ajan käyttöön.

Vaikka Suomesta tuli suhteellisen nopeasti hyvinvointivaltio 1950- ja 1960-lukujen aikana, ei television ostaminen ollut itsestäänselvyys perheiden vaurastuessa. Television näkyvyysalueet olivat vielä 1960-luvulla osassa Suomea heikot, mikä saattoi osaltaan vaikuttaa päätökseen ostaa televisio. Vielä 1960-luvulla oli tavallista, että voitiin kokoontua sukulaisten tai naapureiden luokse katsomaan televisiota. Oman television ostaminen oli aikoinaan mittava investointi. Televisio voidaankin nähdä alkuaikojensa yhteiskunnallisessa kontekstissa eräänlaisena statussymbolina sekä vaurauden ja

edistykseellisuuden merkinä. Nämä televisiolle annetut ulkoiset merkitykset vaikuttivat osaltaan mielipiteisiin televisiosta sosiaalisen elämän muokkaajana.

Televisio ei ollut pelkästään teknologinen viihde-elektroniikan symboli, vaan katsojien kannalta se muodostui ajanvieton muokkaajaksi ja uudenlaiseksi viihteellistäjäksi. Television asemaa vahvensi myös sen keskeinen rooli uutisten reaaliaikaisena välittäjänä. Lisäksi jatkuva ohjelmavirta toi katsojakokemuksiin uuden ulottuvuuden, sillä se osaltaan mahdollisti maailman tapahtumien seuraamisen reaaliaikaisesti ja alkoi tuoda tietoa eri kulttuureista ympäri maailmaa yhdistäen globaalin ja lokaalin. Kokoavasti voidaankin todeta, että televisio toi ohjelmistonsa kautta maailman suomalaisten olohuoneisiin.

Katsojien osalta television saapuminen Suomeen osui yhteiskunnallisen murroksen aikakauteen. Merkittävänä muutoksena oli sähkölaitteiden ilmestyminen osaksi perheiden kulutusbudjettia 1950-luvulla. Myös luopuminen säännöstelystä sotien jälkeen näkyi suomalaisen yhteiskunnan askeleena kohti vaurastumista³⁶⁶. Yhteiskunnallinen murros aikaansai mahdollisuuksia, jotka edesauttoivat television omaksumista koteihin, vaikka investointina laite olikin vielä alkuaikoinaan harvinainen. Kuten haastateltavani kertoivat, oli televisio eräänlainen statussymboli, joka edusti yhtäältä varakkuutta, toisaalta myös halua olla mukana ajan hengessä.

Suurten ikäluokkien harrastukset poikkesivat vanhempien sukupolvien mieltymyksistä. Television katselusta tuli 1960-luvulla harrastus siinä missä käsityöt tai lukeminen olivat aikaisemmin olleet samassa asemassa³⁶⁷. Koska kulutustavaroita ei enää tarvinnut valmistaa itse, jäi nuoremman sukupolven edustajille enemmän vapaa-aikaa harrastuksiin sekä television katseluun. Haastateltavieni muistoissa television katselu nousi esille osana vapaa-ajan käyttöä ja rytmitystä. Television vaikutus liitettiin myös yhteiskunnan muutoksen myötä kasvaneeseen vapaa-aikaan ja lisääntyneisiin valinnan mahdollisuuksiin.

Sosiaalisille systeemeille sekä niissä tapahtuville muutoksille keskeistä on kommunikaatio, ja teknologiavälitteinen kommunikointi muodostaa osan yhteiskuntien yhteisöelämän modernisoitumisesta länsimaissa³⁶⁸. Jotta jokin uusi ilmiö voisi päästä osaksi sosiaalista käyttöjärjestelmää, tarvitaan arjen käytäntöihin liittyvää kommunikaatiota. Uusien ilmiöiden, tässä tapauksessa kulttuuriin liittyvien muutosten, omaksuminen voi kestää sukupolven vaihtumiseen

³⁶⁶ Hjerppe 1993a, 11.

³⁶⁷ Mannila, Roos & Rotkirch 2004, 232.

³⁶⁸ Aro 2011, 19.

saakka, vaikka muutokset olisivatkin lopulta pysyviä. Television osalta yhteiskunnan suhtautuminen on ollut sitä kohtaan yhtäältä eteenpäin vievä, toisaalta rajoittava³⁶⁹. Suomalaisiin koteihin saapuessaan televisiosta tuli yhteisöllinen vastaanotin, joka aikaansai muutosta. Televisio oli alussa ennen kaikkea perheiden media, josta keskusteltiin kotien lisäksi myös julkisissa tiloissa³⁷⁰.

Katsojat pitivät itselleen merkityksellisinä myös asioita, jotka liittyivät osin vain välillisesti television varsinaiseen funktioon. Televisio oli alkujaan luksustuote, josta kehittyi perheenjäsen, ajan ja teknisen edistyksen kuva. Televisiolla oli sekä sosiaalinen että kulttuurinen ulottuvuus, joita tutkielmani muistitietoaineisto jäsentää paitsi ajankuvaa vasten myös television yhteisöllistä ja yksilöllistä kokemuspiiriä yhdistäen. Television sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus kietoutuivat television ensimmäisinä vuosikymmeninä toisiinsa siten, että television muotoutuminen osaksi arjen kulttuuria sisälsi sekä yhteisön toimintaan kiinnittyviä yhteisöllisiä kokemuksia että kulttuuriseen muutokseen kiinnittyviä piirteitä. Televisio muutti kylässäkäyntikulttuuria ja aikataulutti vapaa-ajan viettoa. Lisäksi televisio vaikutti siihen, että kotityöt ja muut arjen toimet sovitettiin television katselun mukaan.

Osaltaan työni jäsenyykin osaksi arjen historiantutkimusta. Muistitiedon kautta tavoitan sellaista arjen historiaa ja suomalaista menneisyyttä, josta ei ole laajalti löydettävissä tietoa kirjallisista lähteistä. Television omaksuminen on ollut monikerroksinen tapahtuma, jonka eri ulottuvuuksien käsitteleminen irrallaan toisistaan voi johtaa väärään kuvaan siitä, kuinka asiat ovat tapahtuneet. Voidaan väittää, että yksilötason tarinat ovat jossain määrin jääneet yhteisöllisen kokemuksen katveeseen. Samalla yhteisellä kokemuksella on selitetty television vahvaa asemaa ja jatkunutta suosiota.

Alkuaikoina television katselu oli yhteisöllistä toimintaa, ja televisiota keräännettiin katsomaan yhdessä tuttavien tai naapureiden luo niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Samalla monet tutustuivat ensimmäistä kertaa televisiovastaanottimeen vieraillessaan paikoissa, joista sellainen löytyi. Sosiaalinen kanssakäyminen muuttui television katselun myötä etenkin maaseudulla, ja usein ajankäyttöä voitiin sovittaa siten, että päästiin yhdessä seuraamaan televisio-ohjelmaa. Lopulta televisio kuitenkin muutti perinteisiä vuorovaikutuksen muotoja ja televisiovastaanottimien lisääntyessä siirryttiin vähitellen yksityiseen katselukulttuuriin. Siirtyminen yksityiseen katseluun

³⁶⁹ Ks. esim. Television kehitysnäkymät Suomessa, 7–8.

³⁷⁰ Kortti 2016, 289.

merkitsi valinnanvapauden kasvamista. Enää ei tarvinnut katsoa samaa ohjelmaa, jota muut perheenjäsenet tai vierailijat halusivat katsottavan. Myös ohjelmatarjonta antoi vähitellen enemmän vaihtoehtoja. Vaikka elämään kuului yhtenä osana sosiaalinen kanssakäyminen, alkoi se kaupungistumisen ja lähiöitymisen kasvaessa kaveta. Samalla televisio täytti yksinäistä tilaa kaupunkien arjessa ja antoi malleja uusille arjen käytännöille ja perhesuhteille, jotka saattoivat osaltaan parantaa kotien laatua ja viihtyisyyttä. Toisaalta television katselun lisääntyessä luovuttiin jossain määrin muista harrastuksista, kuten kirjallisuuden lukemisesta tai radion kuuntelusta³⁷¹.

Television myötä ihmiset alkoivat aikatauluttaa arkirytmensä aikaisemmista tottumuksista poiketen; oma suosikkisarja piti katsoa säännöllisin väliajoin, esimerkiksi kerran viikossa tai joka päivä. Televisio alkoi toimia myös perheiden sosiaalisuutta ja keskinäistä kanssakäymistä muokkaavana tekijänä, esimerkiksi vierailut ja harrastukset ajoitettiin television katselun mukaisesti siten, että suosikkiohjelmat eivät jääneet katsomatta. Televisio aikaansai vähitellen suuren muutoksen arjen dynamiikassa. Toisaalta perheiden sosiaaliset kontaktit vaikuttivat television merkityksen kasvuun. Vaikutteiden saaminen ympäristöstä, kuten naapureilta, vaikutti siihen, kuinka televisio vastaanotettiin ja vakiintui osaksi arjen käytäntöjä.

Haastatteluaineistoni ajallisesti pidempi etäisyys tutkimuksen kohteena oleviin tapahtumiin korostaa vertailua nykyajan ja menneen välillä. Monet haastateltavat esimerkiksi tähdensivät ohjelmatarjonnan laadukkuutta television alkuaikoina ja pitivät sitä nykyistä tarjontaa parempana, vaikka kyse olikin television alkuvuosina kahden kanavan ajasta. Tällaista vertaannuttamista ei SKS:n aineistossa esiinny. On merkille pantavaa, että ajallinen etäisyys kerronnan kohteena oleviin tapahtumiin voi vaikuttaa siihen, kuinka voimakkaasti ja millä tavoin niitä peilataan haastatteluaikaa vasten. Ilman, että olisin erikseen ottanut haastattelijana esille nykytilaa verrattuna menneeseen, useat haastateltavista tekivät vertailua menneen ajan ja nykyisen ajan välillä. Menneisyyden selittämisen kannalta on siten tärkeää ottaa huomioon kerronnan ajallisen kontekstin vaikutus siihen, kuinka menneisyyden tapahtumia ja ilmiöitä muistetaan ja millä tavalla tähän muistamiseen vaikuttaa ajallinen etäisyys tapahtuneeseen. Kyse on sekä tämän etäisyyden että menneisyyden ilmiön luonteen vaikutuksesta ja yhteen kietoutumisesta. Televisio on tullut koko ajan tutummaksi ja pitkän ajan kulumisen television ensimmäisistä vuosikymmenistä on vaikuttanut siihen, kuinka ne muistetaan ja mitä niistä erityisesti nousee muistitiedon avulla esille.

³⁷¹ Ks. esim. Kortti 2007a, 279–280; 282–283.

Kokoamani muistitietoaineisto kertoo ohjelmiston koetusta monipuolisuudesta ja sopivuudesta kaikille katsojille aikakaudella, jolla televisiotarjonta oli sisällöltään niukkaa ja lähetyisaika rajallinen. Toisaalta televisioimijoiden ohjelmistopolitiikka ja sen poliittinen konteksti muotoutuivat tutkimallani aikakaudella vahvemiksi 1970-luvulle tultaessa. Näitä ulottuvuuksia on usein tarkasteltu osana institutionaalista televisiotutkimusta, joka on peittänyt alleen katsojan perspektiivin. Televisio on toiminut tutkielmani tulosten valosta katsojakokemuksia laajempaa arjen sosiaalisten käytäntöjen rakentajana alkuvuosistaan lukien. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde olisi kytkeä muistitietoa tarkemmin siihen, millaisia ohjelmistopoliittisia ratkaisuja tehtiin television ensimmäisinä vuosikymmeninä ja miten televisio alettiin nähdä Yleisradiossa kansansivistäjänä unohtamatta aikakauden televisioviihteen merkitystä katsojille.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Haastattelut (litteroitu; aineisto tekijän hallussa).

H1, nainen, kotiäiti, s. 1941, Konnevesi.

H2, mies, vuorotyöntekijä, s. 1939, Hankasalmi.

H3, mies, yrittäjä, s. 1965, Suonenjoki.

H4, mies, varastotyöntekijä, s. 1966, Järvenpää.

H5, mies, yrittäjä, s. 1973, Vaasa.

H6, mies, lasinpuhaltaja, s. 1931, Riihimäki.

H7, mies, asfalttityöntekijä, s. 1961, Helsinki.

H8, nainen, ompelija, s. 1936, Vesanto.

H9, mies, tutkija, s. 1947, Kuopio.

H10, nainen, opettaja, s. 1934, Varkaus.

H11, nainen, laitoshuoltaja, s. 1959, Karstula.

H12, nainen, laitoshuoltaja, s. 1965, Jyväskylä.

H13, mies, yrittäjä, s. 1960, Savonlinna.

H14, mies, postityöntekijä, s. 1959, Ivalo.

Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkisto (SKS KRA), Helsinki, Yleisradio. "Kun tv tuli taloon" -kirjoituskilpailun vastaukset, 1983.

Elektroniset lähteet

Yle, Elävä Arkisto 1. *Yleisradio ostaa Tesvision*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/yleisradio-ostaa-tesvision>, viitattu 11.11.2020.

Yle, Elävä arkisto 2. *Tesvision joutsenlaulu*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/11/21/tesvision-joutsenlaulu>, viitattu 11.11.2020.

Yle, Elävä arkisto 3. *Tv-historiamme alkoi Pöystin ohjauksessa*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/10/30/tv-historiamme-alkoi-poystin-ohjauksessa>, viitattu 11.11.2020.

Yle, Elävä arkisto 4. *Ensimmäiset tv-ohjelmat tehtiin pioneerihengessä*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/11/24/ensimmaiset-tv-ohjelmat-tehtiin-pioneerihengessa>, viitattu 11.11.2020.

Yle, Elävä arkisto 5. *Tv-tekniikan ihmeet*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/01/19/tv-tekniikan-ihmeet>, viitattu 11.11.2020.

Yle, Elävä arkisto 6. *Television virityskuvia*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/09/23/television-virityskuvia>, viitattu 11.11.2020.

Yle, Elävä arkisto 7. *Kaapeli-tv tuli Pietarsaareen*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/kaapeli-tv-tuli-pietarsaareen>, viitattu 11.11.2020.

Viranomaislähteet

Puolueiden tulevaisuus. Oikeusministeriö. Julkaisu 2009:6.

Radio- ja televisiokomitean II osamietintö. Uutistoiminnan järjestäminen. KM 1980.

Television kehitysnäkymät Suomessa. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 5/2008.

Tutkimuskirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1996). *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Tampere, Vastapaino.

Alestalo, Matti (1993). *”Palkansaajien Suomi”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 45–48.

Allardt, Erik (1989). *”Yhteiskuntamuoto ja yleisradiotoiminta”*. Teoksessa Heikkinen, Kalle (toim.), *Elämää Kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa*. Helsinki, Tammi, 185–201.

Andreasson, Kristiina & Helin, Vesa (1999). *Suomen vuosisata*. Helsinki: Tilastokeskus.

Aslama, Minna, Hellman, Heikki, Lehtinen, Pauliina & Sauri, Tuomo (2007). *”Niukkuuden aikakaudesta kanavapaljouteen.”* Teoksessa Wiio, Juhani (toim.), *Television viisi vuosikymmentä. Suomalainen kirjallisuuden seura*. Helsinki, Suomalaisen kirjallisuuden seura, 58–77.

Eskola, Jari & Suoranta Juha (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere, Vastapaino.

Fingerroos, Outi (2011). *”Muisti, kerronta ja oral history-liike”*. Teoksessa Grönholm, Pertti & Sivula, Anna (toim.), *Medeiasta pronssisoturiin: kuka tekee menneestä historiaa?* Turku, Turun historiallinen seura ry, 60–81.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2006). *”Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä”*. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 25–48.

Fingerroos, Outi & Peltonen Ulla-Maija (2006). *”Johdanto”*. Teoksessa: Fingerroos, Outi, Haanpää Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7–24.

Granberg, Leo (1992). *”Vaikea rooli -pienviljelijän tie asutustoiminnan ajalta tietoyhteiskuntaan”*. Teoksessa Rahikainen, Marjatta (toim.) *Suuri muutos. Suomalaisen yhteiskunnan kehityspiirteitä*. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki, Helsingin yliopisto, 52–65.

Hako, Pekka (1993). *”Taka-askelista kansainväliseen tahtiin”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 3. Rakentajien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 206–208.

- Heiskanen, Ilkka (1986). *”Televisio, elämäntapatutkimus ja todellisuuden määrittäminen”*. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.) *Kymmenen esseitä elämäntavasta*. Helsinki, Yleisradio, 93–133.
- Hellman, Heikki & Sauri, Tuomo (1989). Prime-time ja uusi kilpailutilanne. Parhaan katseluajan ohjelmarakenteen muutossuunnat Suomessa 1970–1986. *Tiedotustutkimus* 1/89, 29–40.
- Helsti, Hilikka (1988). Kulttuurin muutos ja televisio. Television ensimmäiset vuosikymmenet suomalaisten kokemina. Suomalais-ugrilaisen kansatieteen pro gradu- työ. Oy Yleisradio Ab Sarja B/1988. Helsinki.
- Herkman, Juha, Nordenstreng, Kaarle, Keinonen, Heidi & Ala-Fossi Marko (2008). *”Johdanto”*. Teoksessa Keinonen, Heidi, Ala-Fossi, Marko & Herkman, Juha (toim.), *Radio- ja televisiotutkinnan metodologiaa*. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy, 9–29.
- Hjerppe, Riitta (1993a). *”Vanhat hyvät ajat- ja uudet vielä paremmat”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 3. Rakentajien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 11–14.
- Hjerppe, Riitta (1993b). *”Suomi osaksi hyvinvointi-Eurooppaa”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 13–17.
- Hietala, Veijo (1996). *Ruudun Hurma. Johdatus tv-kulttuuriin*. Jyväskylä, YLE-Opetuspalvelut.
- Hietala, Veijo (1990). *Teeveen merkit. Television lukutaidon aakkoset*. Opetusjulkaisut. Vaasa, Oy Yleisradio Ab.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1982). *Teemahaastattelu*. Helsinki, Kyriiri Oy.
- Hujanen, Taisto (2007), *”Suomalaisen television ohjelmatyypit ja lajit”*. Teoksessa Wiio, Juhani (toim.), *Television viisi vuosikymmentä*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 115–121.
- Hulkko, Jouko (1993). *”Ikääntyvä Suomi”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 19–22.
- Huokuna, Tiina (2001). *Television yleistymisen 1960-luvun Suomessa. Narratiiveja murroksesta, mahdollisuuksista ja arjen muutoksista. Talous- ja sosiaalipolitiikan pro gradu -työ*. Helsingin yliopisto.
- Ihanus, Juhani (1989), *”Siruna kuvien virrassa. Televisio ja perheen vuorovaikutus”*. Teoksessa Heikkinen, Kalle (toim.), *Elämää Kuvavirrassa*. Helsinki, Tammi, 15–35.

- Ilmonen, Kari (1996). Yleisradion historia 1926–1996 osa 3. Tekniikka, kaiken perusta. Helsinki, Yleisradio Oy.
- Kalela Jorma (2006). *"Muistitiedon näkökulma historiaan"*. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 67–92.
- Kalela, Jorma (2000). Historiantutkimus ja historia. Tampere, Tammer-Paino Oy.
- Kalela, Jorma (1984). *Muistitietotutkimus ja historialiike*. Kotiseutu 1/1984, 4–5.
- Keinonen, Heidi (2011). Kampailu Yleistelevisiosta. Tampere, Tampereen Yliopistopaino.
- Keinonen, Heidi (2008). *"Metodologia prosessina. Tutkimusasetelman rakentuminen televisiohistorian tutkimuksessa."* Teoksessa Keinonen, Heidi, Ala-Fossi, Marko & Herkman, Juha (toim.), Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy, 121–136.
- Kemppainen, Pentti (2008). *"Kun vanha ja uusi radio törmäsivät"*. Teoksessa Keinonen, Heidi, Ala-Fossi, Marko & Herkman, Juha (toim.), Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy, 93–110.
- Kilpiö, Kaarina (2005). Kulutuksen sävel. Suomalaisen mainoselokuvan musiikki 1950-luvulta 1970-luvulle. Helsinki, Like.
- Koivunen, Anu (2008). Affektin paluu? Tutkimusongelma suomalaisessa mediatutkimuksessa. Tiedotustutkimus 31: 3, 5–24.
- Koivunen, Anu (1997). *"Lähtökohtia televisiohistorialliseen tutkimukseen"*. Teoksessa Koivunen, Anu & Hietala, Veijo (toim.), Kanavat auki. Turku, Turun yliopisto, 261–264.
- Kortelainen, Kaisu (2008). Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. Muistitietotutkimus. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kortti, Jukka (2016). Mediahistoria: viestinnän merkityksiä, ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kortti, Jukka (2011). *"Multidimensional Social History of Television. Social Uses of Finnish Television from 1950s to the 2000s"*. Television & New Media, 12:4, 299–313.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227989/Kortti_Multidimensional_Social_History_of_Television_T_NM_c.pdf?sequence=1&isAllowed=y, viitattu 20.3.2021.

Kortti, Jukka (2007a). Näkörüdiosta digiboksiin. Suomalaisen television sosiokulttuurinen historia. Helsinki, Gaudeamus.

Kortti Jukka (2007b). *"Peyton Placesta Big Brotheriin: Kaupallinen televisio yhteisissä televisiomuistoissa"*. Teoksessa Juhani Wiio (toim.) Television viisi vuosikymmentä: Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 552–576.

Kortti, Jukka & Mähönen, Tuuli Anna (2009). *"Reminiscing Television. Media Ethnography, Oral History and Finnish Third Generation Media History"*. European Journal of Communication. 24 (1), 49–67.

Koski, Markku (1993). *"Nuorisokulttuurin voittokulku"*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika. Helsinki, Kirjayhtymä, 209–212.

Kytömäki, Juha & Ruohomaa, Erja (2007). *"Kehityksen tiellä. Katsojien muistoja television 50 vuoden matkalta"*. Teoksessa Wiio, Juhani (toim.), Television viisi vuosikymmentä. Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 521–551.

Latvala, Pauliina (2004). *"Kerrotun ja kertomatta jätetyn jäljillä. Suvun suuri kertomus -keruu ja tutkimusprosessin vaiheet"*. Teoksessa: Kurki, Tuulikki (toim.), Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 138–170.

Laukkanen, Tero (2003). Hei, me faniudutaan. Internetin televisiofanit digiajan osallistuvan mediakulttuurin tiennäyttäjinä. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, verkkojulkaisut,

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/90915/gradu00220.pdf?sequence=1>, viitattu 6.4.2021.

Läntinen, Minna (2012). Turhake, kumppani ja musta aukko. Televisio osana nuorten aikuisten arkea. Kuvataidekasvatuksen pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, verkkojulkaisut, https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60668/Pro_gradu_minna_lantinen.pdf?sequence=1, viitattu 18.3.2021.

Myllyntaus, Timo (1992). *”Vaaran laelta toimiston nurkkaan -taloudellinen kehitys ja elämänmuodon muutokset”*. Teoksessa Rahikainen, Marjatta (toim.), Suuri Muutos. Suomalaisen yhteiskunnan kehityspiirteitä. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki, Helsingin yliopisto, 35–50.

Niemi, Irmeli (1993). *”Monimuotoisuus hyväksytään”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika. Helsinki, Kirjayhtymä, 218–220.

Nikula, Riitta (1993). *”Suomalainen funkkis-kaupunki kasvaa metsiin”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), Suomalaisten tarina 3. Rakentajien aika. Helsinki, Kirjayhtymä, 168–174.

Oinonen, Paavo (2008). *”Matalaa kulttuuria eetterissä. Huomioita kulttuurihierarkian ilmenemisestä sotienjälkeisessä Suomen Yleisradiossa”*. Teoksessa Keinonen, Heidi, Ala-Fossi, Marko & Herkman, Juha (toim.), Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy, 77–92.

Oksanen, Matti (1989). *”Kansainvälistyvä televisiosukupolvi”*. Teoksessa: Heikkinen, Kalle (toim.), Elämää kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa. Helsinki, Tammi, 107–109.

Peteri, Virve (2006). *Mediaksi kotiin. Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta*. Väitöskirja. Tampere, Tampereen yliopisto paino.

Portelli, Alessandro (2009). *”What Makes Oral History Different?”*. Teoksessa Del Giudice, Luisa (toim.), Oral History, Oral Culture and Italian Americans. Englanti, Palgrave Macmillan, 21–33.

Portelli, Alessandro (2006). *”Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?”* Suom. Salla Kivilaakso-Mendes ja Saana Viertomanner. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 49–64.

Rautio, Pertti (1989). *”Keitä me olemme? Suomalaisen identiteetin muutoksia”*. Teoksessa Suhonen, Pertti (toim.), Suomi Muutosten Yhteiskunta. Juva, WSOY:n graafiset laitokset, 242–265.

Roos, J. P. (1989). *”Televisio – arkielämän hallitsija, uhka ja erottelija”*. Teoksessa Heikkinen, Kalle (toim.), Elämää kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa. Helsinki, Tammi, 36–92.

Roos, J. P. (1988). *Elämäntavasta elämänkertaan. Elämäntapaa etsimässä 2*. Helsinki, Tutkijaliitto.

Rossi, Leena (2013). *”Muisti, muistot ja muistitietohistoria”*. Teoksessa Nivala, Asko & Mähkä, Rami (toim.), Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä. Turku, Painosalama Oy, 49–81.

Ruohomaa, Erja (2011). Yleisradion yleisötutkimuksen vaiheet, sen kontekstit ja käännekohtat. *Media & Viestintä* 34, 66–83.

Ruohomaa, Erja (2008). *”Yleisötutkimus käännekohtassa”*. Teoksessa Keinonen, Heidi, Ala-Fossi, Marko & Herkman, Juha (toim.), *Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa*. Tampere, University Press, 207–221.

Saarikoski, Helena (2008). *”Kuultavia ääniä ja kuulemisen keinoja”*. Teoksessa Fingerroos, Outi & Kurki, Tuulikki (toim.), *Ääniä arkistosta. Haastattelut ja tulkinta*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 27–53.

Salmi-Niklander (2006). *”Tapahtuma, kokemus ja kerronta”*. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 199–220.

Salmi, Hannu (1997). *”Pyhäkoulujen kilpailija vai kokoava keskipiste? Suomalaista televisiokeskustelua 1940- ja 1950-luvuilla”*. Teoksessa Koivunen, Anu & Hietala, Veijo (toim.), *Kanavat auki*. Turku, Turun yliopisto, 265–279.

Salmi, Hannu (1996). *Atoompommilla kuuhun! Tekniikan mentaalihistoriaa*. Helsinki, Edita Ab.

Salokangas, Raimo (2007). *”Suomalainen Televisiojärjestelmä.”* Teoksessa: Wiio, Juhani (toim.), *Television viisi vuosikymmentä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 33–57.

Salokangas, Raimo (1996). *Aikansa oloinen. Yleisradion historia 2. osa 1949–1996*. Helsinki, Yleisradio Oy.

Suominen, Annikka (2007). *”Mitä me katsottiin ennen kuin oli Pikku Kakkosta? Lastentelevision ensimmäiset vuosikymmenet”*. Teoksessa Juhani Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä: Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta nykyaikaan*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 478–507.

Taavitsainen, I. (2008). *Television musiikkiohjelmat vuosina 1958–1972. Musiikkikasvatuksen Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.*
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18781/URN_NBN_fi_jyu-200807145601.pdf?sequen, viitattu 11.11.2020.

- Taira, Teemu (2004). *"Kartanpiirtäjän kulkuneuvo. Kirjoituskilpakeruun mahdollisuuksia"*. Teoksessa Kurki, Tuulikki (toim.), *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 40–64.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, Kari (2015). *Perinteisen television tulevaisuus*. Taiteiden Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto.
- Ukkonen, Taina (2002). *Mietteitä muistitietohistorian eettisistä ja lähdekriittisistä ongelmista*. *Elore* 2, 9. vuosikerta, 1–6. <https://journal.fi/elore/article/view/78370/39269>.
- Ukkonen, Taina (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomen Kirjallisuuden Seuran tutkimuksia 797. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Varis, Tapio (2002). *"Yleisradiotoiminta eilen"*. Teoksessa Ruusunen, Aimo (toim.), *Media muuttuu. Viestintä savitauluista kotisivuihin*. Helsinki, Gaudeamus, 67–95.
- Viitanen, Salla (2016). *Kunnallisten orkesterimuusikkojen ensimmäinen valtakunnallinen työehtosopimus 1973. Orkesterikohtaisista ratkaisuksista työehtojen yhtenäistämiseen*. Musiikkitieteen pro gradu. Helsinki, Helsingin yliopisto.
- Virrankoski, Pentti (2002). *"Muistitiedon käyttö arkielämän historian tutkimuksessa"*. Teoksessa Kivistö, Terhi (toim.), *Arki ja läheisyys. Juhlakirja Ulla Heinon täyttäessä 60 vuotta*. Turku, Turun Historiallinen Yhdistys, 277–292.
- Virrankoski, Pentti (1994). *Haastattelumenetelmän käyttö historiantutkimuksessa*. Turun yliopiston historian laitoksen julkaisuja. Turku, Turun yliopiston Offset-paino.
- Väänänen, Jouko (1993). *"Puutteesta ylituotantoon"*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 3. Rakentajien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 150–156.
- Välisalo, Tanja (2010). *Uusikaa usein meidän muistojamme. Television sarjafilmit vuosilta 1957–1982 suomalaisten arjessa ja muistoissa*. Suomen historian pro gradu. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.
- Waris, Heikki (1974). *Muuttuva Suomalainen Yhteiskunta*. Uudistettu 2. painos. Helsinki, WSOY.

Wiio, Juhani (2007). *”Television sivistysroolin muutos läpi vuosikymmenten”*. Teoksessa Wiio, Juhani (toim.), *Television viisi vuosikymmentä. Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 403–425.

Wiio, Juhani (1984). *Television ja arkikäyttäytyminen: tutkimus mahdollisuuksista vaikuttaa television avulla kansalaisten terveyteen liittyviin elintapoihin*. Espoo, Weilin+Göös.

Wiio, Osmo A. (1993a). *”Viestintäpolitiikan vuodet”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 82–87.

Wiio, Osmo A. (1993b). *”Kansakunta elää radion kanssa”*. Teoksessa Itälä, Jaakko (toim.), *Suomalaisten tarina 3. Rakentajien aika*. Helsinki, Kirjayhtymä, 76–80.

Liitteet

Liite 1

Haastatteluiden kysymykset.

Kysymykset on numeroitu ja pääkysymyksiin liittyvät apukysymykset on merkitty kirjaimilla. Haastateltavat koostuvat taustoiltaan erilaisista ihmisistä, joista suurin osa on ollut haastatteluita tehtäessä eläkeläisiä. Haastateltavat koostuvat työntekijöistä ja yrittäjistä. Haastateltavien joukossa ei ole johtavassa asemassa olevia henkilöitä. Haastateltavista 5 on naisia ja 9 miehiä.

1. Ensimmäinen muistosi televisiosta. Olitko nähnyt sellaisen jossain tai kuullut siitä jossain tai katsonut sitä jonkun toisen luona?
2. Milloin televisio hankittiin, ja mitkä tekijät vaikuttivat päätökseen ostaa televisio? Katsottiinko aluksi muiden luona?
3. Oliko televisiota kohtaan ennakkoluuloja?
4. Kuinka ajankäyttö muuttui television myötä?
5. Mitä televisiosta katsottiin ja olivatko lähetyksajat sopivia, tuliko esimerkiksi samaan aikaan jotain muuta toiselta kanavalta?
 - a) oliko joitain suosikkiohjelmia?
 - b) haittasivatko mahdolliset päällekkäisyydet katselua?
6. Kuinka televisio vaikutti kodin sisustukseen?
7. Kuinka muiden tiedotusvälineiden kuten radion ja sanomalehtien, rooli muuttui television myötä?
8. Oliko television katselua koskevia sääntöjä?

9. Olivatko jotkin ohjelmat sopimattomia?
10. Oliko television katselun yhteydessä teknisiä ongelmia?
11. Kuinka television katselu muuttui väritelevisioiden myötä?
12. Vaikuttiko television ohjelmisto puheenaiheisiin, leikkeihin tai ajattelutapoihin?
13. Liittykö television katseluun jokin tunteikas kokemus?
14. Tuleeko television asema olemaan yhtä vahva tulevaisuudessa digitalisaation myötä?

Liite 2

Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkisto (SKS KRA), Helsinki, Yleisradio. "Kun tv tuli taloon" -kirjoituskilpailun kilpailuohjeet, 1983.

KILPAILUOHJEITA

Kirjoita

- suomeksi tai ruotsiksi
- enintään 20 konekirjoitusliuskaa tai 30 liuskaa, jos kirjoitat käsin normaalikokoiselle arkille (A4)
- vain paperin toiselle puolelle ja kakkosvälillä (kun kirjoitat koneella).
- Jätä liuskan vasempaan laitaan 4 senttiä tyhjää.

Merkitse kirjoituksen alkuun

- oma nimesi
- tarkka postiosoitteesi ja maksuosoitteesi
- paikkakunta ja aika, jota kuvauksesi koskee
- ammattisi ja
- henkilötunnuksesi.

Lähetä kirjoituksesi osoitteella

Yleisradio
00002 Helsinki 200
Kuoreen tunnus:
KUN TV TULI TALOON

Palkinnot

I	palkinto	1000 mk
II	palkinto	700 mk
III	palkinto	500 mk

sekä lisäpalkintoja palkintolautakunnan harkinnan mukaan.
Yleisradion ohjelmissa käytettävästä aineistosta maksetaan asianmukainen esityskorvaus.

Kilpailun tulos julkaistetaan

radio-ohjelmassa juhannuspäivänä 26.6.1982 ja sen jälkeen muissa tiedotusvälineissä.

Palkintolautakunta

Professori Juhani U. E. Lehtonen, ohjelmapäällikkö Ville Zilliacus ja tv-toimittaja Eero Silvasti. — Palkintolautakunnan sihteerinä fil.lis. Kirsti Penttinen.

Liite 3

Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkisto (SKS KRA), Helsinki, Yleisradio. "Kun tv tuli taloon" -kirjoituskilpailun teemat, 1983.

